

Elevens delaktighet i den grundläggande utbildningen i Sjundeå

Ur elevernas, lärarnas och vårdnadshavarnas perspektiv

Sabina Ekström

Examensarbete / Degree Thesis

HYH inom sociala området

2015

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	HYH inom sociala området
Identifikationsnummer:	4455
Författare:	Sabina Ekström
Arbetets namn:	Elevers delaktighet i den grundläggande utbildningen i Sjundeå -Ur elevernas, lärarnas och vårdnadshavarnas perspektiv
Handledare (Arcada):	Ellinor Silius-Ahonen
Uppdragsgivare:	Sjundeå kommun
<p>Sammandrag:</p> <p>Masterarbetet behandlar elevers delaktighet i den grundläggande utbildningen i Sjundeå från elevernas, lärarnas och vårdnadshavarnas perspektiv. Syfte med denna studie är att utreda om elever i den grundläggande utbildningen i Sjundeå får vara delaktiga i frågor som berör deras skolarbete, skolans verksamhet och skolmiljön. Forskningsfrågorna blir där med, hur upplever eleverna, lärarna och vårdnadshavarna elevers delaktighet i frågor som berör elevernas skolarbete, skolans verksamhet och skolmiljön i den grundläggande utbildningen i Sjundeå, och hur motsvarar elevernas, lärarnas och vårdnadshavarnas upplevelser varandra om elevers delaktighet i den grundläggande utbildningen i Sjundeå. Roger Harts delaktighets modell fungerar som analysram. Här är den kvantitativa datainsamlings metod enkät använd och underlaget är begränsat till elever i årskurs två. Undersökningens resultat skall enligt planerna användas som underlag då utbildningen i Sjundeå utvecklar sitt arbete i frågor om delaktighet och då de gör upp den nya lokala läroplanen. Eleverna får delvist vara delaktiga i frågor som berör deras skolarbete, skolans verksamhet och skolmiljön. Elevernas, lärarnas och vårdnadshavarnas upplevelser är rätt lika, men lärarna och vårdnadshavarnas upplever dock att eleverna är mer delaktiga än vad eleverna gör. Sjundeå bildning är på god väg med delaktighets arbete, men det finns fortfarande utrymme för förbättring.</p>	
Nyckelord:	delaktighet, elever, grundläggande utbildningen, vårdnadshavare, lärare
Sidantal:	75
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	12.6.2015

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social services
Identification number:	4455
Author:	Sabina Ekström
Title:	Pupils' participation in primary school in Siuntio - from the perspective of pupils, teachers and guardians
Supervisor (Arcada):	Ellinor Silius-Ahonen
Commissioned by:	Siuntio municipal
Abstract:	
<p>This Master`s thesis presents pupils' participation in basic education in Siuntio from the perspective of pupils, teachers and guardians. The purpose of this research is to investigate whether pupils in basic education in Siuntio may participate in matters affecting their school activities, school work and school environment. The research questions are, how do the pupils, teachers and guardians experience pupils' participation in matters affecting pupils' school activities, school work and school environment in basic education in Siuntio, and how do pupils, teachers and guardians experiences, about pupils' participation in basic education in Siuntio, match. Roger Harts participation model is used as analytical base. Quantitative data (for this thesis/research) is collected through questionnaire, and the material is limited to pupils in second grade. Results of this study are planned to be used as a basis when Siuntios educational services further develop their work on participation related issues and determine the new local curriculum. Pupils may partially be involved in matters affecting their school activities, school work and school environment. Pupils, teachers and guardians experiences are quite similar, but the teachers and guardians feel, however, that students are more involved than the students do. Siuntios educational services are in the right direction in their work on participation related issues, but there is still room for improvement.</p>	
Keywords:	participation, pupil, primary school, basic education, teacher, guardian
Number of pages:	75
Language:	Swedish
Date of acceptance:	12.6.2015

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosiaaliala
Tunnistenumero:	4455
Tekijä:	Sabina Ekström
Työn nimi:	Oppilaiden osallistumisesta perusopetukseen Siuntion kouluissa - oppilaiden, opettajien ja huoltajien näkökulmasta
Työn ohjaaja (Arcada):	Ellinor Silius-Ahonen
Toimeksiantaja:	Siuntion kunta
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Mastertyöni tarkastelee oppilaiden, opettajien ja huoltajien näkökulmasta oppilaiden osallistumista perusopetukseen Siuntion kouluissa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää saavatko oppilaat osallistua koulutyötä, koulun toimintaa ja koulun ympäristöä koskevaan päätöksen tekoon. Tutkimuksessa selvitettiin miten oppilaat, opettajat ja huoltajat kokevat oppilaiden vaikutusmahdollisuuden heitä koskevissa päätöksenteossa ja kuinka oppilaiden, opettajien ja huoltajien näkemykset vastaavat toisiaan. Roger Hartsin osallisuus-mallia käytettiin analyysin pohjana. Tutkimus pohjautuu kvantitatiiviseen tiedonkeruumenetelmään jossa käytetään kyselylomaketta. Otanta on rajoitettu toisen luokan oppilaisiin. Siuntion sivistystoimen suunnitelmissa on käyttää tutkimustuloksiani kehittäessään toimintaansa ja muodostaessaan uutta paikallista opetussuunnitelmaa. Oppilaat saavat osittain osallistua koulutyötä, koulun toimintaa ja koulun ympäristöä koskevissa päätöksissä. Oppilaiden, opettajien ja huoltajien kokemukset ovat melko samansuuntaisia, mutta opettajien ja huoltajien mielestä oppilaat saavat olla enemmän mukana päätösten teossa kuin oppilaat itse kokevat. Siuntion sivistystoimen työ osallisuuden parissa on oikean suuntaista, mutta vielä on parantamisen varaa.</p>	
Avainsanat:	osallisuus, oppilas, perusopetus, opettaja, huoltaja,
Sivumäärä:	75
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	12.6.2015

INNEHÅLL / CONTENTS

1	Inledning.....	8
1.1	Skolan som institution	9
1.2	Arbetslivsrelevans	10
1.3	Den grundläggande utbildningen i Sjundeå	11
2	Syfte, frågeställningar och avgränsning	11
2.1	Syfte	11
2.2	Forskningsfrågor.....	12
2.3	Avgränsning.....	12
3	Bakgrund och teoretisk referensram	12
3.1	Delaktighet.....	13
3.2	Delaktighet i den grundläggande utbildningen	14
3.2.1	<i>Barn och ungas väg till delaktighet av Harry Shier</i>	<i>18</i>
3.3	Socialt erkännande och ett meningsfullt liv	20
3.4	Empowerment	21
3.5	Dialog	22
4	Tidigare forskning och rapporter.....	24
4.1	Från Sverige	25
4.2	Från Finland	27
5	Metod.....	28
5.1	Datainsamling genom en enkät.....	28
5.1.1	<i>Urval av respondenter</i>	<i>29</i>
5.1.2	<i>Utförande av datainsamlingen.....</i>	<i>29</i>
5.2	Analys av materialet	30
5.3	Etiska reflektioner	31
6	Resultat redovisning	32
6.1	Respondenternas bakgrundsuppgifter	32
6.2	Upplevelser av delaktighet i skolans verksamhet	34
6.3	Upplevelser av delaktighet i skolarbete.....	42
6.4	Upplevelser av delaktighet i skolmiljön.....	53
6.5	Möjligheter och hinder för delaktighet	55
7	Analys och tolkning.....	58
7.1	Delaktighet i skolans verksamhet.....	58
7.2	Delaktighet i skolarbete	62

7.3	Delaktighet i skolmiljön	66
7.4	Ett genusperspektiv	69
8	Kritisk granskning och Diskussion	69
8.1	Förslag till fortsatt forskning	75
	Källor / References	76
	Bilagor / Appendices	80

Figurer / Figures

Figur 1.	Barn och unga väg till delaktighet	19
Figur 2.	Eleven kan vara med och göra upp skolans ordningsregler	35
Figur 3.	Eleven får vara med och bestämma om vilka utflykter/studiebesök de ska göra	35
Figur 4.	Eleven får vara med och bestämma om vilken skolmat de ska få	36
Figur 5.	Eleven har stora möjligheter att ändra på saker i skolan	36
Figur 6.	Eleven i klassen har stora möjligheter att ändra på saker i skolan.....	37
Figur 7.	Eleven vet hur han/hon skall göra för att få en ändring att ske i skolan	37
Figur 8.	Elever i klass 4-6 har större möjlighet att vara med och bestämma om frågor i klassen än elever i klass 1-3	38
Figur 9.	Elevkåren/ elevrådet har stora möjligheter att ändra på saker i skolan.....	39
Figur 10.	Skolan uppmuntrar eleverna att vara med i elevkårens/elevrådets arbete	39
Figur 11.	Eleven har haft möjlighet att vara med i elevkårens/elevrådets arbete.....	40
Figur 12.	Elevkåren/elevrådet tas på allvar och lyssnas på av de vuxna i skolan	40
Figur 13.	Lärarna lyssnar på eleven.....	43
Figur 14.	Lärarna frågar eleven om hans/hennes åsikt.....	43
Figur 15.	Eleven får/kan berätta om sina idéer i klassen.....	44
Figur 16.	Lärarna tar elevernas åsikter och förslag på allvar	44
Figur 17.	Lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar när en fråga diskuteras	45
Figur 18.	Eleven får hjälp av läraren om han/hon behöver	45
Figur 19.	Eleven har utvärderat sitt skolarbete.....	46
Figur 20.	Eleven får vara med och bestämma om frågor som gäller honom/henne.....	46

Figur 21. Eleven får vara med och göra upp klassens regler.....	47
Figur 22. Eleven får vara med och bestämma om vad han/hon får lära sig i olika ämnen (egna inlärningsmål).....	48
Figur 23. Eleven får vara med och bestämma om hur mycket läxor han/hon får	48
Figur 24. Eleven får vara med och bestämma om vad förslags prov de ska ha	49
Figur 25. Eleven kan påverka hur de ska arbeta (i grupp, i par eller ensam) på lektionerna	49
Figur 26. Eleven kan påverka om han/hon vill byta grupp (då klassen är delad i mindre grupper).	50
Figur 27. Eleverna kan påverka läsordningen	50
Figur 28. Eleven får vara med och bestämma om viken extra hjälp (stödundervisning, hjälp av specialläraren, arbeta i minder grupp) han/hon får i något ämne	51
Figur 29. Eleven kan påverka var han/hon sitter i klassen	53
Figur 30. Eleven kan påverka var hon/han arbetar (vid pulpeten, sittande, stående, liggande, i ett annat utrymme än i klassen)	54
Figur 31. Eleven kan påverka matsalens trivsamtet	54

Tabeller / Tables

Tabell 1. Exempel på analys modell för öppnafrågor	31
Tabell 2. Delaktighet i skolans verksamhet.....	61
Tabell 3. Delaktighet i skolarbetet.....	65
Tabell 4. Delaktighet i skolmiljön	67
Tabell 5. Elevers delaktighet i skolans verksamhet, skolarbetet och i skolmiljön	65

1 INLEDNING

Delaktighet på olika områden har varit en längre tid ett aktuellt samtalsämne (Blom 2013). Även delaktighet i skolan har tagits till tals allt mer. Skolan är skyldig att låta barnens åsikter bli hörda. Om barn skall lära sig fungera demokratiskt måste de få öva på färdigheter, som att låta sina åsikter möta andras åsikter och att diskutera sig till lösningar. För att barnen skall bli bra på detta måste de lära sig och få öva dessa färdigheter. (Kindberg 2005 s. 53-55)

För att undervisningen skall kunna vara demokratisk eller eleverna delaktiga i den behövs attitydförändringar av både lärare och elever. Lärarna skall ändra på den traditionella lärarrollen och eleverna skall bli mera aktiva och ändra sin roll i klassrummet. Traditionellt har eleverna inte i skolan haft mycket utrymme för dialog och delaktighet, vilket kan göra att eleverna kanske inte förstår varför saker skall göras på ett annat sätt. De har inte aldrig haft möjlighet till delaktighet och då de erbjuds det kanske de inte förstår varför. (Wulff 2010 s. 47-48)

Kommunikationen är en viktig faktor för delaktighet. Den skall fungera på det nationella, kommunala och lokala planet, men även mellan dessa. Lika viktigt är det att kommunikationen fungerar i den enskilda skolan för att kunna tillgodose alla elevers behov. För att lärarna skall kunna verka för barnens delaktighet i skolan ställer det stora krav på deras kompetens och kunnande. Rektorerna måste kunna överblicka och förstå hela skolans situation. Det behövs tydlighet och klar ansvarsfördelning av skolans uppgifter. En öppenhet och dialog mellan alla delaktiga i skolans verksamhet har betydelse med tanke på elevers delaktighet. (Ahlberg 2001s. 108-110)

Under senaste år har det talats om skolan uppgift som förmedlare av demokratiskt handlande. Hur viktigt det är för eleverna att bli aktiva deltagare i samhället. Eleverna och lärarna skall få känna att de kan påverka det som sker i skolan. Genom egna erfarenheter av delaktighet, påverkan och samverkan kan eleven utveckla ett aktivt deltagande. Demokrati handlar för det mesta om att få sin röst hörd och att få vara med och fatta beslut, men handlar också om att alla människor är lika värda. (Wulff 2010 s. 8)

”Förutsättningar för demokrati och delaktighet är att man blir sedd och lyssnad till, att man kan trivas i sig själv och att man känner att andra räknar med en - oberoende av hur man annars uppfattas som människa. Det handlar om att ge alla lika möjlighet att lära sig och växa som människa samt att erkänna att alla lär sig på olika sätt och har olika styrkor och svagheter. Därmed förutsätter också demokrati ett aktivt och kritiskt grepp, ett sökande efter nya perspektiv och ett ifrågasättande.”(Wulff 2010 s. 8)

För att nå demokrati och delaktighet i skolan måste lärarnas tankar och den befintliga lärarrollen förändras. Från att servera eleverna färdiga svar till att fungera som handledare, som uppmuntrar och stöder eleverna till lösningar. (Wulff 2010 s. 8)

1.1 Skolan som institution

Skolan är en institution. Ordet institution betyder inrättning, anstalt eller anordning, som är organiserad för att uppfylla en viss uppgift. Institutioner kännetecknas för att vara ordnad för en viss grupp människor. De är organiserade kring regler och rutiner med mer eller mindre sluten verksamhet. De är uppbyggda kring aktiviteter och scheman som är bestämda på förhand och som människor kan påverka i olika grad. (Markström 2007 s. 28)

Skola som institution kan ses på flera olika sätt. Då man skapar en institution för barn kan man se det som en reglering av barn livet, som en särskild fas i livet, barndomen, som behöver en viss typ av institution. Institutioner för barn kan också ses som ett sätt att lösa andra samhällsliga frågor. Tankar kring vad barn skall vara och vilken uppgift skolan skall ha har förändrats under tidens gång. (Markström 2007 s. 11) Reglar, rutiner och aktiviteter gäller barnen och grupperna som befinner sig i en viss kontext, här skolan. Avvikelse från en viss ordning görs dock ibland, mer individuella variationer anpassas enligt barns individuella behov. Då ett barn avviker på grund av t.ex. ålder eller handikapp. (Markström 2007 s. 72)

Skolan är en byråkratisk institution inom samhället. För att skolan skall få stöd av samhället måste den ha mål som den skall nå. Skolan som institution har sina egna begränsningar. En del av begränsningarna finns oberoende land, tid och kultur. Det finns även begränsningar som är specifika för vissa tider, platser och populationer. Begränsningar som finns över allt är att man tar individer och sätter dem i en klass för att arbeta med uppgifter. Dessa individer känner inte varandra och uppgifterna tycks vara mer eller mindre avlägsna från resten av samhället. Det används belöning och bestraffning, som

passar sammanhanget, för att institutionen skall kunna arbeta smidigt. Med tanke på inlärningen hos individerna är det säkert inte idealistiskt att överföra kunskap i massform med 10 eller 20 elever i samma klassrum. Då var och en av eleverna har sina egna svaga och starka sidor attityder, mål och förväntningar till inlärning. Då skolan är utanför resten av samhället är det ett måste för den att skapa en relation till det omgivande samhället. Under tidens gång har skolan försökt på olika sätt hålla kontakten till hemmen, familjen och andra institutioner. (Gardner 1998 s. 145-147)

Verksamhetskulturen i skolan har en betydande inverkan på skolans fostran, undervisning och på lärandet. Till verksamhetskulturen hör alla skolans officiella och inofficiella regler. Dit hör även handlingsmönster, verksamhetsformer, värderingar, principer och kriterier för kvaliteten för skolarbetet. Även verksamhet utanför lektionstid så som fester, temadagar och olika evenemang hör hit. Eleven skall ha möjlighet att vara med om att skapa och utveckla skolans verksamhetskultur. (Utbildningsstyrelsen 2004 s. 17)

1.2 Arbetslivsrelevans

Enligt styrdokument för den grundläggande utbildningen skall eleverna vara delaktiga i frågor som berör dem själva. I det nya Skolfredspaketet som trädde i kraft den 1.1.2014 poängteras att alla inom den grundläggande utbildningen skall ha en möjlighet att delta i elevkårsarbete, vilket tidigare var enbart en rekommendation. (Undervisnings- och kulturministeriet 2013)

I skolorna i Sjundeå hade man redan då skolfredspaketet kom i kraft elevkårsverksamhet. I skolorna i Sjundeå använder man sig av begreppen elevrådet och elevkåren för denna verksamhet. Detta är anledningen till att begreppen används parallellt i undersökningen. Elevkårs/elevråds verksamhet är en möjlighet till delaktighet bland elever.

Med hjälp av denna undersökning skall jag utreda hur delaktiga elever i skolorna i Sjundeå får vara och hur elevers delaktighet upplevs av vårdnadshavare och lärare. Resultaten ger en bild av hur väl delaktigheten förverkligas enligt kraven som lagar och förordningar ställer. Undersökningen ger även en bild på hur vårdnadshavarna och lärarna upplever elevernas delaktighet i skolarbete. Undersökningen fungerar som underlag för att utveckla verksamheten i frågor som berör delaktighet i skolans verksamhet, skolarbetet och skolmiljön. Även då arbetsgruppen inom bildningen i Sjundeå gör

upp den nya lokala läroplanen, som skall vara klar 1.8.2016 (Utbildningsstyrelsen 2014).

Delaktighets frågor är mycket viktiga och jag har ett stort intresse för delaktighet. Detta är delvist orsaken till valet av ämne för detta arbete. Därtill har jag fått som uppdrag av bildningschefen i Sjundeå att undersöka elevers delaktighet i den grundläggande utbildningen.

1.3 Den grundläggande utbildningen i Sjundeå

Till den grundläggande utbildningen i Sjundeå hör tre skolor, en svenskspråkig och två finskspråkiga. Dessa är Sjundeå Svenska Skola, Aleksis Kiven koulu och Päivärinteen koulu (Sjundeå kommun 2014). Elevantal läsår 2014-2015 i Sjundeå Svenska Skola är ca 170, i Aleksis Kiven koulu ca 225 och Päivärinteen koulu ca 130 elever. Antalet lärare i Sjundeå Svenska Skola är 15, Aleksis Kiven koulu 17 och Päivärinteen koulu 11 lärare.

2 SYFTE, FRÅGESTÄLLNINGAR OCH AVGRÄNSNING

Här presenteras syftet för denna studie, frågeställningar och avgränsningen av undersökningsmaterialet.

2.1 Syfte

Mitt syfte med denna studie är att utreda om elever i den grundläggande utbildningen i Sjundeå får vara delaktiga i frågor som berör deras skolarbete, skolans verksamhet och skolmiljön. Det betyder att jag studerar hur elever, lärare och vårdnadshavare upplever elevernas delaktighet i skolarbetet, skolans verksamhet och skolmiljön.

2.2 Forskningsfrågor

1. Hur upplever eleverna, lärarna och vårdnadshavarna elevers delaktighet i frågor som berör elevernas skolarbete, skolans verksamhet och skolmiljön i den grundläggande utbildningen i Sjundeå?
2. Hur motsvarar elevernas, lärarnas och vårdnadshavarnas upplevelser varandra om elevers delaktighet i den grundläggande utbildningen i Sjundeå?

2.3 Avgränsning

I detta arbete studeras närmare endast upplevelser för en årskurs på grund av att undersöknings materialet är mycket digert. Jag har valt att studera den andra årskursen i den grundläggande utbildningen. Detta val är gjort för att det finns få forskningar sedan tidigare bland denna åldersgrupp och undersöknings materialet för årskurs två är representativt då svarsprocenten är 100 %. Andra klassister, som deltagit i undersökningen, är 100 till antalet och enbart en elev har lämnat enkäten på hälft eller svarat delvist. I Sjundeå kommun finns allt som allt 109 elever i andra klassen. Av hela antalet elever, som deltagit i undersökningen, är 23,3 % elever i årskurs två. Materialet för vårdnadshavarna del begränsas på samma sätt. De vårdnadshavare, som svarat att de har en elev i årskurs två, beaktas. Alla lärares svar beaktas då de är rätt så få i jämförelse med de andra grupperna. Om respondentgruppen för lärarnas del skulle begränsa till någon faktor finns det risk för att de inte längre förblir anonyma.

3 BAKGRUND OCH TEORETISK REFERENS RAM

I detta kapitel beskriver jag begreppet delaktighet, delaktighet i den grundläggande utbildningen och den teoretiska referensramen för detta arbete. Jag börjar med delaktighet, då delaktighet är det centrala begreppet i detta arbete. I stycket om delaktighet belyses begreppet delaktighet och därefter presenteras en modell för delaktighet, med vilken man kan mäta huruvida eleverna ges möjligheter till delaktighet eller inte. Då eleverna känner sig som en del av skolan och kan göra val, vara delaktiga, känner de sina liv som meningsfulla. Mer om detta i stycket socialt erkännande och meningsfullt liv. Då ele-

verna är delaktiga får de mer makt över sin skolgång och för att ha möjlighet till delaktighet bör någon form av dialog förekomma mellan lärare och elev, mer om det i styckena empowerment och dialog.

3.1 Delaktighet

Begreppet delaktighet har många olika tolkningar. Ett sätt att definiera delaktighet är genom social delaktighet och politisk delaktighet. Den sociala delaktigheten undersöker barns kamratkultur och i vilken grad barn har möjlighet till detta. Den politiska delaktigheten berör beslutsfattandet och att barn har rätt att göra sin röst hörd och påverka i frågor som rör barnet (Elvstrand 2009 s.13-14). (Dolk 2013 s. 33) Dolk 2013 definierar delaktighet som en möjlighet att aktivt vara med, skapa relationer och normer och att påverka ramar kring en pedagogisk verksamhet. Då är delaktighet ett förhandlings utrymme, alltså en form av demokrati. (Dolk 2013 s. 33)

I Barn- och ungdomspolitiskt utvecklingsprogram 2012-2015 definieras delaktighet på följande sätt:

”Känslan av delaktighet anses uppstå genom att man deltar och påverkar. Barn och unga kan känna delaktighet med den gemenskap de ingår i och med det finländska samhället när de går i skolan, studerar, arbetar, deltar i fritidsverksamhet och påverkar såväl egna angelägenheter som frågor i sin näromgivning eller i samhället i ett bredare perspektiv.” (Undervisnings- och kulturministeriet 2012 s. 6)

Enligt Johannesen & Sandvik (2009) handlar inte delaktighet om att få sin vilja igenom. Utan att individens uttryck tas på allvar och att de tillåts påverka det som händer, vare sig de är vuxna eller barn. Barnet känner att de är en del av gemenskapen och därmed kunna påverka med sina åsikter och uttryck det som händer. Alltså att vara med och förhandla om vad som skapar en bra vardag i skolan. (Johannesen & Sandvik 2009 s. 32)

”Delaktighet är något mer än att få uttala en åsikt eller en preferens, något som inte begränsas till att få välja eller bestämma. Delaktighet handlar snarare om erkännande: att ingå i ett nätverk av mänskliga relationer och bli inkluderad i den pedagogiska situationen på ett sätt som gör att ens närvaro erkänns och bejakas. På så sätt kräver delaktighet mer än en möjlighet att ha åsikter om, eller välja, något redan befintligt.” (Dolk 2013 s. 180)

En förklaring till brist på delaktighet är ofta att barn inte kan tillräckligt eller vet tillräckligt för att delta, fatta beslut eller att ta ansvar för saker och ting. Demokratin utgår från att alla människor är experter på det som berör deras egen vardag och att alla också

har viljan att utveckla och förbättra. Att ta ansvar och bära ansvaret kan man inte lära sig om man inte får möjligheten att göra det. Det är viktigt att elever också får prova på att ta ansvar och uppleva den tillit ansvarstagandet innebär. (Wulff 2010 s. 8)

Delaktighet innebära för elever en konkret verksamhet som man kan vara med i. Att delta, vara deltagare i någon fysisk verksamhet och att vara medlem i en grupp. Därtill definieras delaktighet med att göra beslut och att ha möjlighet till att påverka. (Kempainen 2014 s. 40)

I detta arbete undersöker jag delaktighet utgående elevernas möjlighet till att bli hörda, att vara med och tycka, tänka och påverka saker i sin vardag. Att elevens uttryck tas på allvar och att de tillåts påverka det som händer. Att eleven känner att de är en del av gemenskapen och därmed kunna påverka med sina åsikter och uttryck det som händer. Även påverka i relationen barn och vuxna. Alltså att vara med och förhandla om vad som skapar en bra vardag i skolan.

3.2 Delaktighet i den grundläggande utbildningen

Delaktigheten i grundläggande utbildningen baserar sig på olika lagar och förordningar. Barnskyddslagen säger att barnen skall bli hörda i ärenden som berör dem och att man skall garantera barnet möjlighet att delta och påverka i dessa ärenden (Barnskyddslag 417/2007). Barns rätt till delaktighet framgår även i FN:s Konvention om Barns rättigheter. Enligt artikel 12 skall barnen bli hörda och deras åsikter ska tas på allvar. Barnen skall enligt utvecklingsnivå ha rätt att delta i beslut som berör dem. (FN:s generalförsamling 1989). Barns rättigheter strävar även efter större jämlikhet mellan barn och vuxna. Lagen om jämställdhet (1998/609) säger att alla skall ha lika rätt och möjlighet att lära sig oberoende av kön.

I barn- och ungdomspolitiskt utvecklingsprogram 2012-2015 finns tre målen med högsta prioritet. Dessa mål är delaktighet, likställdhet och hantering av vardagen. Inom delaktighet betonas att barn och unga skall i allt högre grad kunna påverka sitt liv och att delta i samhället. Vuxna skall uppmuntra elever till att delta och att påverka och bemöta dem med respekt och ta deras förslag på allvar. (Undervisnings- och kulturministeriet 2012 s. 6-7, 15)

I Ändringar och kompletteringar av grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2010 beskrivs hur delaktighet skall nås i den grundläggande utbildningen på följande sätt:

”Den grundläggande utbildningen ska främja stimulerande interaktion, samarbete, gemensamt ansvarstagande och delaktighet. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt elevernas möjligheter att påverka sitt eget och skolsamfundets arbete och verksamhetsmiljön. Genom att eleverna blir delaktiga stöds såväl deras lärande och välbefinnande som deras växande till ansvarsfulla människor och samhällsmedlemmar.” (Utbildningsstyrelsen, 2011b s.7)

Elevers delaktighet i skolans verksamhet

I Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004 finns olika temaområden som undervisningen skall innehålla. Ett av temaområdena är deltagande, demokrati och entreprenörskap. Syftet med detta temaområde är att hjälpa eleven att se samhället ur olika aktörers synvinkel, att utveckla de färdigheter som eleven behöver för att delta i samhällsverksamhet och att skapa en grund för entreprenörmässiga handlings-sätt. Där poängteras att skolans lärmiljö och verksamhetsformer skall stödja elevens utveckling till en självständig, företagsam, målmedveten, samarbetskunnig och aktiv medborgare. Den skall även stödja eleven i att bilda sig en realistisk bild av sina möjligheter att påverka. Ett av målen inom temaområdet är att eleven ska lära sig att delta i samhällsverksamhet på ett ändamålsenligt sätt och att ta ansvar för skötseln av gemensamma angelägenheter i sin skola och i närsamhället. Det centrala innehållet är att eleven får kunskap om olika sätt att delta och påverka i medborgarsamhället, olika sätt att delta och påverka i den egna skolan och livsmiljön och bedöma vilka inverkningsdet egna handlandet har. (Utbildningsstyrelsen 2004 s. 38-39)

Varje skola har en egen värdegrund för läroplanen. Tanken med att det finns en värdegrund för läroplanen i skolan är att vuxna skall överföra goda värden till barnen så att barnen lär sig att agera på ett sätt som önskas. (Dolk 2013 s. 15) Den grundläggande utbildningen skall ge eleverna möjlighet att utvecklas till deltagande medborgare för att utveckla ett demokratiskt samhälle. Barnen skall redan som små uppmuntras till att delta och påverka den egna skolgången och det egna lärandet. Demokratifostran skall ge positiva erfarenheter av deltagande och möjligheten att påverka sin skola. Eleverna skall bli deltagande och aktiva medborgare. (Utbildningsstyrelsen 2011a s. 7-9)

Det nya Skolfredspaketet som trädde i kraft den 1.1.2014 är utgivet av undervisnings- och kulturministeriet. I skolfredspaketet poängteras att alla även inom den grundläggande utbildningen skall ha en möjlighet att delta i elevkårsarbete. Tidigare var detta enbart en rekommendation i Lagen om grundläggande utbildning 21.8.1998/628, se ovan. (Undervisnings- och kulturministeriet 2013) Elevkårens uppgift är att främja samarbetet mellan eleverna och öka elevernas påverkningsmöjligheter och delaktighet i frågor som gäller dem. (Lag om grundläggande utbildning 21.8.1998/628)

Elevkåren är en viktig del av demokratiföstran. Det är en central verksamhetsform där elevernas delaktighet och möjlighet att påverka ärenden i skolan. Dess uppgift är att aktivera eleverna till att påverka gemensamma ärenden, att öka elevernas initiativförmåga och ansvarskänsla och att öva på demokratisk verksamhet i verkligheten. (Utbildningsstyrelsen 2011a s. 10) Kår verksamhet ordnas också för att alla människor skall ges samma möjlighet (Dolk 2013 s. 167).

Elevers delaktighet skall också möjliggöras i frågor om bispisning i skolan. För att stöda delaktigheten och skolgemenskapen ska eleverna ges möjlighet att delta i planeringen och genomförandet av skolbispisningen. (Utbildningsstyrelsen 2011b s.48)

Elevers delaktighet i skolarbetet

I undervisnings situationer ska uppmärksamhet fästas vid att eleverna är olika. De har olika sätt att lära sig, olika arbetsrytm, intressen, färdigheter mm. (Utbildningsstyrelsen 2011b s.9). Eleven och hans eller hennes vårdnadshavare skall ha möjlighet att få information om arbetsmetoderna och valmöjligheterna inom den grundläggande utbildningen och om vilken betydelse de har för elevens lärande och framtid. (Utbildningsstyrelsen 2004 s. 21) Då valet av arbetsmetod görs skall följande tas i beaktan; metoden skall hjälpa eleven att bli medveten om det egna lärandet och om sina möjligheter att påverka den. (Utbildningsstyrelsen 2004 s. 17-18) Barnen skall redan som små uppmuntras till att delta och påverka den egna skolgången och det egna lärandet (Utbildningsstyrelsen 2011a s. 7-9).

Då man tittar närmare på de olika läroämnenas mål kan man se någon form av deltagande men främst att eleven deltar i undervisning (Förordning om grundläggande utbildning 20.11.1998/852). Eleven skall vilja, våga och kunna uttrycka sig i olika kommunikationssituationer i skolan (Utbildningsstyrelsen 2004 s. 45). Eleven skall utvärdera det egna arbetet och resultatet samt delta i gemensam utvärdering av andras arbete (Utbildningsstyrelsen 2004 s. 242).

”Lär miljön skall ge eleven verktyg att ställa upp egna mål och bedöma sin egen verksamhet. Eleven kan ges möjlighet att delta i uppbyggandet och utvecklingen av sin egen pedagogiska miljö ” (Utbildningsstyrelsen 2004 s. 16).

Lär miljön skall stödja en växelverkan mellan läraren och eleven, men också mellan eleverna. Den skall främja dialog och leda eleverna till att arbeta som medlemmar i en grupp. Målet är en lärmiljö, som är öppen, uppmuntrande, lugn och positiv och ansvaret för att upprätthålla en sådan atmosfär ligger på både läraren och eleven. (Utbildningsstyrelsen 2004 s. 16-17)

Eleverna skall ges möjlighet till att tillsammans med läraren delta i planeringen och utvärderingen av skolans undervisnings- och fostringsarbete (Utbildningsstyrelsen 2004 s. 20). Då läroplanen görs kan eleven också tas med i läroplansarbetet (Utbildningsstyrelsen 2004 s. 8). Varje lärare har som uppgift att stödja elevens personliga tillväxt, utveckling och delaktighet (Utbildningsstyrelsen 2011b s.38).

Elevers delaktighet i skolmiljön

Inlärningsmiljön och arbetssätten kan anpassas så att eleverna erbjuds möjligheter till delaktighet och valmöjligheter. Användningen av utrymmen anpassas och eleverna skall grupperas flexibelt. (Utbildningsstyrelsen 2011b s.9) Eleverna skall ha möjlighet att vara med och planera trivsamt i matsalen (Utbildningsstyrelsen 2011b s.48).

I styrdokumentet framgår att eleverna skall ha möjlighet till delaktighet. Med hjälp av följande modell kan graden av delaktighet bland elever mätas.

3.2.1 Barn och ungas väg till delaktighet av Harry Shier

Harry Shiers modell är ett redskap att nå barn och ungas väg till delaktighet. Denna modell baserar sig på Roger Harts delaktighetsstege. Harts delaktighetsstege med åtta steg är en modell för att nå upp till delaktighet bland barn. Den är uppgjord för att nå delaktighet i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter, artikel 12. Skillnaden mellan Harts och Shiers modell är att Shiers modell saknar de tre nedersta stegen i Harts modell som inte ger någon delaktighet. Shiers modell grundar sig på fem delaktighetsnivåer. Nivåerna är följande:

1. Barn blir lyssnade till
2. Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter
3. Barns åsikter och synpunkter beaktas
4. Barn involveras i beslutsfattande processer
5. Barn delar inflytande och ansvar över beslutsfattande (Shier 2001 s. 4)

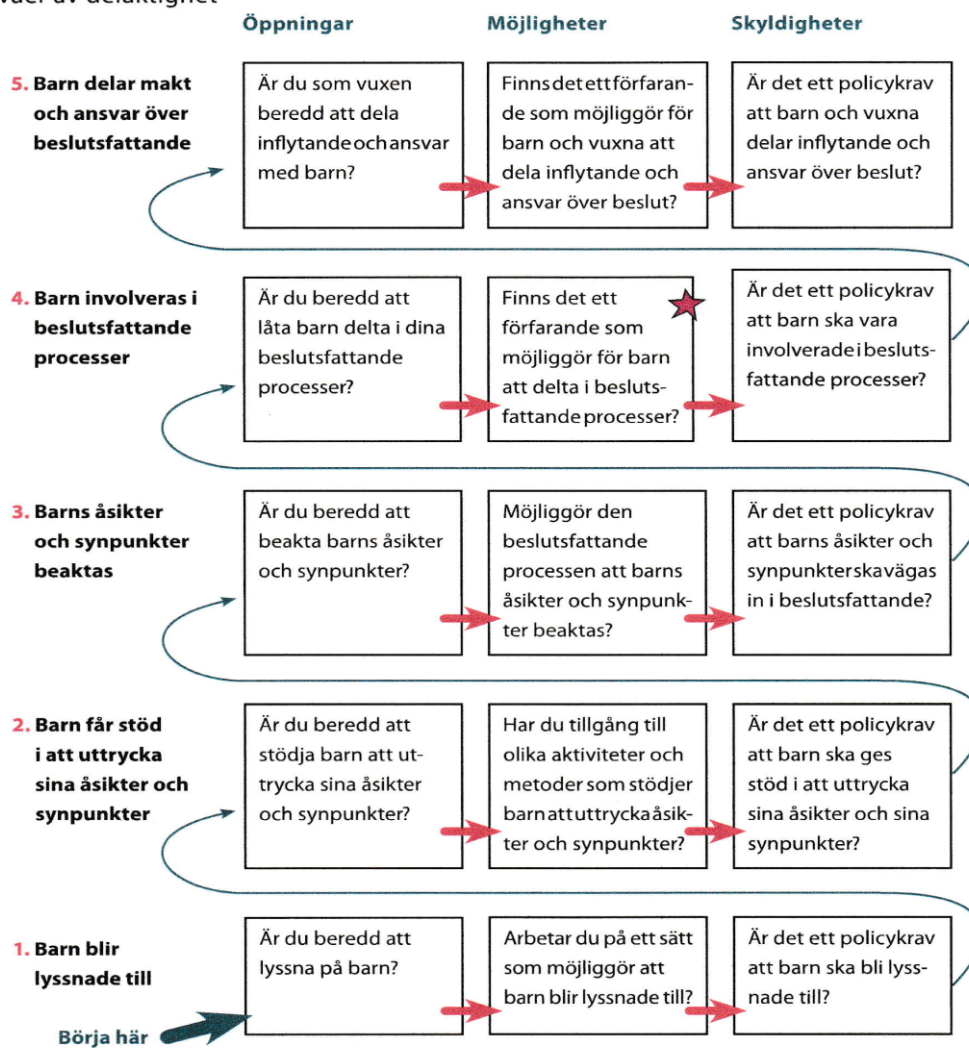
Stenhammar & et al (2011) beskriver Harts nivåer av delaktighet på följande sätt:

1. Barn får en möjlighet till att uttrycka sig och att vuxna faktiskt lyssnar på vad de säger.
2. Vuxna stöder och uppmutar barn till att våga uttrycka sig öppet. Fastän de är blyga, har dåliga erfarenheter eller det är ont om tid.
3. Den vuxna väger in barns åsikter i beslutsfattande, men den vuxna ansvarar för beslutet. Detta sker rätt automatiskt om den vuxna lyssnar på barnen i nivå 1 och därtill är engagerade med att stöda barnen att uttrycka sig på nivå 2. Då blir det naturligt att ta del av barnets åsikter.
4. Den vuxna bjuder in barnet till att aktivt delta då beslut fattas. Barn och vuxna planerar från början tillsammans och fattar sedan beslutet på gemensamma vägnar. Barnet har inte ändå full makt över beslutet.
5. Barn och vuxna planerar från början tillsammans och fattar sedan beslutet på gemensamma vägnar. Därtill delas makt och ansvar över beslutet på både den vuxna och barnet. (Stenhammar & et al 2011 s. 12-13)

Figur 1. Barn och ungas väg till delaktighet

Pathways to Participation – Barns och ungas väg till delaktighet

Nivåer av delaktighet

Modellen hämtad ur: Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. A New Model for Enhancing Children's Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. Children & Society Vol 15 pp 107 – 117. (Översättning: Sverre Nyborg Warner för projektet Egen Växtkraft)

★ Detta är minimigränsen att uppnå ifall man har signerat FN:s konvention om barnets rättigheter

På varje nivå finns tre steg av engagemang: Öppning (den vuxna är villig att arbeta och engagerad för delaktighet), Möjligheter (behoven, som arbetstid, färdighet och kunskap, är fyllda för att göra det möjligt att arbeta på den nivån) och den tredje Skyldighet (innebär att man skall arbeta på denna nivå på ett sätt, som möjliggör delaktighet hos barn på den nivå). (Shier 2001 s. 7-9)

Då eleverna känner sig som en del av skolan och kan göra val, vara delaktiga, känner de sina liv som meningsfulla. Mer om detta till följande.

3.3 Socialt erkännande och ett meningsfullt liv

Socialt erkännande är att människor blir erkända som kapabla att ta viktiga beslut och bärare av viktiga kunskaper och resurser. Erkännande behövs för att utveckla en positiv identitet. Detta är ett av de djupt mänskliga behoven att få bekräftelse för det man gör eller det man är. Det finns tre olika former av erkännande: erkännande genom mänskliga primärreaktioner, rättsligt erkännande och social uppskattning. Erkännande genom mänskliga primärreaktioner leder till god balans mellan självständighet och känslomässig bindning och individuell trygghet. Rättsligt erkännande handlar om ett ansvar för eget handlande, medvetenhet om politiska rättigheter, som viljans frihet, yttrandefrihet och äganderätt. Den social uppskattning är uppmuntran och att värdesätta de arbetsinsatser som en individ utför. (Denvall & al s. 29-30)

För att må bra både fysiskt och psykiskt behövs känslan av sammanhang och mening. Enligt Aaron Antonovsky är detta bemästringsförmåga, coping, en förmåga att hantera situationer på ett konstruktivt sätt samtidigt som man kan möta insikter och känslor som mobiliseras i situationen och att aktivt erkänna känslor istället för att passivt försvara sig mot dem, för att de kan upplevas som hotfulla. Antonovsky menar att känslan av sammanhang har en central betydelse för att man skall kunna utveckla en förmåga av bemästring. Antonovsky delar in bemästringsförmågan KASAM i Begriplighet, Hanterbarhet och Meningsfullhet. Begriplighet innebär att vi måste ha förståelse av en situation, begripa vad den innebär och att ha en upplevelse av struktur och ordning (Ekblad 2006 s.191). Hanterbarhet är förmåga och möjlighet att använda sina egna resurser och

de resurser som finns i det sociala nätverket. Alltså en känsla av att ha resurser till de krav som ställs (Ekblad 2006 s.191). Den tredje, Meningsfullhet, att se problem och konflikter i ett meningsfullt livssammanhang och inte minst en känsla av att man lever sitt liv inom en större helhet. Att livet har en mening och är socialt värdefullt (Ekblad 2006 s.191).(Anderssen 2002 s.40-41)

När en individ eller elev upplever sig, som en del av en större helhet, en del av skolan eller klassen och samtidigt känner en frihet att göra egna val och styra sitt öde, finns förutsättningarna för de mest gynnsamma möjligheterna för en individ att uppleva sitt liv som meningsfullt. Känslan av att kunna påverka skolans verksamhet, skolarbete och skolmiljön och att inte känna sig ensam gör att livet blir mer meningsfullt och svåra situationer blir då lättare att hantera. Det är meningsfullt att vara delaktig. (Anderssen 2002 s.44-46)

De mänskliga relationerna är grundläggande för vår verksamhet i det sammanhang vi ingår i och för kontakterna vi har med andra och med oss själva. Symmetriska relationer är förhållande där båda parterna är jämbördiga och asymmetriska relationer där en part har makt över situationen. Asymmetriska relationer förekommer i skolan ofta i förhållande lärare- elev. Genom delaktighet bland elever kan relationen mellan elever och lärare bli mer symmetrisk. (Anderssen 2002 s.44-46)

Eleverna måste få makt för att kunna påverka och kunna vara med och bestämma om deras skolarbete. Då ser jag empowerment som en del av den teoretiska referensramen.

3.4 Empowerment

Behovet att kunna påverka det som händer sig själv är en allmänmänsklighet. Att ha makt över sin egen situation har betydelse för självkänslan och därmed förmågan att själv våga och kunna påverka sin vardag. Att ge eleverna större makt över skolans verksamhet, skolmiljön och sitt skolarbete innebär social mobilisering. En kollektiv process där flera går samman och organiserar sig för att gemensamt skapa utrymme för dels egen och personlig makt dels kollektiv makt som har kraft och förmåga att förhandla och påverka maktstrukturerna. Den kollektiva makten i skolkontexten är elevkårsverk-

samhet. Egenmakt kan man inte tvinga på någon utan man måste ha viljan att förbättra för att få en ändring att ske. (Carlberg 2005 s. 6-12)

Empowerment eller egenmakt grundar sig på den brasilianska pedagogen Paulo Freire, med hans pedagogik för förtryckta. Freires centrala begrepp var medvetandegörande; att ge praktisk och teoretisk kunskap, som ger insikt och leder till ökad medvetenhetsgrad och vidare till lösningar om eget liv. Tanken var att maktskillnaderna mellan brukare och expert skulle rivas ned. (Askheim & Starrin 2007 s. 20-21, 40)

För att delaktighet skall nås, skolelever skall bli hörda, ha möjlighet att påverka och få mera makt, behövs en dialog mellan elever och personal i skolan. Då eleverna uttrycker sina åsikter och personalen hör elevernas åsikter finns möjlighet för delaktighet. Därför beskriver jag även dialogen som en del av den teoretiska referensramen.

3.5 Dialog

Dialogens ursprung kommer från Grekland, från tiden då landet övergick till demokrati. Dialog kommer från det grekiska ordet ”dialogos”. Det grekiska ordet Dia betyder genom eller komma bakom medan Logos betyder ord eller mening. Redan Sokrates uttryckte dialog på följande sätt ” Tala så får jag se dig”. Genom äkta möten ges möjlighet till dialog och genom dialogen skapas goda och respektfulla relationer. Dialogen ger människorna möjlighet att uttrycka sina tankar och känslor och att hitta en gemensam förståelse för varandra. (Ronthy 2013 s. 103-105) Dialog är en diskussion mellan två eller flera personer där man lyssnar på varandra för att fatta något gemensamt beslut (Eriksson& Arnkil 2009 s. 37).

David Bohm säger om dialog; ”Vare sig man tycker om att lyssna till någon eller inte, blir det som sägs en del av en själv - ett samspel skapas där man kan bortse från sina egna åsikter och lyssna till andras” (Ronthy 2013 s. 104)

Bohm betonar vikten av vad som händer när flera tänker tillsammans utan att något är rätt eller fel och då man ser helheter. Då bidrar dialogprocessen till meningsskapande. Då de som deltar i dialogen lyssnar till varandra och tillåter att tankarna löper fritt utan att någon försvarar sitt ställningstagande skapas närvaro bland deltagarna. Bohm har intresserat sig för hur människor tänker och hur deras tankar påverkar medvetandet. Han

ansåg att dialogen kan ändra på människans medvetande och därmed också förändra samhället. (Ronthy 2013 s. 104-105)

Dialogen är en möjlighet till att arbeta på ett annorlunda sätt. Dialogen är inte bara prat. Med att lyssna, berikar man sitt eget tänkande med andra infallsvinklar och med pratet formar man och upptäcker man sina egna tankar. Målet med en dialog är att inte bara höra utan att lyssna på den andra och vara äkta intresserad av den andra individen, som har egna åsikter och strävar efter något. (Eriksson& Arnkil 2009 s. 37)

Att befinna sig i en dialog innebär mänskliga reflexioner. Reflexionen är kommunikativ, alltså skapar den sammanhang och mening för deltagarna. Deltagarna är jämlika och reflexionen integrerar känslor och tankar. Att tänka och verka dialogiskt innebär att vi hela tiden inser att vi är på väg. Dialogen skapar utveckling hos båda parter genom reflexion och handling. Självreflexion krävs i dialogen. (Andresen 2002 s. 50-51)

I en dialogisk diskussion är det genom talet som man kan få en förståelse över vad någon har upplevt och hur personen känner just nu. Genom att producera ord med sina stämband har talaren möjlighet att själv höra det han säger. Om talaren blir hörd och tagen med allvar av andra personer, kan detta öppna en möjlighet för talaren att få själv en förståelse av vad han talat om, hur han upplever saken och hur han tänker om det. (Seikkula 2009 s. 99-100)

I dialogen mellan deltagarna föds just den förståelse man får om det man diskuterar. Det kräver dock att deltagarna är närvarande och faktiskt lyssnar på de andra inte bara hör vad som talas. Då dialogen är avslutad och var och en går tillbaka till sitt har de haft en möjlighet till en gemensam erfarenhet om att man tillsammans kunnat få en ny förståelse på något man ansett varit svårt eller besvärligt. Denna förståelse har man fått genom reflektera ärendet med de andra deltagarna. Deltagarna kan i sitt arbete använda den förståelse de fått i sin verksamhet. På detta sätt lever det som uppstått under dialogen vidare. Dialogen lever vidare i varje deltagare. (Seikkula 2009 s. 102-103)

På samma sätt för att eleverna i skolan skall ha möjlighet till delaktighet kräver det att pedagogerna är öppna för ett sådant arbetssätt som är öppet för hur barn själv förstår och skapar mening kring olika saker. (Dolk 2013 s. 142)

Dialogpedagogik

Dialogpedagogiken framhäver att relationen mellan ett aktivt barn och en aktiv vuxen skall vara ömsesidig. Både barnet och den vuxna skall ses som ett subjekt. Den vuxna skall ha respekt och tilltro för barnet och på barnets förmågor och nyfikenheten har stor betydelse. Enligt Dolk (2013) för dialogpedagogiken fram en kraftig demokratisering av relationen mellan barn och vuxna. (Dolk 2013 s. 21) Att nå delaktighet i skolan behövs gemensamma krafter. Delaktighet är i grund och botten en dialog. Det utmanar skolans personal till att ta barnets perspektiv på allvar och att vara öppen för nya former för barn och unga att påverka med, metoder som främjar detta i skolans vardagsarbete. Om elevkåren är den enda formen för delaktighet blir det ofta en ytlig känsla och delaktighet uppstår inte som en del av skolans verksamhetskultur. Det är viktigt att alla känner till betydelsen för delaktighet, både elever och lärare och alla skall känna sig som en del av processen. Alla bör veta målsättningen för verksamheten och vad den innebär för var och en. Största hotet för delaktighet i skolan är ofta att verksamheten är så lärarstyrd och att man inte litar på eleverna. Lärarna har ett så stort behov av att styra all verksamhet att de glömmer bort varför verksamhet som främjar delaktighet ordnas. (Utbildningsstyrelsen 2011a s. 12-13)

4 TIDIGARE FORSKNING OCH RAPPORTER

Forskning kring delaktighet bland barn har gjorts i flera länder. Men bland forskning kring delaktighet bland skolelever är utbudet färre. Jag har valt att studera den inhemska forskningen och forskning från de nordiska länderna, då vår skolvärld ser rätt lika ut som deras. Sökord och meningar, som här har används är delaktighet, elever, delaktighet bland elever, elevers delaktighet i skolan även motsvarande ord på finska osallisuus, oppilas, oppilaiden osallisuus koulussa har används i sökningen. Sökningen är gjord i Google, och i databaserna Google Scholar och THL. Här näst beskrivs utvalda forskningar, som berör delaktighet bland skolelever i Sverige och Finland. Studier där lärarnas perspektiv framgår är få och studier med vårdnadshavarnas perspektiv har jag tyvärr inte hittat.

4.1 Från Sverige

Enligt Dolks undersökning om Makt, normer och delaktighet i förskolan finns det praktiska svårigheter som hinder för delaktighet. Hinder som tids- och personalbrist men också pedagogisk osäkerhet (Dolk 2013 s. 118). Barnen anses också vara för små att förstå och därför inte får vara delaktiga. Dolk har kommit fram i sin studie att hinder för delaktighet är rädsla för att som pedagog uppfattas som politisk, osäkerhet i diskussion om makt och normer med barnen (man vill skydda barnen), barnen är för små för att hantera dessa frågor, oro att förstärka skillnader relaterade till ojämlikhet. (Dolk 2013 s. 140) Problemet är inte att få barns röst hörda utan snarare att vuxna inte lyssnar på vad barnen uttrycker. Delaktighet är också att välja att låta bli. (Dolk 2013 s. 167) Vuxna leder barnen med hjälp av frågor till de svar den vuxna vill ha, alltså har den vuxna redan klart för sig svaret då frågan ställs. Enligt undersökningen är det mycket svårt för de vuxna att inte ställa ledande frågor som styr barnet till önskat svar. (Dolk 2013 s. 158-159) Då blir barn råd lätt sken demokratiska och barnen upplever inte valstunder som meningsfulla (Dolk 2013 s. 233). Maktrelationen mellan barn och vuxna är ofta ett hinder för delaktighet. Maktrelationen mellan vuxen och barn måste man ta hänsyn till och utmana för att i praktiken kunna nå delaktighet mellan vuxen och barn. (Dolk 2013 s. 236)

Enligt Dolks undersökning är mat ett område där barn har större möjlighet till delaktighet i förskolan i Sverige. Barn kan påverka vad de vill äta, denna möjlighet att inflyta på maten blir en demokratiskfråga, en symbolisk sådan. Det är frågan om små val barnen kan göra, korv eller ost på brödet, ljus eller rågbröd. Då barnen kommer med initiativ om sådant som går utanför vuxnas intentioner har de oftast svårt att få sina åsikter hörda men om det gäller något gångbart finns det större möjligheter. (Dolk 2013 s. 160-165)

I en rapport av Malmberg (2009) studerar han vilken betydelse barnkonventionen har haft under de senaste 20 åren och hur barn upplever situationen nu. Man har undersökt barnens kännedom om sina rättigheter och om vuxnas möter dem med respekt. Barn och unga i ålder 11-14 år har deltagit i studien. I studien framgår att majoriteten inte vet vad barnens rättigheter innebär och att lärarna i skolan har en betydande roll i spridandet av information om rättigheterna. Unga upplever de viktigaste rättigheterna är att få hjälp då man är sjuk, att vara trygg och lära sig viktiga saker i skolan. Men även att alltid få säga

vad man tycker i frågor om sig själv och att berätta sin åsikt till andra. De vuxnas uppgift är att garantera att barnen blir hörda och kan vara delaktiga. Detta kan garanteras med hjälp av utbildning för lärarna så att de har kännedom om delaktighet och barnens rättigheter. (Malmberg 2009 s 12-17, 22-24)

Elvstrand (2009) har i sin avhandling studerat delaktighet i skolans vardag, då med tanke på politisk och social delaktighet. Studien bygger på upplevelser av elever i 4-5 klassen i grundskolan. Enligt studien anser eleverna att social delaktighet är viktig och medför att man trivs och mår bra i skolan. Den politiska delaktigheten är begränsad då eleverna inte alltid har möjlighet att påverka eller enbart delvist därtill har inte alla elever samma möjligheter till politisk delaktighet. I studien framgår att den sociala och politiska delaktigheten har ett samband, de elever som upplever social delaktighet bland kamrater har även större möjlighet till politisk delaktighet, att påverka i beslutsfattandet.

Lärarnas perspektiv på elevers delaktighet framkommer i en utvärdering av elevinflytande i Uppsala kommun är gjord för att kartlägga hur elevinflytandet är organiserat i grundskolorna i kommunen och för att bedöma hur det praktiskt fungerar. I utvärderingen deltog 353 elever, som var klassråds eller elevrådsrepresentanter i klasserna 7-9 och sammanlagt 33 lärare och rektorer. I utredningen framgår bland annat att lärarna i skolorna har en mer positiv bild över elevinflytande än vad eleverna har. Eleverna prioriterar helt olika saker att ha inflytande på än vad lärarna anser att är viktigt för elever att ha inflytande på. (Sävås Nicolaisen 2005 s.16-18)

I barnombudsmannens årsrapport 2006 om rätten till delaktighet och inflytande deltog sammanlagt 293 elever i årskurserna 4, 5 och 6 av barnombudsmannens kontaktklasser spridda över hela Sverige. I undersökning framgår att pojkar anser i något högre grad än flickor att läraren både lyssnar och frågar av dem vad de tycker om saker och ting. Fler elever upplever att läraren lyssnar än de elever som tycker att läraren frågar om deras åsikter och vad de tycker. Majoriteten tycker att lärarna lyssnar till idéer och förslag, men 64 % anser att de inte vet vad som gjorts med förslagen. Detta visar att en dialog om förslagen inte förts med eleverna. De yngre eleverna vet inte vart de skall vända sig om de är missnöjda med något i skolan. Men ändå anser hälften av eleverna att elevrådet har makt att påverka i skolan. (Nyberg 2006 s. 20-27)

På basen av attitydundersökning i Sverige har Kindberg konstaterat att viljan bland elever att påverka är större än möjligheterna och att inflytande ger arbetsglädje hos eleverna. Om eleven kan påverka sin skoldag resulterar det i bättre arbetsmotivation och därmed bättre resultatet i skolarbetet och därmed gillar eleven att vara i skolan. Eleverna skulle vilja påverka utbildningens innehåll och upplägg, regler, skolmat och skolmiljön. Kindberg kan konstatera att elevinflytande fungerar dåligt i praktiken. (Kindberg 2005 s. 51-52)

4.2 Från Finland

Kemppainen (2014) har i sin undersökning studerat betydelsen av begreppet delaktighet bland skolelever och vad delaktighet innebär för dem. Eleverna upplever att delaktighet är en konkret verksamhet som man kan vara med i. Att delta, vara deltagare i någon fysisk verksamhet och att vara medlem i en grupp. Därtill definieras delaktighet med att göra beslut och att ha möjlighet till att påverka. Eleverna upplevde av enhälligt delaktighet är något positivt och viktigt. De har intresse att påverka i frågor som berör dem själva men har inte fått möjligheter till det. (Kemppainen 2014 s. 39-41, 44-46)

I utredningen Lasten ja nuorten osallistuminen av Euroopan neuvoston politiikkatutkinta selvitys, 2010 deltog 700 barn och unga i åldern 7-17 år. I utredningen framgick att respondenterna upplevde att de blev hörda i inofficiella sammanhang, som inom familjen och skolan, men inte i samhälleliga sammanhang som i media eller förvaltningen, där de unga inte tas på allvar. I Finland förverkligas delaktighet oftast genom ungdomsråd (12 år ->), elevkårsverksamhet, nationella och lokala barnparlament (7-12 år). Enligt utredningen behövs nya verktyg och redskap på alla områden i samhället och livet för att förbättra delaktigheten. Barn och unga har inte deltagit i att utveckla metoder för delaktighet och de upplever att de inte blir hörda i start skedet av förberedningen av beslut. Här framgår även att barnen borde få utbildning om deras rättigheter och delaktighet. (Utbildningsstyrelsen 2011a s. 17)

I undersökningen Kaikki Mukaan! Yhteisöllisyys Helsingin peruskoulujen voimavaraksi är en studie om delaktighet i Helsingfors grundskolor. Här studerades elevers upplevelser av delaktighet, elevers delaktighet i skolverksamhet och hur växelverkan fungerar i skolan bland elever i årskurs 8-9. En landsomfattande skolhälsoförfrågan som

gjorts bland elever i årskurserna 8-9 under åren 1996-2010 ligger som grund för undersökningen. Deltagarna var under dessa år 6533-8984 elever. I undersökningen framgår att eleverna i Helsingfors vill vara delaktiga men har inte möjlighet till att delta i beslutfattandet. Under hälften av eleverna trodde att lärarna är intresserade av deras välmående och lite mer än hälften visste hur man kan påverka skolans verksamhet. Undersökningsresultatet visar att delaktighet i skolans verksamhet är viktigt med tanke på skolframgången, välmående och utvecklingen av sociala förmågor. (Roine et al. 2011 s. 8-9, 31-34)

Undersökningen för att främja välfärd och hälsa är utförd år 2007 bland 7-9 klassister i 539 skolor i Finland. En del av undersökningen berör elevers delaktighet och möjlighet till att påverka i skolan. Här framgår att eleverna är främst delaktiga i frågor som berör skolans fester, utfärder, lägerskola och temadagar. I fyra av fem skolor är eleverna med och gör upp ordningsregler, utvärderar skolans verksamhet och med och planera skolan utrymmen och gård. Enbart varannan skola ger eleverna möjlighet att planera skolbespisningen. Mycket få skolor möjliggör delaktighet i frågor om skollov och läsordningen. Delaktigheten bland eleverna varierar något beroende på skolans läge och storlek. (Pirttinen 2007 s 49-53)

5 METOD

Denna undersökning utförs som en kvantitativ studie. Syftet är att utreda om elever i den grundläggande utbildningen i Sjundea får vara delaktiga och att fånga upp hur elever, lärare och vårdnadshavare upplever elevernas delaktighet i skolarbetet, skolans verksamhet och skolmiljön. Då respondent gruppen är mycket stor, enligt beställarens önskan, utförs undersökningen med kvantitativa metoden, enkät.

5.1 Datainsamling genom en enkät

Undersökningen är planerad och förverkligad med kvantitativa metoden enkät. Enkät är i detta fall den lämpligaste metoden då antalet respondenter är mycket stort (Bell 2009 s. 120). Enkäten är planerad att ge svar på forskningsfrågorna. Enkäten består av påståenden och frågor som berör elevers delaktighet utgående från de styrdokument som gäller den grundläggande utbildningen. Enkäten är uppgjord i samråd med beställaren bild-

ningschef Tina Nordman. Enkäten baserar sig till en del på enkäten Charlotte Sävås Nicolaisen använde i sin utvärdering i Uppsala kommun i Sverige 2005. En del påståenden, som lämpade sig för min studie, är plockade ur enkäten.

Påståenden och frågorna är uppdelade i fyra grupper; i bakgrundsfrågor, i frågor som berör skolarbete, skolans verksamhet och skolmiljön. Frågorna är korta, tydliga och på ett så enkelt språk som möjligt. Eleverna, vårdnadshavarna och lärarna skall enligt egen erfarenhet/upplevelse svara på slutna påståenden genom balanserade svarsalternativ på fem gradig Likertskala: Stämmer bra, Stämmer ganska bra, Stämmer ganska dåligt, Stämmer inte alls eller Vet inte. Skalfrågor med Likertskalan innebär att respondenten indikerar i vilken grad den håller med om eller tar avstånd från påståenden genom att markera sin inställning på en skala (Bell 2009 s. 219). Några frågor är öppna frågor där det förväntade svaret av respondenten är ett ord, en mening eller en längre kommentar (Bell 2009 s. 138). Bakgrunds fakta frågas med hjälp av alternativfrågor, där respondenten kan välja bland ett eller flera alternativ som stämmer in på respondenten (Bell 2009 s. 129). Här näst presenteras valet av respondenter.

5.1.1 Urval av respondenter

Det planerade urvalet respondenter för datainsamlingen är, enligt bildningschefens önskan, elever, vårdnadshavare och lärare i den grundläggande utbildningen i Sjundeå. Respondenter för elevperspektivet är alla elever i årskurserna 2-6 i den grundläggande utbildningen i Sjundeå. Respondenterna för vårdnadshavarperspektivet är alla elevers vårdnadshavare. Tanken var att vårdnadshavarna skulle besvara enkäten en gång för varje elev de har i skolan. Respondenterna för lärarperspektivet är alla lärare, som är anställda i de tre skolorna i Sjundeå.

5.1.2 Utförande av datainsamlingen

Datainsamlingen utfördes under september månad 2014. Eleverna fick information om undersökningen av sina lärare (se bilaga 1). Enligt planerna skulle alla elever i årskurserna två till sex få möjlighet att svara på nätenkäten under skoltid i skolans dataklass handledda av läraren i klassen. Lärarna skulle under en veckas tid ge möjlighet till sina

elever att svara på enkäten i skolan. Eleverna har svarat på enkäten under skoldagen. En del av eleverna har besvarat enkäten på dator i nätversion medan andra gett sitt svar på en pappersversion av enkäten. En del lärare, då främst de yngre elevernas lärare, ansåg att det var jobbigt att ordna så att eleverna skulle ha haft möjlighet till tillgång av dator för att svara på nätenkäten. Detta ledde till att en pappersversion av enkäten gjordes och skrevs ut för att få ett så stort deltagarantal, som möjligt. Pappersversionen av enkäten blev väl använd, då ca hälften av elevernas svar gavs i pappersversion. Svarstiden för elever visade sig vara för kort så den förlängdes med en och en halv vecka. Vårdnadshavarna fick en länk till nätenkäten i ett informationsbrev (se bilaga 2) skickat av bildningskansliet via Wilma den 12 september. Även lärarna fick informationsbrevet (se bilaga 3) med länken till nätenkäten via Wilma av bildningskansliet. Svaren på nätenkäten samlades in med statistikprogrammet Zef Editor som kommunen innehar. En påminnelse om svarstidens längd (21.9.2014) skickades via Wilma till vårdnadshavare och lärare den 18.9.2014. En påminnelse om att eleverna bör ha en möjlighet att svara på enkäten skickades till rektorerna och lärarna i varje skola. Svaren på pappersversionen fördes in på Zef Editor då alla pappersenkäter var insamlade.

Planen är att ge respondenterna information om forskningsresultatet med ett brev via Wilma då den är klar. Till bildningen, rektorerna och lärarna kan ett informationstillfälle ordnas där resultatet presenteras.

5.2 Analys av materialet

Materialet är bearbetat för att sedan kunna dra slutsatser med hjälp av frekvensanalys. Kvantitativ innehållsanalys innebär att man räknar hur många gånger vissa termer eller faktorer förekommer i ett urval (Bell 2009 s. 129). Här har mängden av respondenternas upplevelser räknats och förvandlas till antal i procent. Materialet synliggörs med hjälp av relativa tal i stolpdiaqram med grupperade stolpar för att läsaren snabbt och enkelt kan få en uppfattning om resultaten (Ejlertsson 2005 s. 117). Relativa frekvenser används då reella antalet svar är 50 eller fler (Ejlertsson 2005 s. 117). Jag har valt att använda relativa frekvenser då elevernas antal är 100, fastän lärarnas och vårdnadshavarnas antal går under 50, för att lättare kunna jämföra upplevelserna.

Öppnafrågorna har bearbetas med hjälp av induktiv innehållsanalys. Innehållsanalys är en process där man stävar till att beskriva innehållet av fenomen i forskningen i ett nät skal. Innehållsanalysen kan vara induktiv eller deduktiv. I den induktiva innehållsanalysen utgår man från innehållet i materialet och strävar till att få en teoretisk helhet av materialet. Medan den deduktiva innehållsanalysen utgår från en befintlig teori eller modell där man testar den befintliga teorin eller modellen i en ny kontext. (Tuomi & Sarajärvi 2009 s 95-99, 113, Elo & Kyngäs 2007 s 109) Materialet har bearbetats genom öppen kodning till korta citat, för att gruppera sammanhängande faktorer som skapar underkategorier som sedan i sin tur formar huvudkategorier. (Tuomi & Sarajärvi 2009 s 109-113, Elo & Kyngäs 2007 s 109-111)

Tabell 1. Exempel på analys modell för öppnafrågor

Möjligheter och hinder för delaktighet			
Citat	Underkategorier	Överkategorier	Huvudkategorier
	Öppenhet	Attityd	Läraren
	Intresse	Attityd	Läraren
	Inställning	Attityd	Läraren

5.3 Etiska reflektioner

Det är frivilligt att delta i forskning. Enligt Finlands grundlag och FN:s barnkonvention får barnet påverka enligt sin utvecklingsnivå i frågor som berör dem själva även i forskning. Personen skall få tillräckligt med information om forskningen för att kunna avgöra om att delta eller inte delta i den. För att information skall vara tillräcklig bör uppgifter om forskarens (kontaktuppgifter), om forskningsteamet, om genomförandet av materialinsamlingen och hur lång tid det tar att besvara enkäten, hur det insamlade materialet skall användas, sparas och utnyttjas senare och att deltagandet är frivilligt. Då forskningspersonen svara på frågeformulär på begäran bekräftas att personen ger sitt samtycker till att delta. Då forskningen görs som en del av skolans verksamhet och både rektorn och bildningschefen godkänt den får eleverna delta i forskningen utan vårdnadshavarnas tillstånd. Forskningspersonerna skall bemötas med respekt för att undvika olägenheter. Då forskningspublikationer skrivs skall den inte göra skada eller olägen-

heter för forskningsobjektet. Publikationen skall inte vara kritiserande, respektlös eller fördomsfull. (Forskningsetiska delegationen 2009 s. 6-9)

En viktig etisk princip är integritetsskyddet som är en rättighet garanterad i Finlands grundlag. Den viktigaste delen av integritetsskyddet är datasäkerhet av insamling av forskningsmaterialet, användning och publicering av resultatet. Integritetsskyddet har delats upp enligt forskningsetiska principer i tre delar. Dessa delar berör; Hur forskningsmaterialet ska skyddas och hållas konfidentiellt? Huruvida forskningsmaterialet skall sparas eller förstöras? (Forskningsetiska delegationen 2009 s. 9)

Respondenterna får svara på enkäten på skoltid, som en del av skolans verksamhet, så inget lov av vårdnadshavarna krävs. Det är frivilligt att svara på enkäten. Respondenterna kan inte spåras till individnivå. Materialet för datainsamlingen samlas in i Zef Editor programmet. Svaren kan inte spåras eller identifieras. Säkerhetskrav och sekretessen på insamlingsmaterialet uppfyller de krav Sjundeå kommuns ställs för i dessa frågor. Datainsamlingens material är skyddat med användarnamn och lösenord. Materialet kommer att bevaras på plattformen så länge kommunen innehar rättigheter till Zef Editor. Här näst redovisas undersökningens resultat.

6 RESULTAT REDOVISNING

I detta kapitel kommer jag att redovisa undersökningens resultat och besvara min första forskningsfråga: Hur upplever eleverna, vårdnadshavarna och lärarna elevers delaktighet i frågor som berör elevernas skolarbete, skolans verksamhet och skolmiljön i den grundläggande utbildningen i Sjundeå? Här redogörs även respondenternas bakgrundsuppgifter.

6.1 Respondenternas bakgrundsuppgifter

I detta kapitel redogörs bakgrundsuppgifter för respondenterna för hela undersökningen och för detta arbete begränsade delen av respondenter.

Bakgrundsuppgifter för elever

Undersökningen är gjord i klasserna 2-6 i alla lågstadieskolor i den grundläggande utbildningen i Sjundea. Intresset och deltagandet bland elever har varit stort och svarsprocenten hög 93,5 %. Enkäten riktad till elever (se bilaga 4) har öppnats av 464 var av 92,5% (429 st.) har slutfört den. Eleverna som deltagit i undersökningen går 23,3 % i årskurs två, 20,7 % i årskurs tre, 17,4 % i årskurs fyra, 26,7 % i årskurs fem och 11,9% i årskurs sex. Undersökningsmaterialet för denna studie är begränsat till upplevelser av elever i andra klassen.

Av hela undersökningens deltagarantal är 23,3 % **elever i årskurs två**. Svarsprocenten är 100 %. I Sjundea finns 109 andraklassister. Antalet andra klassister, som deltagit i undersökningen, är 100 och enbart en elev har lämnat enkäten på hälft eller svarat delvist. Av eleverna i andra årskursen är 53 % flickor och 47 % pojkar. Av dessa går 38 % i Sjundea svenska skola, 37 % i Aleksis Kiven koulu och 25 % i Päivärinteen koulu.

Eleverna har svarat på påståenden genom att välja det som passar in bäst för dem av följande alternativ: stämmer bra, stämmer ganska bra, stämmer ganska dåligt, stämmer inte alls och Vet ej. I resultat redovisningen används begreppet elever i betydelsen av elever i årskurs två.

Lärarnas bakgrundsuppgifter

Enkäten riktad till lärare (se bilaga 5) har öppnats av 42 personer, svarsprocenten är 73,8 %, varav 64,3 % (27) har slutfört den och 9,5 % av lärarna har lämnat enkäten på hälft eller svarat delvist. 26,2 % har öppnat enkäten, men inte deltagit i undersökningen. Av alla lärare, som svarat, arbetar 45,2 % i Sjundea svenska skola, 32,3 % i Aleksis Kiven koulu och 22,6 % i Päivärinteen koulu. Det finns 16,1 % lärare med 0-3 års arbets- erfarenhet, 9,7 % med 4-7 års arbets- erfarenhet, 13,9 % med 8-11 års arbets- erfarenhet, 19,4 % med 12-15 års arbets- erfarenhet, 22,6 % med 16-20 års arbets- erfarenhet och de med arbets- erfarenhet över 21 år är 19,4%.

Lärarna har svarat på påståenden genom att välja det som passar in bäst för eleverna i deras skola av följande alternativ: stämmer bra, stämmer ganska bra, stämmer ganska dåligt, stämmer inte alls och Vet ej. Lärarna var tillbedda att svara ärligt och enligt nu- läget (då undersökningen gjordes) i skolan där läraren är anställd. Inte hur det var förr

eller hur läraren anser att det borde vara. Begreppet elev är ingen specifik elev utan elever i allmänhet i den skola läraren är anställd. Lärarna har svarat för elever i årskurs två till sex.

Vårdnadshavarnas bakgrundsuppgifter

Enkäten riktad till vårdnadshavare (se bilaga 6) har öppnats av 248 personer, svarsprocenten är 82,7 % varav 63,7 % (158) har slutfört den. 19,9 % är vårdnadshavare till en elev i årskurs två, 25,4 % till en elev i årskurs tre, 17,9 % till en elev i årskurs fyra, 20,9 % till en elev i årskurs fem och 15,9 % till en elev i årskurs sex. Här är undervisningsmaterialet begränsat till vårdnadshavare till en elev i årskurs två.

Vårdnadshavarna, som är **vårdnadshavare till en elev i årskurs två**, är 19,9 % av hela undersökningens vårdnadshavare. Svarsprocenten är 100 % och de är 40 till antalet. Av dessa har 82,5 % (33 personer) svarat på enkäten i sin helhet och 17,5 % har lämnat enkäten på hälft eller svarat delvist. Av vårdnadshavarna, som svarat, är 35,9 % vårdnadshavare till en elev i årskurs två i Sjundeå svenska skola, 35,9 % vårdnadshavare till en elev i årskurs två i Aleksis Kiven koulu och 28,2 % vårdnadshavare till en elev i årskurs två i Päivärinteen koulu. Av vårdnadshavarna, som deltagit i undersökningen, är 35,1 % vårdnadshavare till en pojke i årskurs två och 34,9 % till en flicka i årskurs två. Av deras elever hör 5,1 % till specialundervisningen medan 94,9% hör till den vanliga undervisningen.

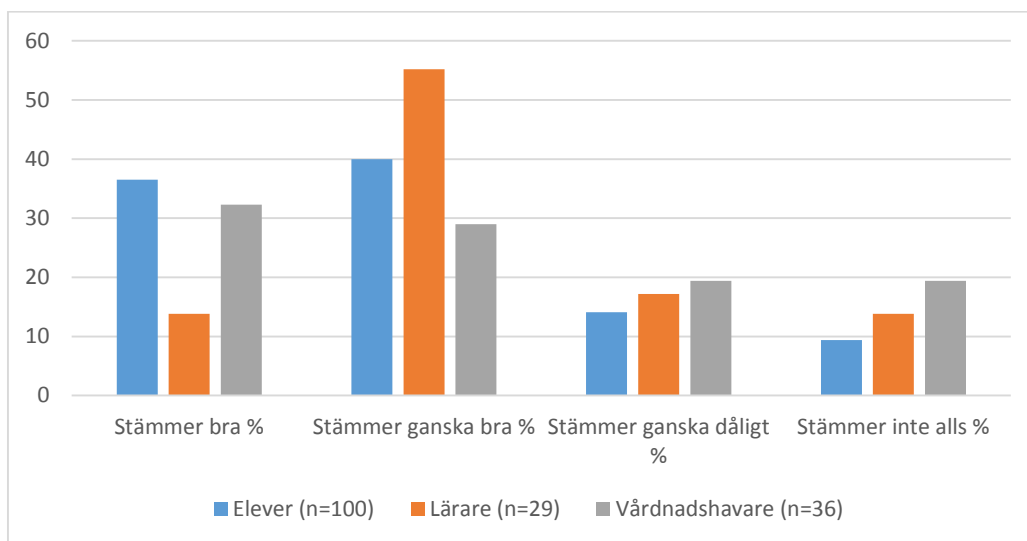
I följande stycken redovisas elevernas, lärarnas och vårdnadshavarnas upplevelser i skriftlig form och för att tydliggöra svaren även med figurer. I figurerna är andelen av svars alternativ (stämmer bra, stämmer ganska bra, stämmer ganska dåligt, stämmer inte alls) i relativa tal (%). Begreppet elever används i betydelsen av elever i årskurs två.

6.2 Upplevelser av delaktighet i skolans verksamhet

På frågan *Jag kan vara med och göra upp skolans ordningsregler* svarade 36,5 % av eleverna stämmer bra och 40 % stämmer ganska, alltså större delen av eleverna anser att de kan vara med och göra upp skolans ordningsregler. På motsvarande fråga *Eleverna/eleven får vara med och göra upp skolans ordningsregler* svarade 13,8 % av lärarna stämmer bra och 55,2 % stämmer ganska bra och 32,3 % av vårdnadshavarna svarade

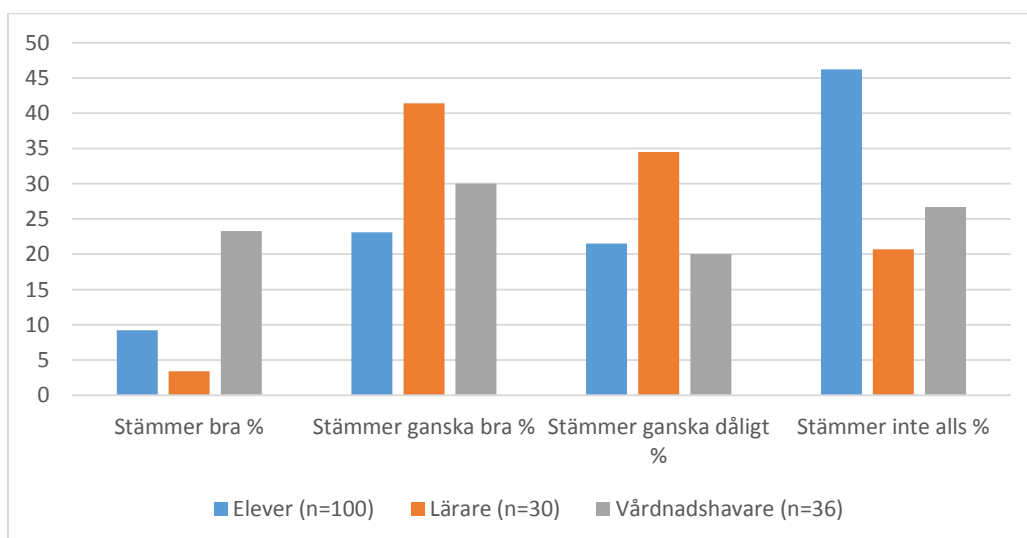
stämmer bra och 29 % stämmer ganska bra. Vårdnadshavarna en positivare syn på att eleverna kan vara med och göra upp skolans ordningsregler än vad lärarna har. (Fig. 2)

Figur 2. Eleven kan vara med och göra upp skolans ordningsregler

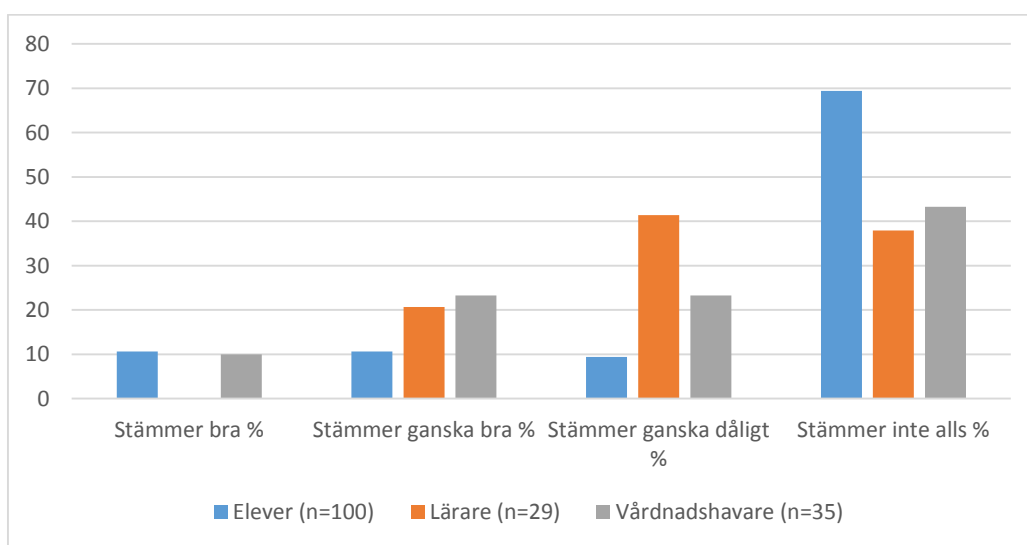
Eleverna anser att de inte får vara med och bestämma om vilka utflykter/studiebesök de ska göra, vilka tema dagar de ska ha och vilken skolmat de ska få. Spridningen är stor på svaren av lärarna och vårdnadshavarna i frågorna. På frågan *Jag får vara med och bestämma om vilka utflykter/studiebesök vi ska göra* svarade knappt hälften av eleverna stämmer inte alls. 35 elever har svarat Vet ej. På motsvarande fråga svarade dryga 40 % av lärarna stämmer ganska bra och knappt 35 % stämmer ganska dåligt. 30 % av vårdnadshavarna svarade stämmer ganska bra och ca 26 % stämmer inte alls. (fig. 3)

Figur 3. Eleven får vara med och bestämma om vilka utflykter/studiebesök de ska göra

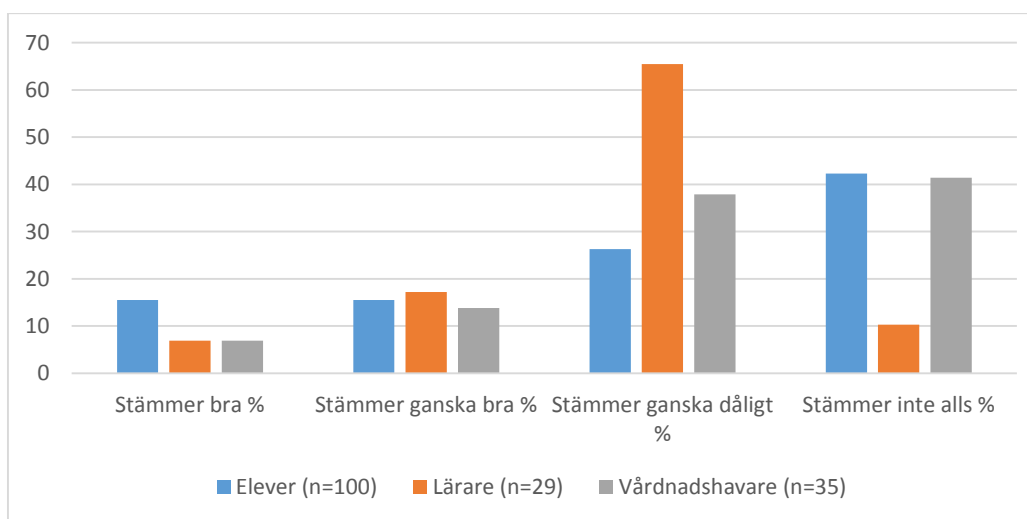
Fråga som gällde skolmaten *Jag får vara med och bestämma om vilken skolmat vi ska få* svarade majoriteten (69,4 %) av eleverna att detta inte stämmer alls. Ca 10 % av elever anser att påståendet stämmer bra, lika många svarade stämmer ganska bra och 15 elever svarade Vet ej. Lärarnas och vårdnadshavarnas upplevelser bekräftar elevernas upplevelser i frågan. Då majoriteten (41,4 %) av lärarna anser att påståendet stämmer ganska dåligt, medan några färre (37,9 %) anser att det inte stämmer alls och enbart 20 % att det stämmer ganska bra. Majoriteteten (43,3 %) av vårdnadshavarna svarade stämmer inte alls, knappt ¼ stämmer ganska dåligt och ¼ stämmer ganska bra. (fig. 4)

Figur 4. Eleven får vara med och bestämma om vilken skolmat de ska få

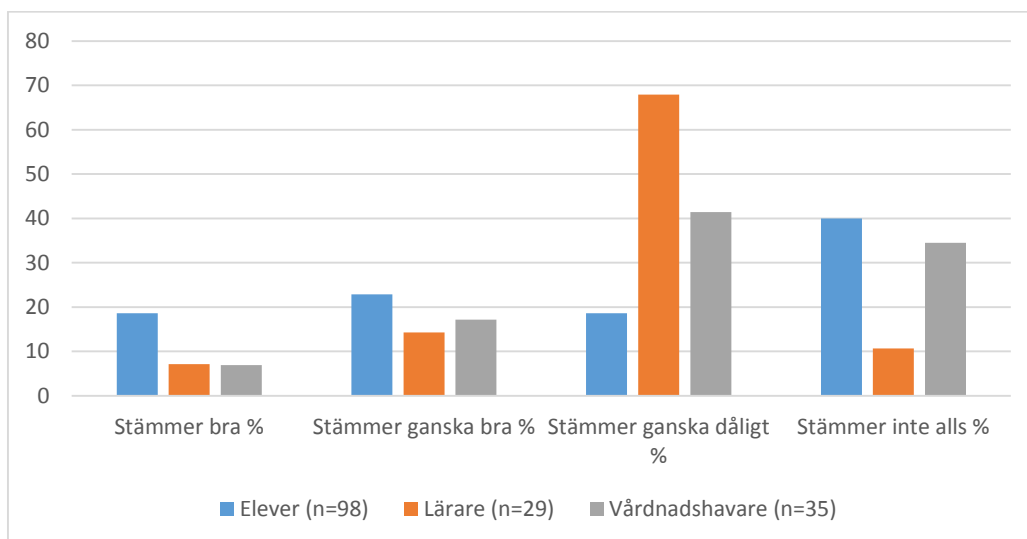
Eleverna anser att de som enskilda elever inte *har stora möjligheter att ändra på saker i skolan*. Lärarna och vårdnadshavarna är av samma åsikt som eleverna. (fig. 5)

Figur 5. Eleven har stora möjligheter att ändra på saker i skolan

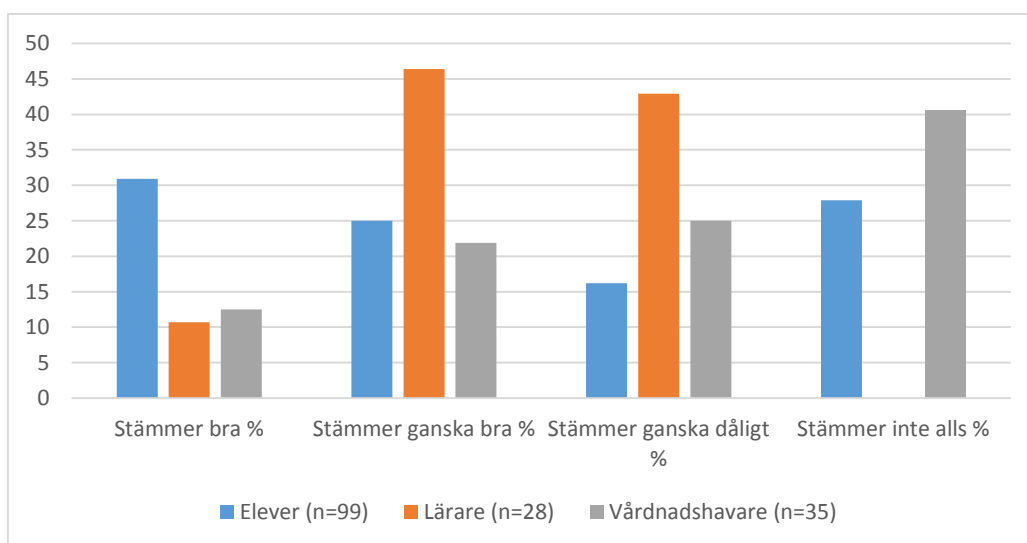
Eleverna anser att eleven i klassen inte *har stora möjligheter att ändra på saker i skolan*. 28 elever har svarat Vet ej. Lärarna och vårdnadshavarna är av samma åsikt som eleverna. (fig. 6)

Figur 6. Eleven i klassen har stora möjligheter att ändra på saker i skolan

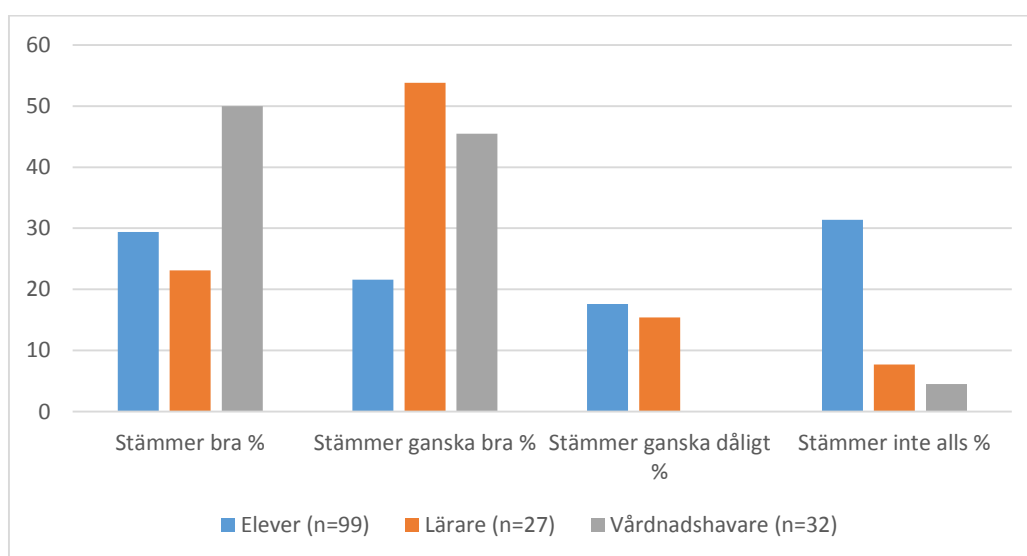
De flesta lärare anser att *eleven vet hur han/hon skall göra för att få en ändring att ske i skolan* medan de flesta vårdnadshavarna anser att eleverna inte vet hur de skall gå tillväga. Spridningen bland elevernas svar är stor. Hälften av eleverna vet *hur han/hon skall göra för att få en ändring att ske i skolan*, medan andra hälften har svarat stämmer inte alls eller 31 Vet ej. 35 vårdnadshavare har svarat Vet ej. (fig.7)

Figur 7. Eleven vet hur han/hon skall göra för att få en ändring att ske i skolan

Majoriteten av eleverna vet inte om de *har större möjligheter att vara med och bestämma om frågor i klassen idag än när de var yngre*. Näst flest svar har alternativet stämmer inte alls fått av elever. 48 elever har svarat Vet ej. Majoriteten av vårdnadshavarna anser att *elever i klass 4-6 har större möjlighet att vara med och bestämma om frågor i klassen än elever i klass 1-3*. Vårdnadshavarna har lite positivare uppfattning än lärarna i frågan. Lite över hälften av lärarna anser att påståendet stämmer ganska bra. (fig. 8)

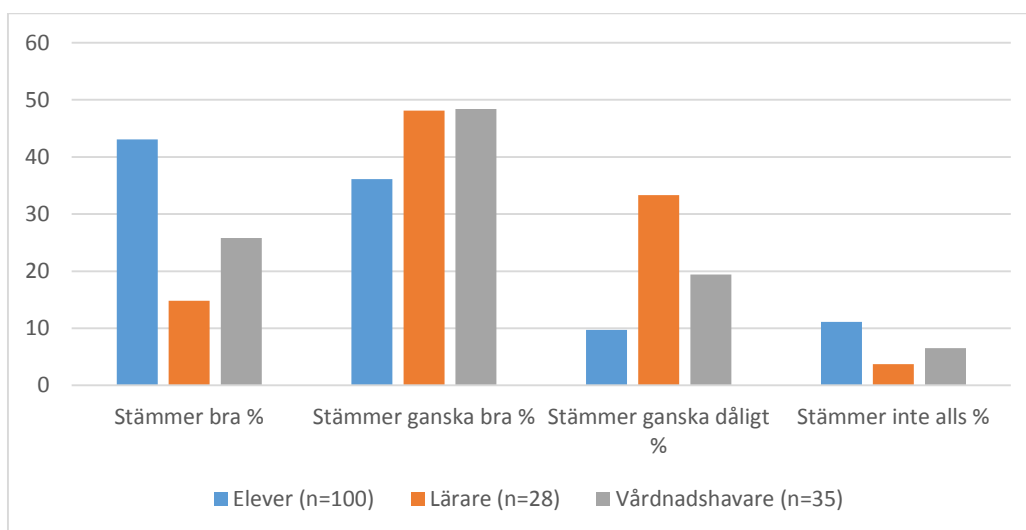
Figur 8. Elever i klass 4-6 har större möjlighet att vara med och bestämma om frågor i klassen än elever i klass 1-3

Frågor som berör elevkåren/elevrådet

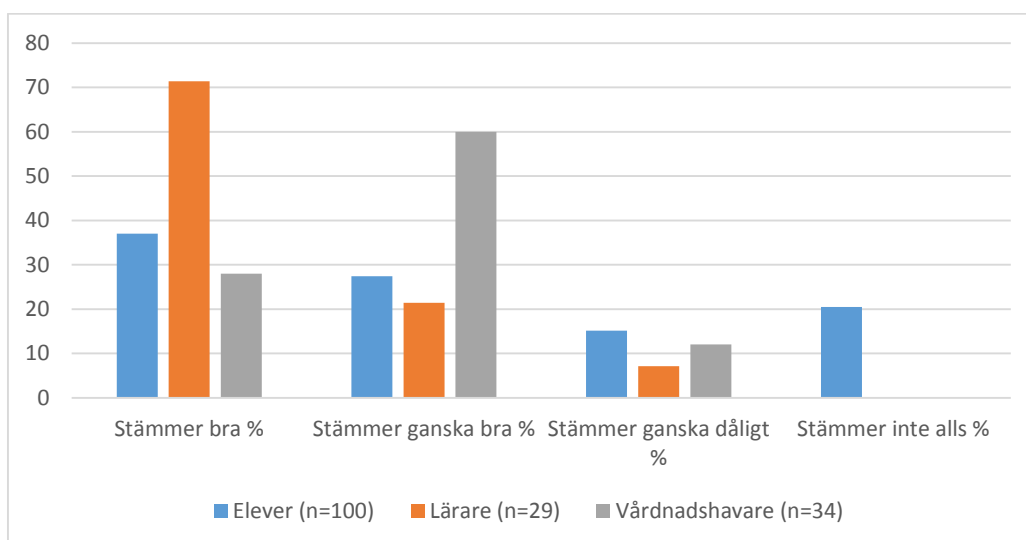
Eleverna i årskurs två, lärarna och vårdnadshavarna anser att *elevkåren/ elevrådet har stora möjligheter att ändra på saker i skolan*. Ca 43 % av eleverna har svarat att påståendet stämmer bra och ca 36 % stämmer ganska bra. 28 elever har svarat Vet ej. Ca 15 % av lärarna upplever att detta påstående stämmer bra och ca 48 % stämmer ganska bra medan ca 26 % av vårdnadshavarna svarat att påståendet stämmer bra och ca 48 % stämmer ganska bra. (fig. 9)

Figur 9. Elevkåren/ elevrådet har stora möjligheter att ändra på saker i skolan

Majoriteten av eleverna, lärarna och vårdnadshavarna anser att *skolan uppmuntrar eleverna att vara med i elevkårens/elevrådets arbete*. Nästan $\frac{3}{4}$ av lärarnas anser påståendet stämmer bra. Över hälften av vårdnadshavarna har svarat att påståendet stämmer ganska bra medan elevernas svar är rätt så jämnt fördelade mellan alla svarsalternativ. 27 elever och 34 vårdnadshavare har svarat Vet ej. (fig. 10)

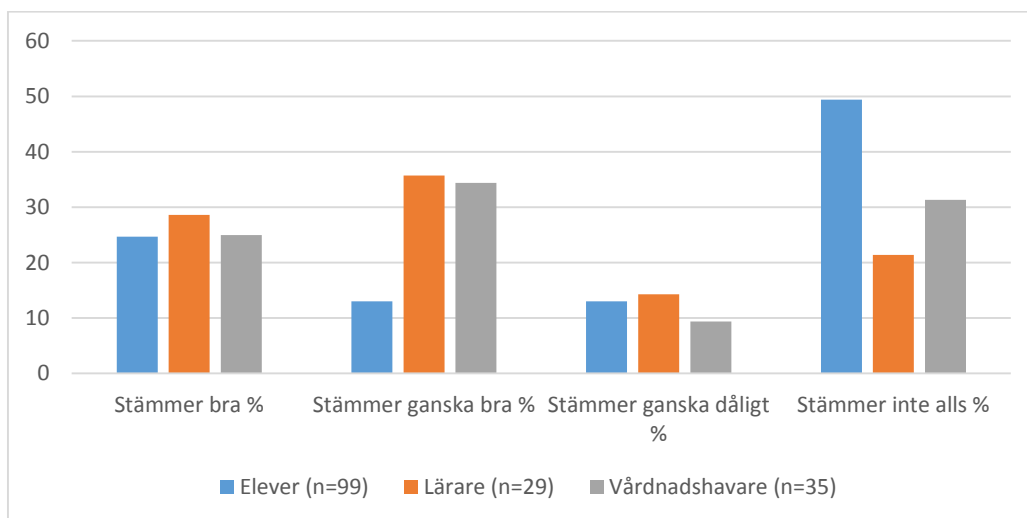
Figur 10. Skolan uppmuntrar eleverna att vara med i elevkårens/elevrådets arbete

Enbart en liten del av eleverna upplever att *de har haft möjlighet att vara med i elevkårens/elevrådets arbete* medan hälften anser att de inte haft möjlighet till detta. Däremot anser majoriteten av lärarna att *Alla eleverna/eleven har haft möjlighet att vara med i elevkårens/elevrådets arbete*. Flest (34,4%) vårdnadshavarna anser att påståendet stäm-

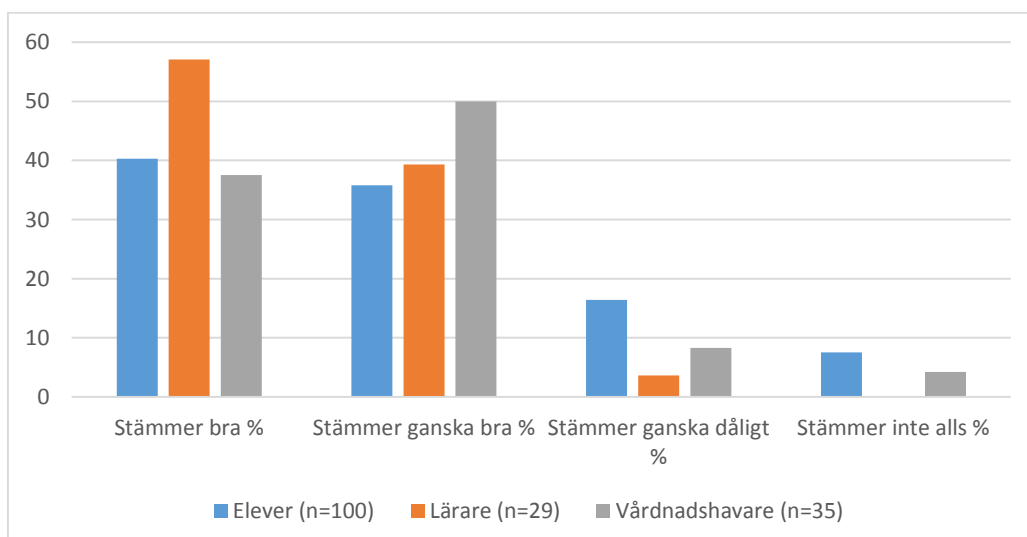
mer ganska bra och nästan lika många anser att det inte stämmer alls. 22 elever har svarat Vet ej. (fig. 11)

Figur 11. Eleven har haft möjlighet att vara med i elevkårens/elevrådets arbete.

Majoriteten av eleverna upplever att *elevkåren/elevrådet tas på allvar och lyssnas på av de vuxna i skolan*, men 33 elever har svarat Vet ej. Lärarna och vårdnadshavarna är av samma åsikt. Ca 60 % av lärarna har svarat stämmer bra, ca 40 % stämmer ganska bra och 1 lärare har svarat Vet ej. Av vårdnadshavarna anser knappa 40 % att påståendet stämmer bra, hälften att det stämmer ganska bra och 11 har svarat Vet ej. (fig. 12)

Figur 12. Elevkåren/elevrådet tas på allvar och lyssnas på av de vuxna i skolan.

Sammanfattning

Eleverna upplever att de kan vara med och göra upp skolans ordningsregler medan de inte får vara med och bestämma om vilka utflykter/studiebesök de ska göra eller vilka temadagar de ska ha. Eleverna anser att de som enskild elev inte har stora möjligheter att ändra på saker i skolan, men att det ändå finns möjlighet till det. De anser inte heller att klassen har stora möjligheter att ändra på saker i skolan, men ändå större möjligheter än en ensam elev. I frågan om skolbispisningen kan man konstatera att eleverna inte ges möjlighet att vara med och bestämma om vilken skolmat eleverna ska få.

Enligt undersökningen **upplever lärarna** att eleverna kan vara med och göra upp skolans ordningsregler. Däremot anser lite mer än hälften av lärarna att eleverna inte får vara med och bestämma om vilka utflykter/studiebesök de ska göra eller vilka temadagar de ska ha. Lärarna upplever att eleven och klassen har möjligheter att ändra på saker i skolan, men inte stora möjligheter. I frågan om skolbispisningen upplever lärarna att eleverna inte ges möjlighet att vara med och bestämma om vilken skolmat eleverna ska få.

Vårdnadshavarna upplever att eleverna kan vara med och göra upp skolans ordningsregler. Hälften av vårdnadshavarna anser att eleverna får eller får delvis vara med och bestämma om vilka utflykter/studiebesök de ska göra eller vilka temadagar de ska ha. Vårdnadshavarna upplever att eleven och klassen har möjligheter att ändra på saker i skolan, men inte stora möjligheter. I frågan om skolbispisningen anser vårdnadshavarna att eleverna inte ges möjlighet att vara med och bestämma om vilken skolmat eleverna ska få.

Elevkåren/elevrådet

Eleverna upplever att elevkåren/elevrådet har stora möjligheter att ändra på saker i skolan. Men ändå vet inte 2/5 av eleverna hur de skall göra för att få en ändring att ske i skolan. Elevrådet/elevkåren tas på allvar och lyssnas på av de vuxna och eleverna upplever att skolan uppmuntrar dem till att vara med i elevkårens/elevrådets arbete. Många av eleverna i årskurs två tycker att frågorna, som tas upp till behandling i elevkåren/elevrådet, oftast kommer från andra än elever. I undersökningen framgår att frågor,

som kommer från eleverna, oftast berör raster. Andra frågor, som diskuteras, är skolgården, temadagar, regler och tävlingar.

Eleverna anser att elevkårens/elevrådets främsta uppgift är att ta upp frågor som berör eleverna. Andra uppgifter, som elevkåren/elevrådet har, är att prata, att låta eleverna bli hörda, att hjälpa eleverna, klassen och skolan, att framföra elevernas önskemål, att ta upp ärenden då en ändring önskas och att elevkåren/elevrådet skall vara en del av skolan. På fråga Vad gör elevkåren/elevrådet? har över hälften av alla elever svarat, Vet ej. Detta tyder på att en stor del av eleverna inte har kunskap om hur elevkåren/elevrådet arbetar. Vilket kan förklaras med deras unga ålder. De har enbart ett års erfarenhet av skolvärlden.

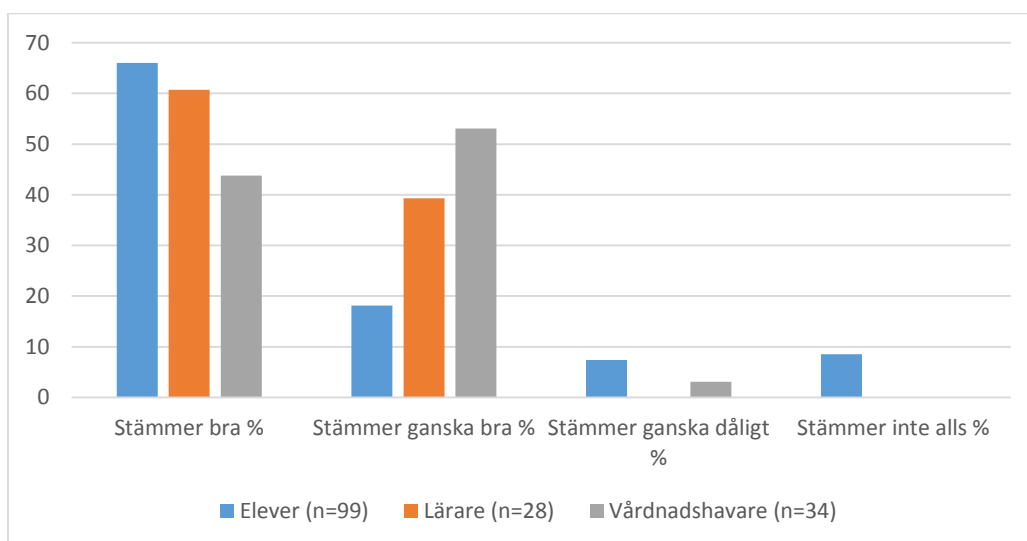
Lärarna upplever att skolan uppmuntrar eleverna att vara med i elevkåren/elevrådet arbete och att elevrådet/elevkåren tas på allvar och lyssnas på av de vuxna. Därtill upplever lärarna att elevkåren/elevrådet har rätt bra möjligheter att ändra på saker i skolan. Lärarna anser också att frågorna som tas upp oftast kommer från eleverna.

Vårdnadshavarna upplever att skolan uppmuntrar eleverna att vara med i elevkårens/elevrådets arbete och att elevkåren/elevrådet tas på allvar och lyssnas på av de vuxna. Därtill anser vårdnadshavarna att elevkåren/elevrådet har stora möjligheter att ändra på saker i skolan och att frågorna som tas upp oftast kommer från eleverna.

6.3 Upplevelser av delaktighet i skolarbete

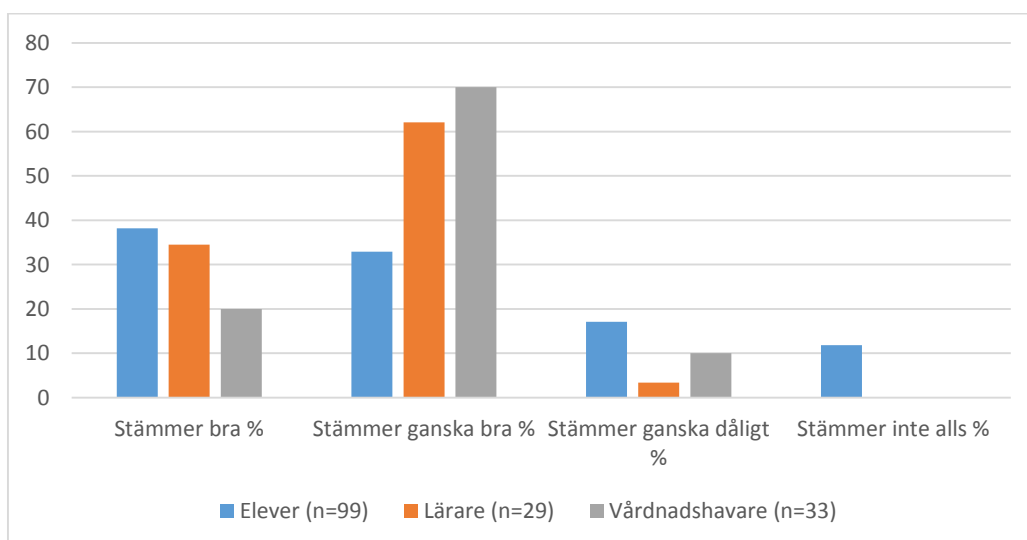
På påståendet *Lärarna lyssnar på mig* har 66 % eleverna i årskurs två svarat, enbart 5 elever har svarat Vet ej. Över hälften av lärarna (60,7 %) anser att påståendet stämmer bra och ca 40 % att det stämmer ganska bra. Vårdnadshavarnas svar ser rätt lika ut, som lärarnas, men svarsalternativet stämmer ganska bra har fått fler svar (53,1 %) än stämmer bra (43,8 %). (fig. 13)

Figur 13. Lärarna lyssnar på eleven

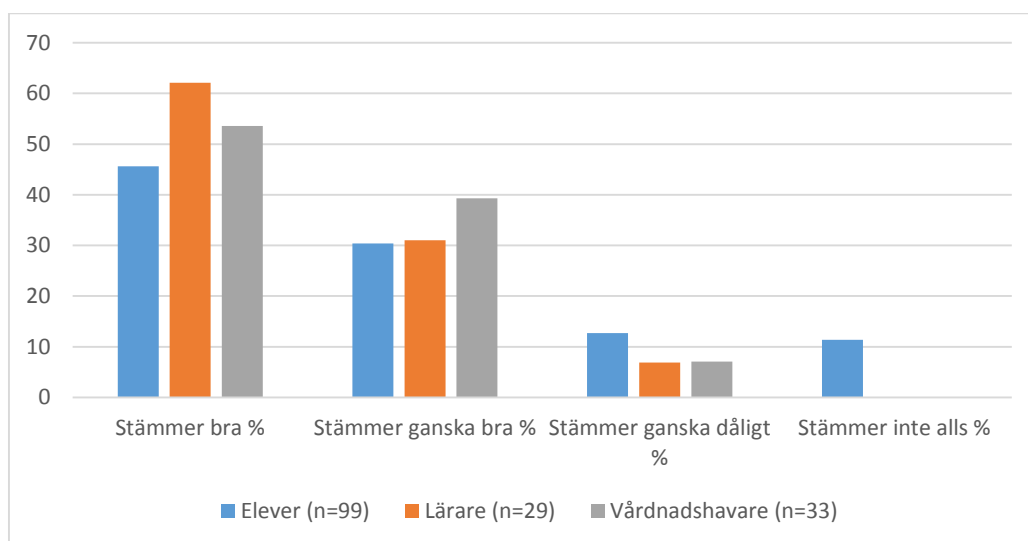
De flesta elever anser att *lärarna frågar om deras åsikt/vad de tycker* (stämmer bra 38,2% och stämmer ganska bra 32,9 %). 24 elever har svarat Vet ej. De flesta vuxna anser att påståendet stämmer ganska bra; lärarna 62,1 % och vårdnadshavarna 70 %. (fig. 14).

Figur 14. Lärarna frågar eleven om hans/hennes åsikt

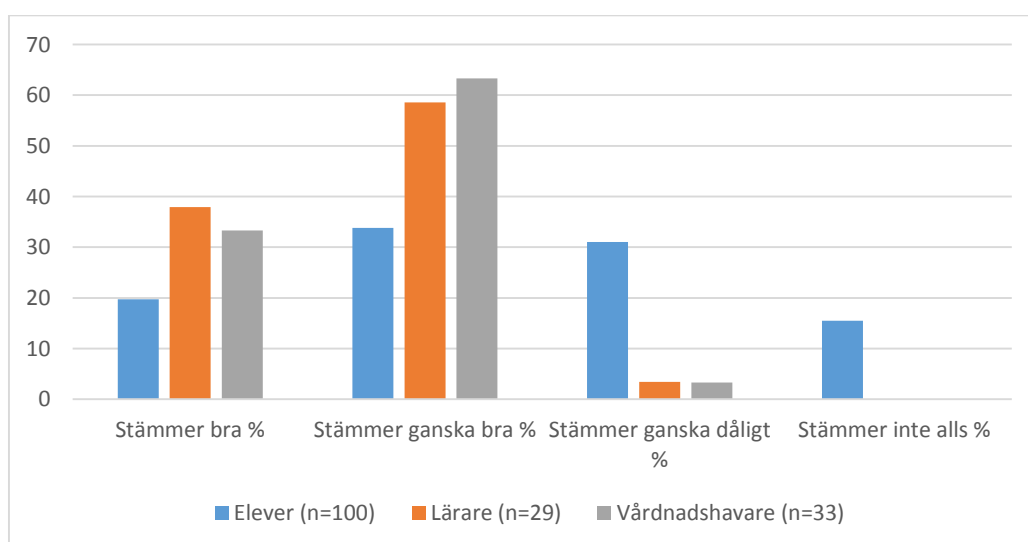
Eleverna anser att de *får/kan berätta om deras idéer i klassen* (stämmer bra 45,6% och stämmer ganska bra 30,4 %, 20 Vet ej). Lärarna och vårdnadshavarna är av samma åsikt som eleverna. Över 60 % av lärarna har svarat stämmer bra och 31 % stämmer ganska bra och över hälften av vårdnadshavarna har svarat stämmer bra och knappa 40 % stämmer ganska bra. (fig. 15).

Figur 15. Eleven får/kan berätta om sina idéer i klassen

På frågan *Lärarna tar mina åsikter och förslag på allvar* är spridning på svaren stor bland eleverna. Några fler anser att lärarna tar deras åsikter och förslag på allvar (stämmer bra 19,7 % och stämmer ganska bra 33,8 %) medan några färre anser att lärarna inte tar deras åsikter på allvar (stämmer ganska dåligt 31 %, stämmer inte alls 15,5 %). 29 elever har svarat Vet ej. Majoriteten av lärarna (58,6 %) och vårdnadshavarna (63,3 %) upplever att påståendet stämmer ganska bra och näst flest lärare (37,9 %) och vårdnadshavare (33,3 %) har svarat stämmer bra. (fig. 16)

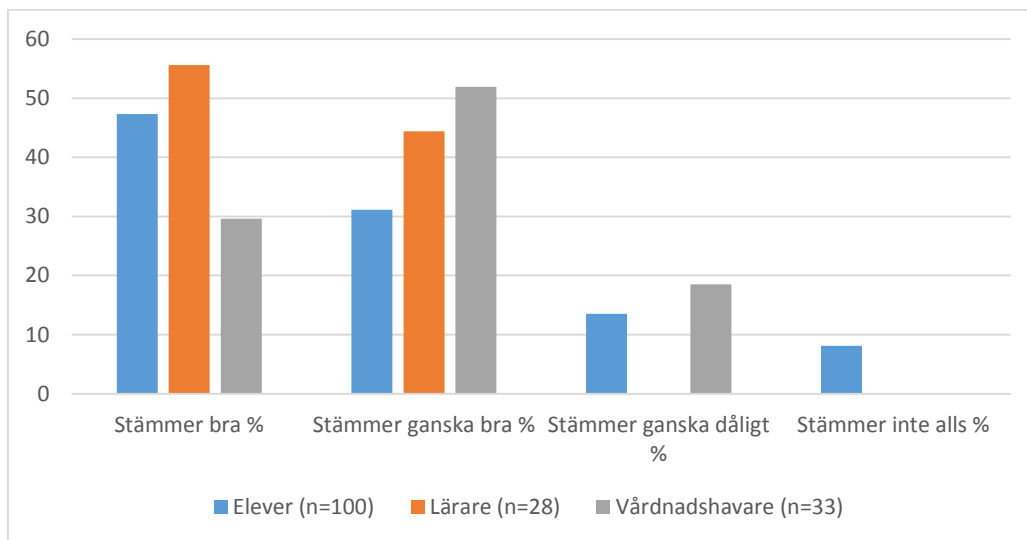
Figur 16. Lärarna tar elevernas åsikter och förslag på allvar

Eleverna anser att *lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar när en fråga diskuteras* (stämmer bra 47,3 % och stämmer ganska bra 31,1 %). 26 elever har

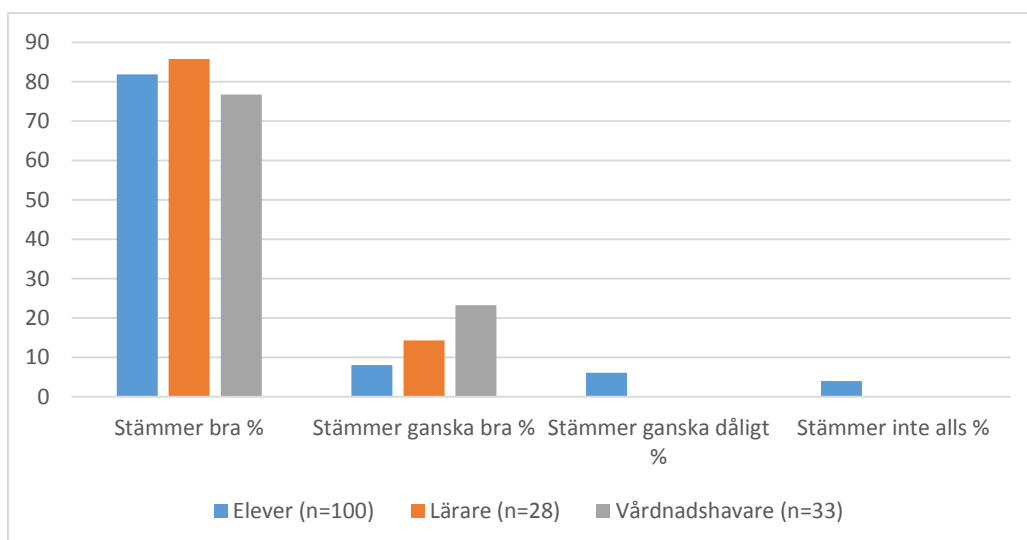
svarat Vet ej. Majoriteten (55,6%) av lärarna anser att påståendet stämmer bra medan majoriteten (51,9 %) av vårdnadshavarna anser att påståendet stämmer ganska bra. (fig. 17).

Figur 17. Lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar när en fråga diskuteras

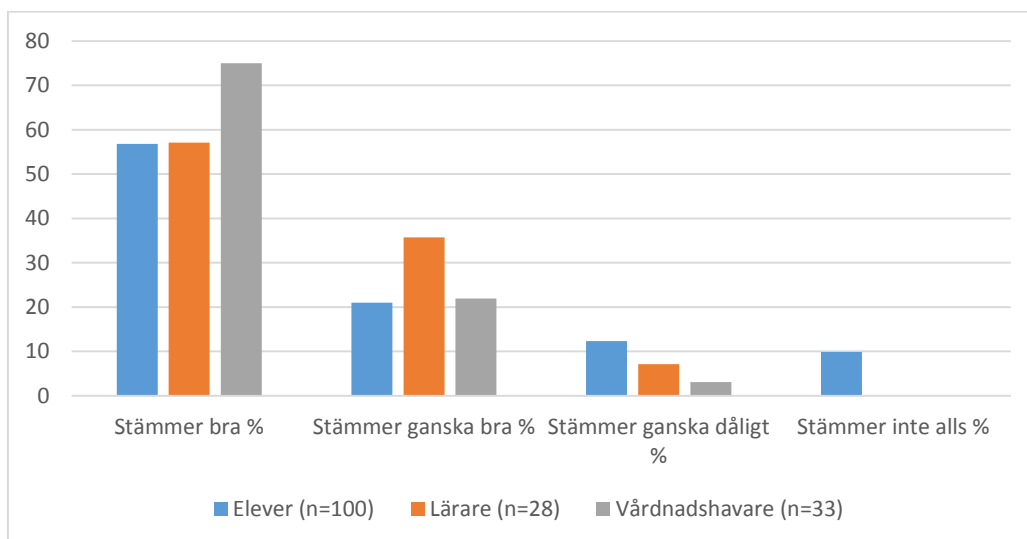
Över 80 % av eleverna får hjälp av läraren om de behöver medan 4 % upplever att de inte får hjälp vid behov. Även majoriteten av lärarna (85,7 %) och vårdnadshavarna (76,7 %) är av samma åsikt som eleverna. Ingen av de vuxna upplever att eleverna inte får hjälp av läraren. (fig. 18)

Figur 18. Eleven får hjälp av läraren om han/hon behöver

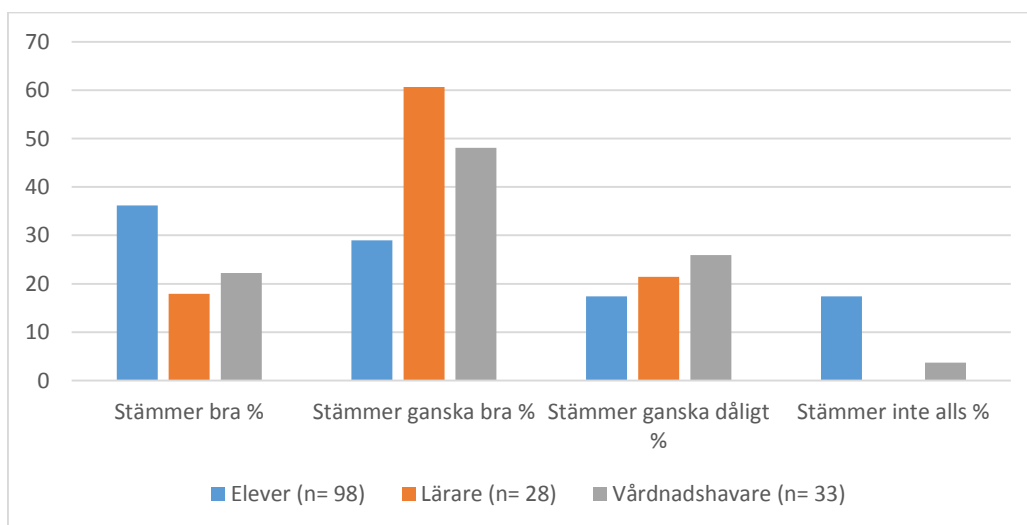
Här näst en fråga som berör utvärdering av skolarbete. På frågan *Eleven har utvärderat sitt skolarbete* har 56,8 % av eleverna, 57,1 % av lärarna och 75 % av vårdnadshavarna svarat stämmer bra. (fig. 19)

Figur 19. Eleven har utvärderat sitt skolarbete

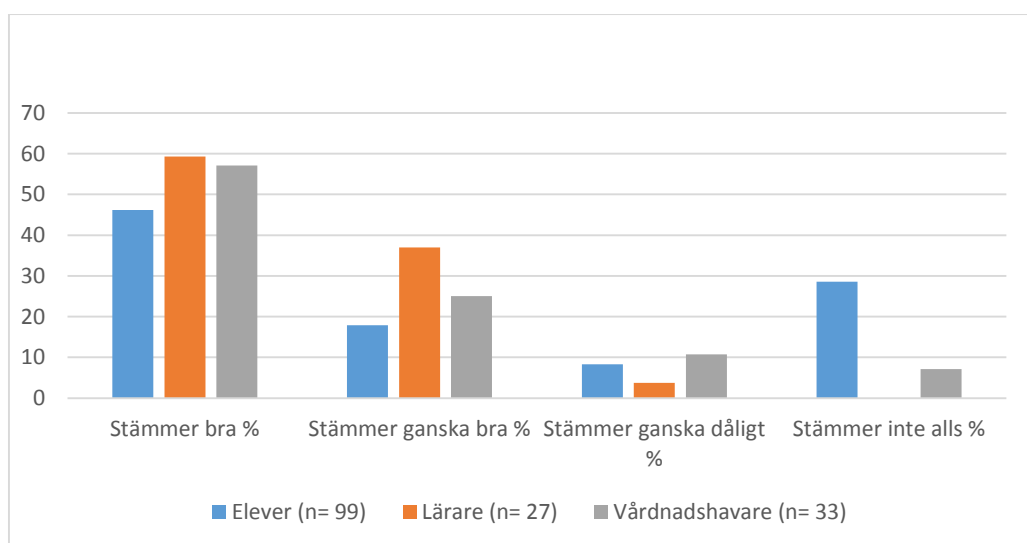
Nästan 2/3 (stämmer bra 36,2% och stämmer ganska bra 29 %) av eleverna anser att de får vara med och bestämma om frågor som gäller dem själva medan 1/3 (stämmer ganska dåligt 17,4 %, stämmer inte alls 17,4 %) är av annan åsikt. 29 elever Vet inte om de får vara med och bestämma i frågor som berör dem. Majoriteten (60,7 %) av lärarna och nästan hälften av vårdnadshavarna upplever att påståendet stämmer ganska bra, medan ca 18 % av lärarna och 22 % av vårdnadshavarna anser att påståendet stämmer bra. (fig. 20)

Figur 20. Eleven får vara med och bestämma om frågor som gäller honom/henne

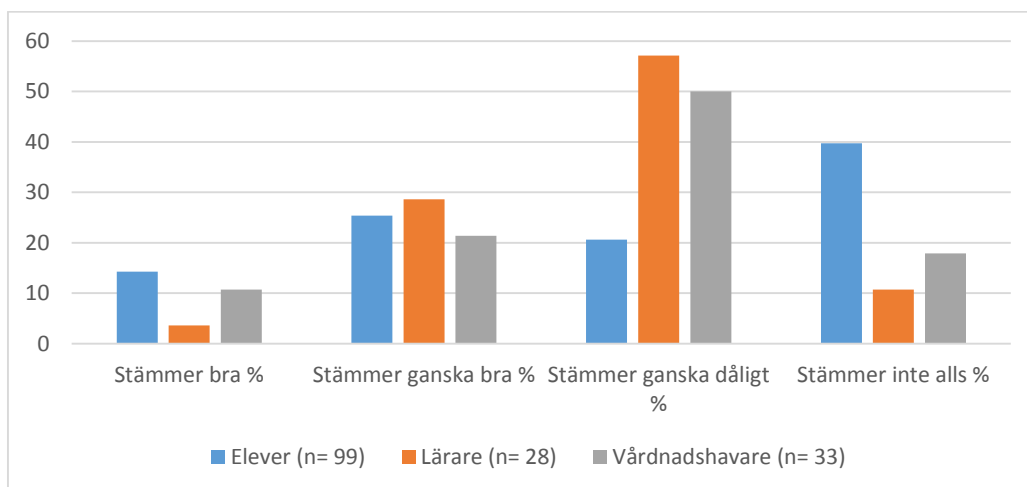
Majoriteten av eleverna anser (stämmer bra 46,2 % och stämmer ganska bra 17,9 %) att de får vara med och göra upp klassens regler medan 28,6 % av eleverna upplever att de inte får vara med. Nästan 60 % av lärarna och vårdnadshavarna anser att eleverna får vara med och göra upp klassens regler, men det finns även några vårdnadshavare som anser att eleverna inte får. (fig. 21)

Figur 21. Eleven får vara med och göra upp klassens regler

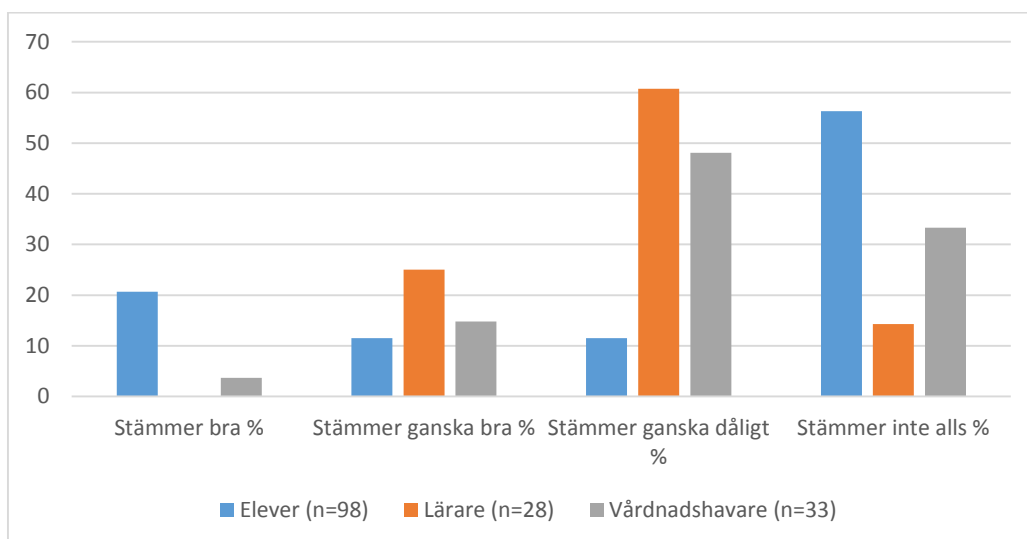
Eleverna har små möjligheter till att vara med och bestämma om vad de får lära sig i olika ämnen (deras egna inlärningsmål). Nästan 40 % av eleverna anser att de inte kan påverka inlärningsmålen. Enbart knappa 15 % anser att de får vara med och bestämma om vad de får lära sig i olika ämnen, medan 36 elever inte kan uttala sig i frågan. Hälften av vårdnadshavarna och knappt 60 % av lärarna upplever att eleverna har mycket små möjligheter att påverka sina inlärningsmål och ca 10 % av lärarna och ca 18 % av vårdnadshavarna upplever att de inte alls har någon möjlighet. Enbart knappa 4 % av lärarna och dryga 10 % av vårdnadshavarna anser att eleverna får vara med och bestämma om vad de får lära sig i olika ämnen. (fig. 22)

Figur 22. Eleven får vara med och bestämma om vad han/hon får lära sig i olika ämnen (egna inlärningsmål)

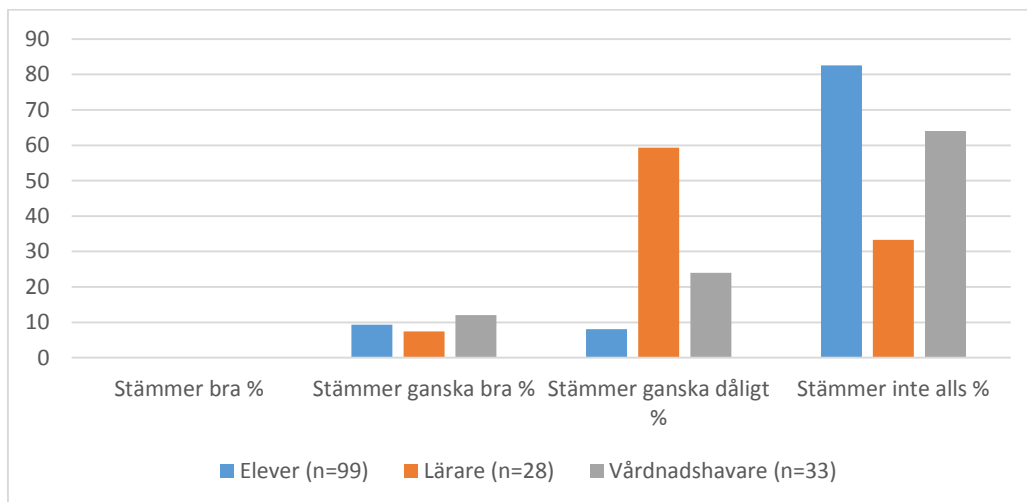
Eleverna har inte stora möjligheter att vara med och bestämma om hur mycket läxor de får eller vad förslags prov de ska ha. Majoriteten av eleverna upplever att de inte får vara med och bestämma om hur mycket läxor de får eller vad förslags prov de ska ha. Ca 30 % av eleverna anser att de har möjlighet eller en liten möjlighet att påverka läxmängden. 60 % av lärarna och knappt hälften av vårdnadshavarna upplever att eleverna har nästan inga möjligheter alls att påverka läxmängden. 36 elever har svarat vet ej. (fig. 23)

Figur 23. Eleven får vara med och bestämma om hur mycket läxor han/hon får

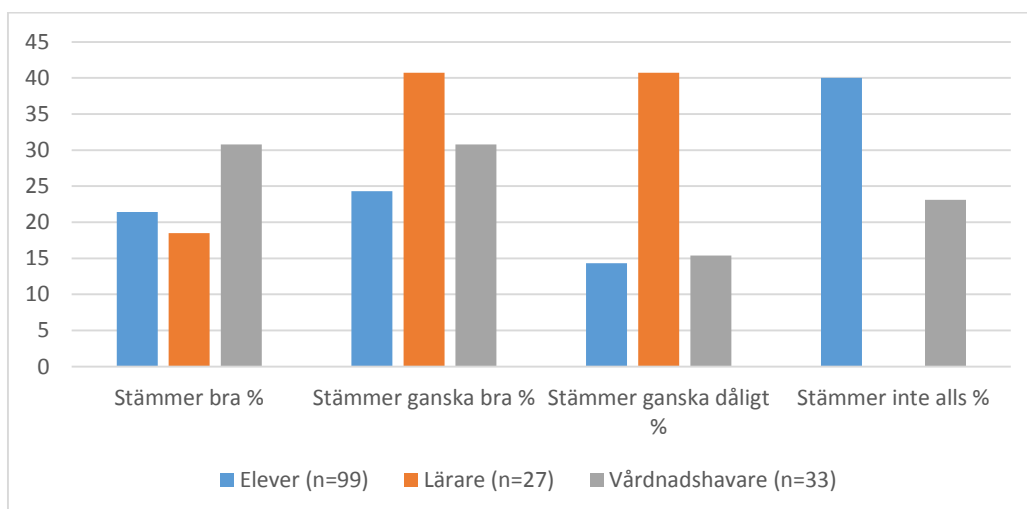
I frågan om prov anser över 80 % av eleverna och 64 % av vårdnadshavarna att eleverna inte alls har möjlighet att påverka proven och nästan 60 % av lärarna tycker att eleverna har ytterst få möjligheter att bestämma om proven. (fig.24)

Figur 24. Eleven får vara med och bestämma om vad förslags prov de ska ha

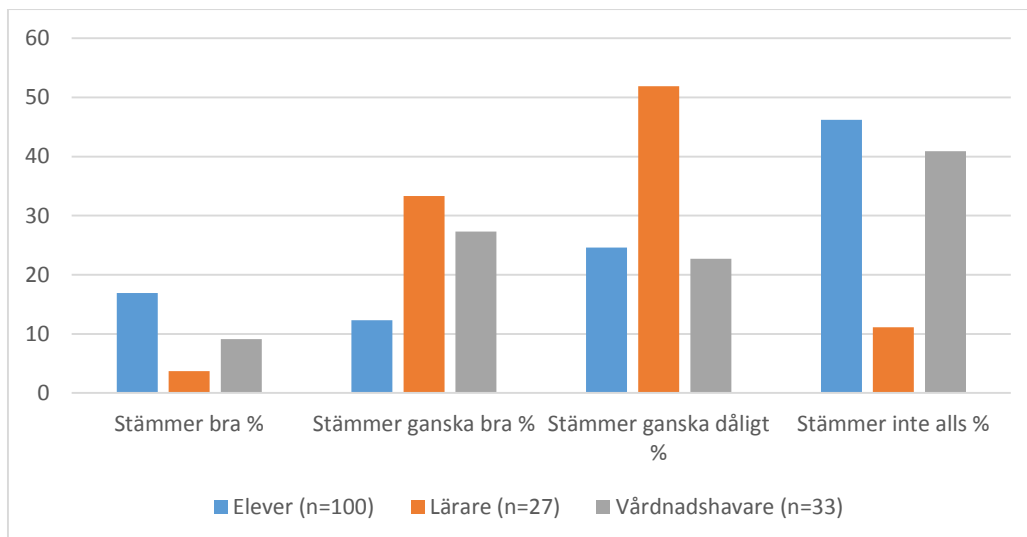
Över 40 % av elever är även av den åsikten att de inte får vara med och bestämma om hur de ska arbeta på lektionerna eller om de vill byta grupp då klassen är delad i mindre grupper. Över 45 % anser att det kan i någon mån vara med och bestämma om hur de arbetar. Runt 30 elever vet inte om de kan inverka i frågorna. 29 elever har svarat Vet ej. Majoriteten av vårdnadshavarna och lärarna upplever att *eleverna kan påverka hur de ska arbeta (i grupp, i par eller ensam) på lektionerna*, medan ingen lärare och 7 % av vårdnadshavarna anser att de inte kan göra det. (fig. 25)

Figur 25. Eleven kan påverka hur de ska arbeta (i grupp, i par eller ensam) på lektionerna

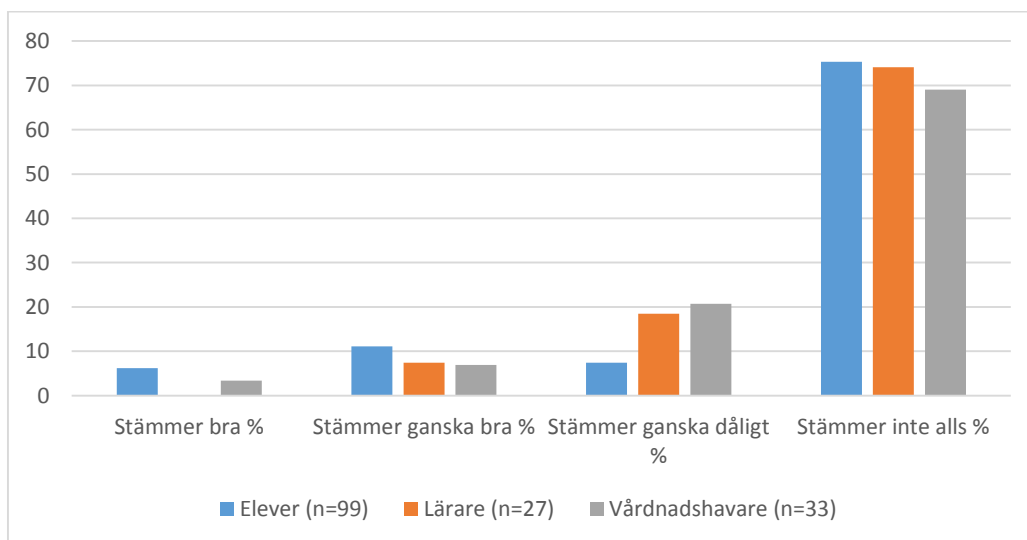
Däremot anser 40 % av vårdnadshavarna att eleverna inte *kan påverka då det är frågan om att byta grupp då klassen är delad i mindre grupper* och majoriteten av lärarna upplever att eleverna har i någon mån eller liten möjlighet att påverka då det är frågan om ett gruppbyte. 34 elever och 11 vårdnadshavare har svarat Vet ej. (fig. 26)

Figur 26. Eleven kan påverka om han/hon vill byta grupp (då klassen är delad i mindre grupper)

Eleverna kan inte påverka läsoordningen anser majoriteten av alla respondentgrupper. (fig. 27)

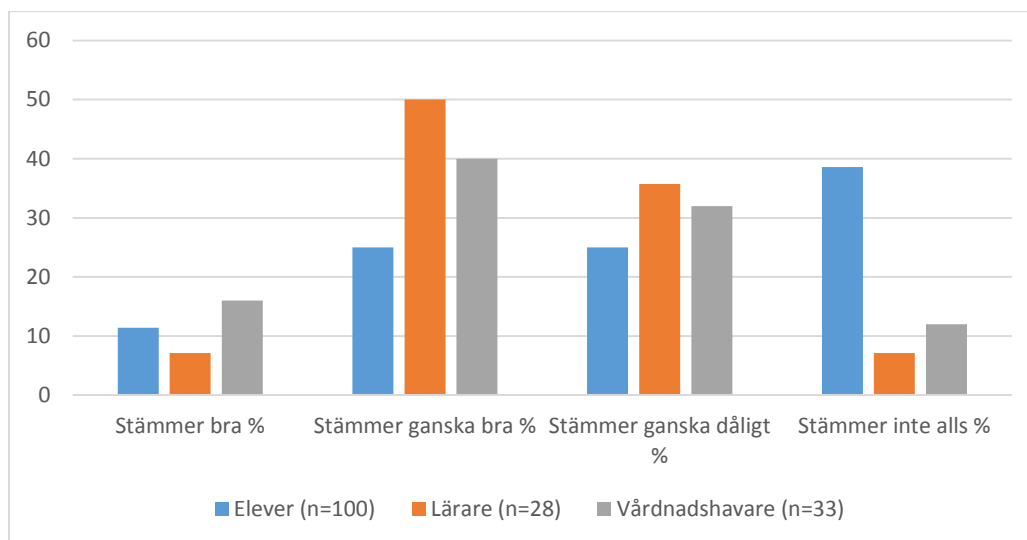
Figur 27. Eleverna kan påverka läsoordningen

Över hälften av eleverna (56 st.), som svarat på frågan, vet inte om de kan och nästan 40 % (17 elever) anser att de inte kan *vara med och bestämma om viken extra hjälp (stöd- undervisning, hjälp av specialläraren, arbeta i minder grupp) de får i något ämne*. De

flesta lärare och vårdnadshavare tycker att eleverna kan vara med och bestämma om den extra hjälp de får. (fig. 28)

Figur 28. Eleven får vara med och bestämma om viken extra hjälp (stödundervisning, hjälp av specialläraren, arbeta i minder grupp) han/hon får i något ämne

Sammanfattning

Eleverna upplever att lärarna lyssnar på dem och att lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar när en fråga diskuteras. Eleverna anser att lärarna frågar dem om deras åsikter/vad de tycker och de får/kan berätta om sina idéer i klassen. Fler elever upplever att lärarna lyssnar på dem än de som anser att läraren frågar om deras åsikt/vad de tycker. Eleverna blir hörda, men alla gånger sker det inte en dialog mellan eleverna och lärarna. Samma mängd elever tycker att lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar när en fråga diskuteras som de som tycker att de får/kan berätta om sina idéer i klassen. Lite mer än hälften av eleverna upplever att lärarna tar eller tar delvis deras åsikter och förslag på allvar medan lite under hälften av eleverna erfar att lärarna inte tar deras åsikter och förslag på allvar. Eleverna blir alltså olika bemötta av lärarna. Lite mer än hälften av eleverna upplever att de får vara med bestämma om hur de ska arbeta (i grupp, i par eller ensam) på lektionerna, medan lite under hälften anser att de inte får vara med bestämma om hur de ska arbeta. Eleverna får vara med och göra upp klassens regler, men de kan inte påverka läsoordningen. I frågor om prov och gruppbyte, då klassen är delad i mindre grupper, kan eleverna inte påverka. Majoriteten av eleverna, alltså 2/5, upplever att de får vara med och bestämma om frågor, som gäller dem själva, medan knappa 1/5 anser att de inte får vara med och bestämma. Ele-

verna får inte vara med och bestämma om hur mycket läxor han/hon får, vad eleven får lära sig i olika ämnen (egna inlärningsmål) och inte heller om vilken extra hjälp (stöd- undervisning, hjälp av specialläraren, arbeta i mindre grupp) han/hon får i något ämne.

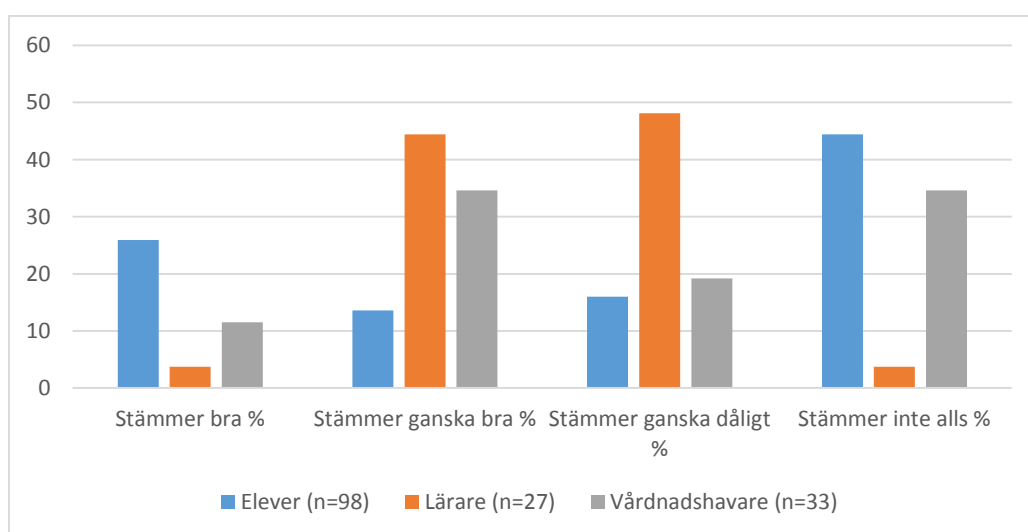
Lärarna upplever att lärarna lyssnar på eleven och att lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar när en fråga diskuteras. Lärarna frågar eleverna om deras åsikter/vad de tycker och eleverna får/kan berätta om sina idéer i klassen. Lärarna upplever att elevernas åsikter och förslag tas på allvar men att eleverna inte kan påverka läsoordningen. Däremot får eleverna vara med och göra upp klassens regler Nästan 2/3 av lärarna anser att eleverna får vara med och bestämma om hur de skall arbeta på lektionerna. I frågor om prov och gruppbyte, då klassen är delad i mindre grupper, får eleverna inte vara delaktiga. Majoriteten av lärarna anser att eleverna får vara med och bestämma om frågor som gäller dem själva, men inte i frågor om hur mycket läxor eleven får eller vad eleven får lära sig i olika ämnen (egna inlärningsmål). Lite mer än hälften av lärarna upplever att eleverna får vara med och bestämma om vilken extra hjälp (stöd- undervisning, hjälp av specialläraren, arbeta i mindre grupp) han/hon får i något ämne.

Vårdnadshavarna upplever att lärarna lyssnar på eleven och att lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar när en fråga diskuteras. De anser att lärarna frågar eleverna om deras åsikter/vad de tycker och eleverna får/kan berätta om deras idéer i klassen. Vårdnadshavarna anser att elevernas åsikter och förslag tas på allvar och att eleverna får vara med och göra upp klassens regler, men att de inte kan påverka läsoordningen. Över hälften av vårdnadshavarna upplever att eleverna får vara med och bestämma om hur de skall arbeta på lektionerna. Men i frågorna om prov och gruppbyte, då klassen är delad i mindre grupper, upplever vårdnadshavarna att eleverna inte har möjlighet att påverka. Majoriteten av vårdnadshavarna anser att eleverna får vara med och bestämma om frågor som gäller dem själva. Men inte då det gäller hur mycket läxor han/hon får eller vad eleven får lära sig i olika ämnen (egna inlärningsmål). Lite mer än hälften av vårdnadshavarna upplever att eleverna får vara med och bestämma om vilken extra hjälp han/hon får i något ämne (stödundervisning, hjälp av specialläraren, arbeta i mindre grupp).

6.4 Upplevelser av delaktighet i skolmiljön

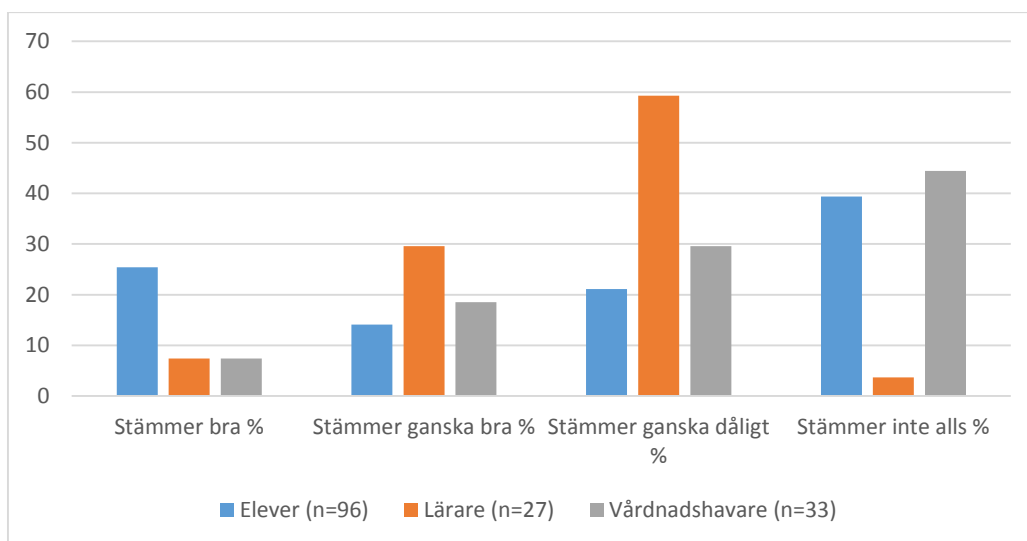
49 elever (60,4 %) i årskurs två *har inte haft möjlighet att säga sin åsikt om var hon/han skall sitta i klassen* medan 32 elever (39,5 %) har haft den möjligheten. Lite mer än hälften av lärarna (stämmer ganska dåligt 48,1 %, stämmer inte alls 3,7 %) och vårdnadshavarna (stämmer ganska dåligt 19,2%, stämmer inte alls 34,6 %) anser att eleven inte haft möjlighet att säga sin åsikt om var hon/han skall sitta i klassen. Medan 13 lärare (48,1 %) och 12 vårdnadshavare (46,1 %) anser att eleven kan påverka var hon/han skall sitta i klassen. (fig. 29)

Figur 29. Eleven kan påverka var han/hon sitter i klassen

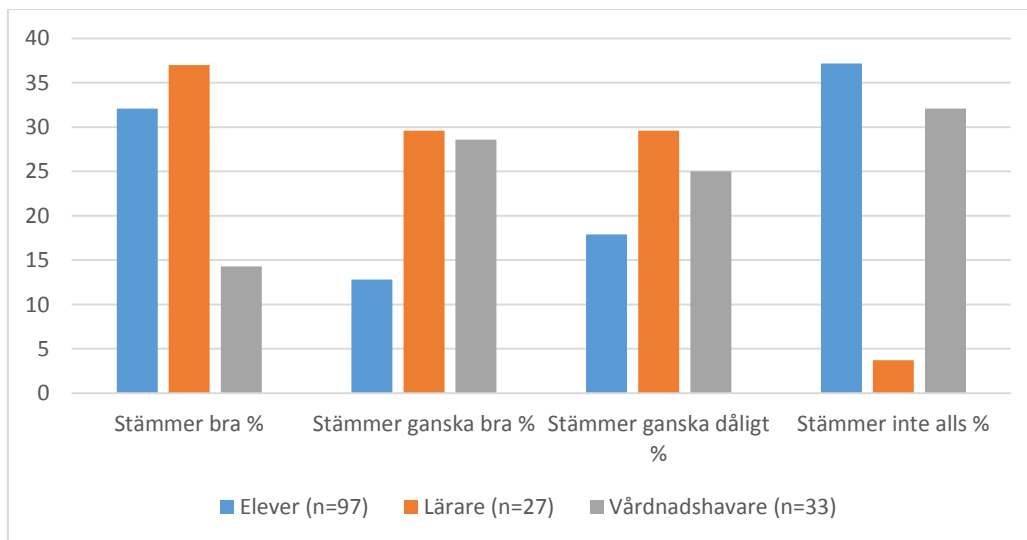
Största delen, nästan 40 %, av eleverna anser att de inte har *haft möjlighet att påverka var hon/han skall arbeta (vid pulpeten, sittande, stående, liggande, i ett annat utrymme än i klassen)*. Ungefär lika många vårdnadshavare är av samma åsikt som eleverna. Nästan 60 % av lärarna upplever att elevernas möjlighet att påverka i frågan är liten. 25 elever har svarat Vet ej. (fig. 30)

Figur 30. Eleven kan påverka var hon/han arbetar (vid pulpeten, sittande, stående, liggande, i ett annat utrymme än i klassen)

På frågan *Jag har haft möjlighet att påverka matsalens trivsamt* har ca 32 % av elever svarat stämmer bra medan ca 37 % svarat stämmer inte alls. På motsvarande har 37 % av lärarna svarat stämmer bra, ca 4 % stämmer inte alls och vårdnadshavarna ca 14 % stämmer bra, ca 32 % stämmer inte alls. (fig. 31)

Figur 31. Eleven kan påverka matsalens trivsamt

Sammanfattning

Majoriteten av **eleverna upplever** att de inte kan påverka matsalens trivsamt. Lika så har majoriteten av eleverna inte haft möjlighet att säga sin åsikt om var han/hon sitter i klassen, medan 2/5 av eleverna anser att de har haft möjlighet att säga sin åsikt i frågan.

Eleverna upplever att de inte kan påverka var de arbetar (vid pulpeten, sittande, stående, liggande, i ett annat utrymme än i klassen).

Lärarna upplever att eleverna kan påverka matsalens trivsamtet. Över hälften av lärarna anser att eleverna inte haft möjlighet att påverka var de sitter i klassen, medan lite under hälften anser att de haft möjlighet att påverka. En del av lärarna upplever att eleverna inte kan påverka var han/hon arbetar (vid pulpeten, sittande, stående, liggande, i ett annat utrymme än i klassen) medan en annan del upplever att eleverna har en liten möjlighet att påverka detta.

Majoriteten av **vårdnadshavarna upplever** att eleverna inte kan påverka matsalens trivsamtet. Vårdnadshavarnas erfarenheter är mycket tudelade ifråga om eleverna kan påverka var han/hon sitter i klassen eller inte. Lite över hälften anser att eleverna inte haft möjlighet att påverka var de sitter i klassen medan lite under hälften anser att de haft möjlighet att påverka. Vårdnadshavarna upplever att eleverna inte kan påverka var han/hon arbetar (vid pulpeten, sittande, stående, liggande, i ett annat utrymme än i klassen).

6.5 Möjligheter och hinder för delaktighet

Här presenteras möjligheter och hinder för delaktighet ur lärarnas och vårdnadshavarnas perspektiv. Med hjälp av innehållsanalys av undersökningens öppna frågorna framgår fem huvudkategorier för möjligheter och fyra huvudkategorier för hinder till delaktighet. Här presenteras huvudkategorierna med största betydelsen först och därefter i rangordning enligt betydelsen. Huvudkategorierna för möjligheter är Läraren, Eleven, Skolans verksamhetskultur, Elevrådet och Föräldrarna (se bilaga 7). Huvudkategorierna för hinder är Resurser, Eleven, Skolans verksamhetskultur och Läraren (se bilaga 8). Först beskrivs de huvudkategori, med sina överkategorier och underkategorier, vilka ses både som möjlighet och hinder. Därefter de huvudkategorier som enbart kopplas till någontida. Överkategorierna presenteras med största betydelsen först och därefter i rangordning enligt betydelsen. Skillnaden på underkategoriernas betydelse är minimal.

Läraren

Läraren är av stor betydelse i frågan om delaktighet. Lärarens attityd och arbetssätt ses både som möjlighet och hinder. Attityd innebär lärarens initiativtagande/ovilja, intresse för delaktighet, motivation/brist på motivation och allmän inställning. Arbetssätten, som har betydelse för delaktighet, berör dialog, aktivitet, erfarenhet, auktoritet och lättja. Maktrelationen mellan barn och vuxna är ofta ett hinder för delaktighet därför måste man ta hänsyn till relationen mellan vuxen och barn och utmana den för att i praktiken kunna nå delaktighet mellan vuxen och barn (Dolk 2013 s. 236).

Klassens stämning inverkar på möjligheten till delaktighet vilket både läraren och eleven bidrar till.

De vuxnas elevsyn. Om den vuxna tar sin elev på allvar som en medmänniska, så lyssnar hen också på elevens förslag.

Lärarnas initiativ och öppenhet. Våga tänka nytt. Om läraren inte har motivation att "aktivera" elever.

Egentligen inga andra än de vuxnas inställning. Alla barn kan påverkaåldersenlig anpassat.

Eleven

På basen av respondenterna svar är eleven själv en möjlighet och hinder till delaktighet. Elevens egenskaper och attityd är av betydelse. Elevens egenskaper innebär förmågan att uttrycka sig, elevens beteende, öppenhet/blyg, aktivitet, brist på intresse och ålder. Elevens attityd påverkas av elevens initiativtagande, intresset/ovilja, motivation/brist på motivation och allmän inställning. Elevens egen inställning, aktivitet, den egna verksamheten och det egna handlande möjliggör delaktighet (Kemppainen 2014 s. 43). Klassens stämning inverkar på möjligheten till delaktighet vilket både eleven och läraren bidrar till. Delaktighet medför välmående och en god klassanda (Kemppainen 2014 s. 42-43).

Det är lättare att ta äldre elevers åsikter i beaktan och ge dem ansvar. Om barnet är öppet o vågar komma med initiativ så är det förstås lättare. Hur intresserad eleven är att påverka och hur han/hon är motiverad till skolan och skolarbete. Och hans/hennes sociala förmåga samt om "han/hon vågar".

För blyg att meddela åsikt, dåligt vokabulär/göra sig förstådd.

Skolans verksamhetskultur

Det som ingår i skolans verksamhetskultur; läroplanen, skolsystemet, skolans kultur och ledarskapet ses både som hinder och möjlighet för delaktighet. Rektorerne måste kunna överblicka och förstå hela skolans situation och det behövs tydlighet och klar ansvarsfördelning av skolans uppgifter (Ahlberg 2001s. 108-110).

En positiv grundinställning från skolan, uppmuntran osv.det beror på läroplanen, skolans verksamhetskultur..... invanda rutiner.....brist på tydliga målsättningar och regler.

För stramt schema på vad som ska göras.

Föräldrarna

Föräldrarna ses enbart som möjliggörande faktor för delaktighet. Föräldrarnas aktivitet och stöd till eleverna bidrar till delaktighet.

Elevkåren/elevrådet

Elevkårens/elevrådsverksamheten ses enbart som möjlighet till delaktighet.

Resurser

Tidsbrist ses som det största hindret för delaktighet, därtill gruppstorlek och ekonomiska resurser. Det är främst lärarna som framhåller detta med tidsbrist. Mindre grupper skulle ge mer tid. Elevernas förslag går inte att förverkliga pga. dålig ekonomisk situation, pedagogiska eller hälsofrämjande orsaker eller av säkerhets skäl. Dolk konstaterar att då barnen kommer med initiativ om sådant som går utanför vuxnas intentioner har de oftast svårt att få sina åsikter hörda, men om det gäller något gångbart finns det större möjligheter (Dolk 2013 s. 160-165).

Om läraren inte har tid att "aktivera" elever. Med färre elever/ grupp är det lättare att hinna höra o. se alla.

Elevers förslag kan vara för dyra att förverkliga. Skolan har inga resurser för någonting extra som kostar.

Här näst analyseras hur delaktiga eleverna är enligt Shiers modell.

7 ANALYS OCH TOLKNING

I detta kapitel kommer jag att analysera resultaten utgående från de teoretiska utgångspunkterna. Här analyseras elevernas delaktighet i frågor, som berör skolans verksamhet, skolarbete och skolmiljön, med hjälp av Harry Shiers modell för delaktighet. Här utgår jag från upplevelserna från de tre perspektiven; elevernas, lärarnas och vårdnadshavarnas. Jag koncentrerar mig på de frågor i enkäten som bäst kan belysa delaktighetsfrågan. Jag har valt att behandla upplevelser, som belyser elevkåren/elevrådet, i ett eget stycke för att en stor del av frågorna, som berör skolans verksamhet, gäller elevkåren/elevrådet. I detta kapitel ämnar jag också att svara på min andra forskningsfråga, som lyder: Hur svarar elevernas, vårdnadshavarnas och lärarnas uppfattning varandra om elevernas delaktighet i den grundläggande utbildningen i Sjundeå? Begreppet elev/elever används i betydelsen för elever i årskurs två i den grundläggande utbildningen i Sjundeå. Begreppet vårdnadshavare är vårdnadshavare för elever i årskurs två. Begreppet lärarna är lärare i grundläggande utbildningen i Sjundeå, inte enbart lärare för årskurs två.

7.1 Delaktighet i skolans verksamhet

Styrdokumentet för grundläggande utbildningen betonar att särskild uppmärksamhet skall ägnas åt elevernas möjligheter att påverka sitt eget och skolsamfundets arbete och verksamhetsmiljön (Utbildningsstyrelsen 2011 s. 7). Detta styrdokument ställer krav på skolans verksamhet, vilket kan ses som en skyldighet för skolan att förverkliga. Därmed kan denna skyldighet kopplas till Harry Shiers modell med Skyldigheter på olika nivåer. Här passar skyldigheter på nivå tre in. Den tredje nivån innebär ett policykrav där barns åsikter och synpunkter ska vägas in i beslutsfattande (Shier 2001 s. 7-9). Här näst presenteras respondentgruppernas upplevelser som beskriver huruvida denna nivå av skyldighet uppfylls.

Alla tre grupper av respondenter; eleverna, lärarna och vårdnadshavarna upplever att eleven får vara med och göra upp **skolans ordningsregler**. Skyldigheter på nivå tre i Shiers modell uppfylls, vilket möjliggör för eleverna i denna fråga delaktighet på fjärde nivån, där barn involveras i beslutsfattande processer.

I frågor om vilka utflykter/studiebesök eleverna ska göra eller vilka temadagar de ska ha skiljer sig elevernas och lärarnas upplevelser med vårdnadshavarnas. Eleverna och lärarna upplever att eleverna inte får vara med och bestämma om vilka utflykter/studiebesök de ska göra eller vilka temadagar de ska ha, medan vårdnadshavarna upplever att eleverna får eller får delvis vara med och bestämma. Här skiljer sig de vuxnas åsikter. Då elevernas och lärarnas upplevelser följs åt kan, på basen av undersökningen, konstateras att eleverna i olika klasser har olika möjligheter att påverka i dessa frågor. Lärarens upplevelse påverkar elevernas möjligheter till att vara delaktig i frågor om utflykter/studiebesök och temadagar. Enbart på basen av vårdnadshavarnas upplevelser uppfylls skyldigheter på nivå tre i Shiers modell i denna fråga.

Eleverna upplever att de, som elev, inte har stora **möjligheter att ändra på saker i skolan**, men att det ändå finns en liten möjlighet till det. De anser att klassen inte heller har stora möjligheter att ändra på saker i skolan, men ändå större möjligheter än en ensam elev. Lärarna och vårdnadshavarnas anser att både eleven och klassen har möjligheter att ändra på saker i skolan, men inte stora möjligheter. Här uppnås då i någon grad fjärde nivån, där barn involveras i beslutfattande processer, av delaktighet enligt Shiers modell (Shier 2001 s 4). Även skyldigheter på nivå tre uppnås i någon grad.

Eleverna skall ges möjlighet att delta i planeringen och genomförandet av skolbispisningen (Utbildningsstyrelsen 2011b s. 48). Detta kan ses som skyldighet på nivå tre i Harry Shiers modell. Den tredje nivån innebär ett policykrav där barns åsikter och synpunkter ska vägas in i beslutsfattande (Shier 2001 s. 7-9). Enligt undersökningens resultat ges eleverna inte möjlighet att vara med och bestämma om vilken skolmat eleverna ska få. Alla tre respondentgrupper är överens om detta. Till samma resultat har man kommit i undersökningen bland Helsingfors elever, där enbart 7 % av eleverna upplevde att de kan inverka på skolbispisningen. (Roine et al. 2011 s. 32). Alltså uppnås inte den tredje nivån av skyldighet i Shiers modell och därmed har eleverna inte heller möjlighet till delaktighet i frågan. En stor del av elevernas möjligheter att påverka skolans verksamhet sker genom elevkåren.

Elevkåren/elevrådet

Enligt undersökningen **uppmuntrar** skolan eleverna **att vara med i elevkårens/elevrådets arbete** och att **elevrådet/elevkåren tas på allvar och lyssnas på av de vuxna**. Då man ser på elevkårens/elevrådets verksamhet ur Harry Shiers modell för delaktighet kan man konstatera att då skolan uppmuntrar eleverna till att delta i elevkårens/elevrådets arbete uppnår eleverna delaktighet på nivå två i Shiers modell. Nivån där barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter (Shier 2001 s 4-9). Därtill upplevs att elevkåren/elevrådet lyssnas på och tas på allvar, vilket bevisar att man når upp till nivå tre i Shiers modell, nivå tre där barns åsikter och synpunkter beaktas (Shier 2001 s 4-9). I undersökningen bland Helsingfors elever har man sett ett samband där eleverna, som deltar i elevkårens arbete, har större skolframgång och är mer hjälpsamma (Roine et al. 2011 s. 32).

Elevkårens/elevrådets uppgift är att främja samarbete mellan elever och att öka deras påverkningsmöjligheter och delaktighet i frågor som gäller dem (Lag om grundläggande utbildning 21.8.1998/628). Elevkåren/elevrådet skall aktivera eleverna till att påverka gemensamma ärenden, att öka elevers initiativförmåga och ansvarskänsla och att öva på demokratisk verksamhet i praktiken. Det skall vara en verksamhetsform där elever ges möjlighet att vara delaktiga och att påverka ärenden i skolan (Utbildningsstyrelsen 2011a s. 10). Detta kan i Shiers modell ses som skyldighet på nivå fyra, där barn ska vara involverade i beslutsfattande processer (Shier 2001 s 4-9). Enligt undersökningens resultat har **elevkåren rätt stora möjligheter att ändra på saker i skolan**. På basen av detta kan man konstatera att då elevkårens/elevrådets verksamhet fungerar, som bäst då skyldighet i nivå fyra uppfylls, har eleverna möjlighet till delaktighet i femte nivån i Shiers modell. I nivå fem involveras barn i beslutsfattande processer (Shier 2001 s 4-9). Men nivå fyra är mera sannolik. Elevkårens/elevrådets arbete har kommit bra igång, med det finns ännu behov att utveckla denna verksamhet då elevkårens/elevrådets arbete är en mycket liten del av elevernas skoldag. Tidigare forskning har också påvisat att elevkåren upplevs ha makt att påverka i skolan (Arponen 2007 s. 37, Nyberg 2006 s. 20-27).

Elevkårens/elevrådets arbete ger eleverna större makt över skolans verksamhet, skolmiljön och sitt skolarbete, det är en gemensam process där flera går samman och organis-

rar sig för att skapa dels egen makt och dels kollektiv makt för att kunna påverka, empowerment (Carlberg 2005 s. 6-12).

Då kan man konstatera att i frågor som berör skolans verksamhet har eleverna främst möjlighet till delaktighet genom elevkåren/elevrådets arbete. Då elevkårens/elevrådet fungerar som bäst kan man teoretiskt sett uppnå nivå fem i Shiers modell, men mer sannolikt är nivå fyra. Eleverna i årskurs två är delaktiga i frågor som berör skolans regler och de har som enskild elev eller som klass möjlighet att få en ändring att ske i skolan. Enskilda elever får inte vara delaktiga i frågor som berör gemensam verksamhet och skolmaten. De tre respondentgrupperna är överens i de flesta frågor, men vårdnadshavarna är mer positiva till frågan om utflykter och temadagar än vad eleverna och lärarna är.

Tabell 2. Delaktighet i skolans verksamhet

Nivåer av delaktighet	Elever	Lärare	Vårdnadshavare
Nivå 5 Barn delar makt och ansvar över beslutsfattande	Elevkåren har möjligheter att ändra på saker i skolan. Teoretiskt sett, men mer sannolikt på nivå 4.	Elevkåren har möjligheter att ändra på saker i skolan. Teoretiskt sett, men mer sannolikt på nivå 4.	Elevkåren har möjligheter att ändra på saker i skolan. Teoretiskt sett, men mer sannolikt på nivå 4.
Nivå 4 Barn involveras i beslutsfattande processer	Klassen har möjligheter att ändra på saker i skolan. Eleven får vara med och göra upp skolans ordningsregler.	Klassen har möjligheter att ändra på saker i skolan. Eleven har möjligheter att ändra på saker i skolan. Eleven får vara med och göra upp skolans ordningsregler.	Klassen har möjligheter att ändra på saker i skolan. Eleven har möjligheter att ändra på saker i skolan. Eleven får vara med och bestämma om utflykter, studiebesök, temadagar. Eleven får vara med och göra upp skolans ordningsregler.

Nivå 3 Barns åsikter och synpunkter beaktas	Elevkåren/elevrådet tas på allvar och lyssnas på av de vuxna i skolan.	Elevkåren/elevrådet tas på allvar och lyssnas på av de vuxna i skolan.	Elevkåren/elevrådet tas på allvar och lyssnas på av de vuxna i skolan.
Nivå 2 Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter	Skolan uppmuntrar eleverna att delta i elevkåren.	Skolan uppmuntrar eleverna att delta i elevkåren.	Skolan uppmuntrar eleverna att delta i elevkåren.
Nivå 1 Barn blir lyssnade till			

7.2 Delaktighet i skolarbete

Att **lärarna lyssnar på eleven** är eleverna, lärarna och vårdnadshavarna överens om. Enlig Harry Shiers delaktighetsmodell uppnås nivå ett, då barn blir lyssnade till (Shier 2001 s. 4). Denna nivå uppfylls också då **lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar** när en fråga diskuteras.

Skyldighet på nivå två i Shiers delaktighetsmodell, där barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter (Shier 2001 s. 4) uppfylls enligt undersöknings resultatet då **lärarna frågar eleverna om deras åsikter/vad de tycker och eleverna får/kan berätta om idéer** i klassen. I Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogrammet 2012-2015 framgår att vuxna skall uppmuntra elever till att delta och bemöta dem med respekt och att ta deras åsikter och förslag på allvar (Undervisnings- o. kulturministeriet 2012 s. 15). Denna föreskrift kan ses som skyldigheter på nivå två i Shiers modell, att det finns ett policykrav där barn skall stödjas i att uttrycka sina åsikter och synpunkter (Shier 2001 s. 4). Här kan då konstateras att eleverna möjliggörs delaktighet i nivå två. Även Skyldigheter på nivå två uppfylls, vilket möjliggör delaktighet på nivå tre.

I undersökningen Kaikki Mukaan!, som är gjord i Helsingfors, kunde man bland pojkarna hitta en sammanhängande faktor med att kunna säga sin åsikt och skolsvårigheter. Var tredje pojke, som kunde säga sina åsikter i klassen, hade svårighet med sin skolgång

medan till och med hälften av dem, som upplevde att de inte kan säga sin åsikt, hade svårighet med skolgången (Roine et al. 2011 s. 34).

Lärarna och vårdnadshavarna upplever att **elevernas åsikter och förslag tas på allvar** vilket tyder på att vi kommer upp till nivå 3 i Sheirs modell om delaktighet. Nivå tre innebär att barns åsikter och synpunkter beaktas (Shier 2001 s. 4). Den vuxna väger över barns åsikter och förslag då beslut görs, men det är inte säkert att besluten görs enligt barns önskemål (Stenhammar et al 2011 s. 12). Elevernas upplevelser är mer tude-lade, men ändå är hälften av eleverna anser att deras åsikter och förslag tas på allvar. I Elvstrands (2009) undersökning fram gick att eleverna ansåg att deras förslag inte togs på allvar. Fallet är då bättre i Sjundeå för denna fråga. I Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogrammet 2012-2015 (Undervisnings- o. kulturministeriet 2012 s. 15) po-ängteras att vuxna skall ta elevernas åsikter och förslag på allvar. Detta kan ses som Skyldighet i nivå tre i Shiers modell, där det finns ett policykrav att barns åsikter och synpunkter ska vägas in i beslutsfattandet (Shier 2001 s. 7-9). Då denna nivå uppfylls ger det möjlighet för delaktighet på fjärde nivå. För läsordningens del anser ingen av grupperna att eleverna kan påverka.

Nivå 4 i Shiers modell innebär att barn involveras i beslutfattande processer (Shier 2001 s. 4). Barn skall vara aktiva och jobb tillsammans med vuxna redan från början, de planerar och fattar beslut tillsammans (Stenhammar et al 2011 s. 12). Nivå fyra uppnås i några frågor. Majoriteten av eleverna, lärarna och vårdnadshavarna upplever att **eleverna får vara med och bestämma om hur de ska arbeta** (i grupp, i par eller ensam) på lektionerna, men lite under hälften av lärarna och eleverna anser att eleverna inte får vara med och bestämma om hur de skall arbeta. Vårdnadshavarnas uppfattning är posi-tivare i denna fråga än lärarnas och elevernas. En tolkning på resultatet är att förfarandet varierar i klasserna. En del av lärarna möjliggör delaktighet i större grad (nivå fyra) än andra. Detta framgår även i tidigare forskning att möjligheten till delaktighet kan variera kraftigt, från lektion till lektion, från att vara delaktiga till att inte alls ha möjlighet till delaktighet (Elvstrand 2009 s. 234). I frågan om **vilken extra hjälp** (stödundervisning, hjälp av specialläraren, arbeta i mindre grupp) **eleven får** i något ämne skiljer sig de vuxnas upplevelse från barnens. Lärarna och vårdnadshavarna upplever att eleverna får vara med och bestämma om vilken extra hjälp han/hon får i något ämne, medan elever-

na är av motsatt åsikt. Barnen skall redan som små uppmuntras till att delta och påverka den egna skolgången och det egna lärandet (Utbildningsstyrelsen 2011a s. 7-9). Detta upplever de vuxna att eleverna har möjlighet till.

Nivå fyra i Shiers modell är minimi nivån för delaktighet ifall man har signerat FN:s konvention om barnets rättigheter (Shier 2001 s. 5). Enligt artikel 12 i FN:s konvention om barns rättigheter skall barn bli hörda och deras åsikter skall tas på allvar, barnen skall ha enligt utvecklingsnivå möjlighet att delta i beslut som berör dem (FN:s general-församling 1989). Alla tre respondentgrupper är eniga i att delaktighet inte uppnås i frågorna om prov och gruppbyte, då klassen är delad i mindre grupper.

Nivå fem innebär att barn delar inflytande och ansvar över beslutsfattande (Shier 2001 s. 4), och makt och ansvar delas på både barnet och den vuxna (Stenhammar et al 2011 s. 12). Nivå fem uppnås då eleverna upplever att de får vara med och bestämma om frågor som gäller dem själva. Då **eleverna får vara med och göra upp klassens regler** uppnås denna nivå. Eleverna är med och gör upp reglerna och ansvarar själva för att följa reglerna. I frågan om läxor och elevens egna inlärningsmål uppnås inte denna nivå av delaktighet. Eleverna får inte vara med och bestämma om hur mycket läxor han/hon får eller vad eleven får lära sig i olika ämnen (egna inlärningsmål). Enligt tidigare forskning framgår att eleverna önskar att de kunde påverka i större grad läxmängden och vad de studerar i skolan (Arponen 2007 s. 37-38).

Då kan man konstatera att eleverna i årskurs två har, i frågor om elevens skolarbete, möjlighet till delaktighet i enlighet med FN:s konvention om barnens rättigheter. Nivå ett till fyra i Shiers modell uppfylls i flera frågor. Enbart i en fråga, där eleverna får vara med och bestämma om frågor som gäller dem själva, uppnås nivå fem i Shiers modell. I frågor om läsordningen, läxor, inlärningsmål och extra hjälp i undervisningen har eleverna i årskurs två inte möjlighet till delaktighet. Däremot har det bevisats att elever i Sverige har möjlighet till delaktighet då det är frågan om raster, läxor och speciella händelser, sådant som inte har med vardagliga skolarbetet att göra (Elvstrand 2009 s. 158-159). I Undersökning om barn och ungas kännedom om sina rättigheter (2009) framgår att enbart få elever (22 %) anser det viktigt att kunna vara med och bestämma om vad man skall lära sig i skolan och ännu färre (12 %) tycker det är viktigt att bestämma om

läxor (Malmberg 2009 s. 13). Man kan konstatera att elevernas, lärarnas och vårdnadshavarnas upplevelser om hur eleven i årskurs två kan påverka sitt skolarbete motsvarar varandra till stor del, enbart i några frågor skiljer de vuxnas uppfattning från elevernas.

Tabell 3. Delaktighet i skolarbetet

Nivåer av delaktighet	Elever	Lärare	Vårdnadshavare
Nivå 5 Barn delar makt och ansvar över beslutsfattande	Eleven får vara med och göra upp klassens regler.	Eleven får vara med och göra upp klassens regler.	Eleven får vara med och göra upp klassens regler.
Nivå 4 Barn involveras i beslutsfattande processer	En del av eleverna får vara med och bestämma om hur de ska arbeta (i grupp, i par eller ensam) på lektionerna.	Eleven får vara med och bestämma om hur de ska arbeta (i grupp, i par eller ensam) på lektionerna. Eleven får vara med och bestämma om vilken extra hjälp han/hon får i något ämne.	Eleven får vara med och bestämma om hur de ska arbeta (i grupp, i par eller ensam) på lektionerna. Eleven får vara med och bestämma om vilken extra hjälp han/hon får i något ämne.
Nivå 3 Barns åsikter och synpunkter beaktas	Läraren tar elevers åsikter och förslag på allvar.	Läraren tar elevers åsikter och förslag på allvar.	Läraren tar elevers åsikter och förslag på allvar.
Nivå 2 Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter	Läraren frågar eleven om hans/hennes åsikter. Eleven får berätta om sina idéer i klassen.	Läraren frågar eleven om hans/hennes åsikter. Eleven får berätta om sina idéer i klassen.	Läraren frågar eleven om hans/hennes åsikter. Eleven får berätta om sina idéer i klassen.
Nivå 1 Barn blir lyssnade till	Lärarna lyssnar på eleven. Lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar då en fråga diskuteras.	Lärarna lyssnar på eleven. Lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar då en fråga diskuteras.	Lärarna lyssnar på eleven. Lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar då en fråga diskuteras.

7.3 Delaktighet i skolmiljön

Eleverna skall ha möjlighet att vara med och planera trivsamheten i matsalen (Utbildningsstyrelsen 2011b s. 48). För denna verksamhet skulle detta innebära skyldighet i nivå tre, där barns åsikter och synpunkter ska vägas in i beslutsfattandet, enligt Shiers modell för delaktighet (Shier 2001 s.7-9). Lärarna anser att eleverna kan **påverka matsalens trivsamhet**, medan eleverna och vårdnadshavarna upplever att eleverna inte kan påverka. Detta innebär att nivå tre av delaktighet uppfylls enbart för lärarnas del. I en annan utredning framgår också samma fenomen att lärarna har ofta en mer positiv bild om elevers delaktighet (Sävos Nicolaisen 2005 s. 16-18).

Eleverna har inte haft möjlighet att säga sin åsikt om **var han/hon sitter i klassen** anser majoriteten av eleverna. Vårdnadshavarnas och lärarnas upplevelser motsvarar varandra, men är inte helt entydiga. Alltså uppnås i denna fråga nivå tre i Shiers modell (Shier 2001 s.7-9) för knappa hälften av lärarnas och vårdnadshavarnas del och enbart 2/5 för elevernas del. I forskning framgår att eleverna skulle vilja ha mera inflytande om var det sitter i klassen (Arponen 2007 s. 38).

Eleverna och vårdnadshavarna upplever att eleverna inte kan påverka var han/hon arbetar (vid pulpeten, sittande, stående, liggande, i ett annat utrymme än i klassen). Lärarna är inte direkt lika negativa, som eleverna, i frågan, men de upplever inte heller att eleverna har en stor möjlighet att påverka var de arbetar.

Alltså kan man konstatera att majoriteten av eleverna i årskurs två i den grundläggande utbildningen inte har möjlighet till delaktighet i frågor om skolmiljön. Här skiljer sig lärarnas, mer positiva, upplevelser en aning från elevernas och vårdnadshavarnas. (tab. 4) Till följande studeras skillnader, som framkommer bland flickor och pojkars upplevelser.

Tabell 4. Delaktighet i skolmiljön

Nivåer av delaktighet	Elever	Lärare	Vårdnadshavare
Nivå 5 Barn delar makt och ansvar över beslutsfattande			
Nivå 4 Barn involveras i beslutsfattande processer			
Nivå 3 Barns åsikter och synpunkter beaktas		Eleven kan påverka matsalens trivsamtet. Eleven kan påverka var han/hon sitter i klassen.	Eleven kan påverka var han/hon sitter i klassen.
Nivå 2 Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter			
Nivå 1 Barn blir lyssnade till			

Sammanfattning

Tabell 5. Elevers delaktighet i skolans verksamhet, skolarbetet och i skolmiljön

Delaktighet	Elever	Lärare	Vårdnadshavare
Nivå 5 Barn delar makt och ansvar över beslutsfattande	<p>Elevkåren har möjligheter att ändra på saker i skolan. Teoretiskt sett, men mer sannolikt på nivå 4.</p> <p>Eleven får vara med och göra upp klassens regler.</p>	<p>Elevkåren har möjligheter att ändra på saker i skolan. Teoretiskt sett, men mer sannolikt på nivå 4.</p> <p>Eleven får vara med och göra upp klassens regler.</p>	<p>Elevkåren har möjligheter att ändra på saker i skolan. Teoretiskt sett, men mer sannolikt på nivå 4.</p> <p>Eleven får vara med och göra upp klassens regler.</p>
Nivå 4 Barn involveras i beslutsfattande processer	<p>Klassen har möjligheter att ändra på saker i skolan.</p> <p>Eleven får vara med och göra upp skolans ordningsregler.</p> <p>En del av eleverna får vara med och bestämma om hur de ska arbeta (i grupp, i par eller ensam) på lektionerna.</p>	<p>Klassen har möjligheter att ändra på saker i skolan.</p> <p>Eleven har möjligheter att ändra på saker i skolan.</p> <p>Eleven får vara med och göra upp skolans ordningsregler.</p> <p>Eleven får vara med och bestämma om hur de ska arbeta (i grupp, i par eller ensam) på lektionerna.</p> <p>Eleven får vara med och bestämma om vilken extra hjälp han/hon får i något ämne.</p>	<p>Klassen har möjligheter att ändra på saker i skolan.</p> <p>Eleven har möjligheter att ändra på saker i skolan.</p> <p>Eleven får vara med och bestämma om utflykter, studiebesök, temadagar.</p> <p>Eleven får vara med och göra upp skolans ordningsregler.</p> <p>Eleven får vara med och bestämma om hur de ska arbeta (i grupp, i par eller ensam) på lektionerna.</p> <p>Eleven får vara med och bestämma om vilken extra hjälp han/hon får i något ämne.</p>
Nivå 3 Barns åsikter och synpunkter beaktas	<p>Elevkåren/elevrådet tas på allvar och lyssnas på av de vuxna i skolan.</p> <p>Läraren tar elevers åsikter och förslag på allvar.</p>	<p>Elevkåren/elevrådet tas på allvar och lyssnas på av de vuxna i skolan.</p> <p>Läraren tar elevers åsikter och förslag på allvar.</p> <p>Eleven kan påverka matsalens trivsamt.</p> <p>Eleven kan påverka var han/hon sitter i klassen.</p>	<p>Elevkåren/elevrådet tas på allvar och lyssnas på av de vuxna i skolan.</p> <p>Läraren tar elevers åsikter och förslag på allvar.</p> <p>Eleven kan påverka var han/hon sitter i klassen.</p>
Nivå 2 Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter	<p>Skolan uppmuntrar eleverna att delta i elevkåren.</p> <p>Läraren frågar eleven om hans/hennes åsikter.</p> <p>Eleven får berätta om sina idéer i klassen.</p>	<p>Skolan uppmuntrar eleverna att delta i elevkåren.</p> <p>Läraren frågar eleven om hans/hennes åsikter.</p> <p>Eleven får berätta om sina idéer i klassen.</p>	<p>Skolan uppmuntrar eleverna att delta i elevkåren.</p> <p>Läraren frågar eleven om hans/hennes åsikter.</p> <p>Eleven får berätta om sina idéer i klassen.</p>
Nivå 1 Barn blir lyssnade till	<p>Lärarna lyssnar på eleven.</p> <p>Lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar då en fråga diskuteras.</p>	<p>Lärarna lyssnar på eleven.</p> <p>Lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar då en fråga diskuteras.</p>	<p>Lärarna lyssnar på eleven.</p> <p>Lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar då en fråga diskuteras.</p>

7.4 Ett genusperspektiv

Då man studerar upplevelser bland flickornas och pojkarnas kan man konstatera att båda gruppernas upplevelser är mycket lika. Några skillnader finns. Fler pojkar anser att lärarna lyssnar på dem, medan något färre flickor gör det. Liknande fördelning får frågan om lärarna frågar om elevens åsikt/vad de tycker. I tidigare undersökning framgår även att pojkar anser i något högre grad än flickorna att läraren både lyssnar och frågar av dem vad det tycker om saker och ting (Nyberg 2006 s.20-27). Pojkarna upplever att de får/kan berätta om sina idéer i klassen och att lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar när en fråga diskuteras medan flickorna inte är lika övertygade om saken.

På basen av undersökningen kan man tolka att pojkarna har kraftigare upplevelser och svarar oftare med svarsalternativen stämmer bra eller stämmer inte alls medan flickorna varit mer försiktiga och använt sig oftare av alternativen stämmer ganska bra och stämmer ganska dåligt. Enligt undersöknings resultatet har pojkarna överlag lite större möjlighet till delaktighet än vad flickorna har. Enbart då det gäller trivsamheten i matsalen upplever flickorna att de har haft större möjlighet att påverka än vad pojkarna gör.

8 KRITISK GRANSKNING OCH DISKUSSION

I detta kapitel kommer några intressanta teman att diskuteras. Några teman, som inte ingår i analysen. Arbetet granskas kritiskt och avslutas med en konklusion.

Delaktighet är det centrala temat i arbetet. Det är ett förhandlingsutrymme, en form av demokrati. Med hjälp av elevkårens/elevrådets arbete får eleverna öva sig att göra beslut tillsammans och i någon mån förverkliga besluten så skolvardagen blir bra. För att kunna lära sig att ta ansvar och bära ansvaret måste man få möjlighet att göra det. Både politisk och social delaktighet förekommer. Politisk delaktighet, där eleverna kan påverka och får sin röst hörd i frågor och beslut som berör sig själv. Eleverna får påverka klassens regler och därmed tar varje elev i klassen ansvar för att följa de regler man gjort upp tillsammans. Sociala delaktighet har med det sociala umgänget att göra. Att vara en del av gruppen, klassen, kompisarna och upplevelsen av att höra till en helhet.

Att uppleva att man får berätta om sina åsikter i klassen och att våga säga vad man tycker fastän man är av avvikande åsikt ger upphov till social delaktighet. Även kamrat tryck kan ge möjlighet till delaktighet.

Fler elever upplever att lärarna lyssnar på dem än de som anser att läraren frågar om deras åsikt/vad de tycker. Eleverna blir hörda, men alla gånger sker det inte en dialog mellan eleverna och lärarna. Dialog är en diskussion mellan två eller flera personer där man lyssnar på varandra för att fatta något gemensamt beslut. Det kräver att deltagarna är närvarande och faktiskt lyssnar på den andra inte bara hör vad som talas. I frågan om dialog är undersökningsmetoden enkät en nackdel. Här skulle en kvalitativ metod, som intervju eller observation, ha gett mervärde. Utgående från undersökningen kan man ändå dra slutsatsen att någon form av dialog finns bland elever och lärare, då lärarna inte bara hör utan lyssnar, är intresserade av elevernas åsikter och tar eleverns åsikter på allvar. I undersökningen nämns dialog som en möjlighet till delaktighet. I elevkåren/elevrådet kommer elevernas åsikter fram, det förs diskussioner och görs beslut tillsammans.

Eleverna vill vara med i elevkårens/elevrådets arbete, men de upplever att de inte haft möjlighet att vara med. Det ser jag som mycket naturligt då de först börjat andra klassen, då undersökningen gjordes. Bra att intresset finns bland eleverna. De har ännu i framtiden möjlighet till att vara med i elevkårens/elevrådets arbete. Att fallet är så kan bevisas med undersöknings resultatet från eleverna i årskurs 5 och 6. Majoriteten av eleverna i årskurs 5 och 6 upplever att de haft möjlighet att vara med i elevkårens/elevrådets arbete. Man kan även diskutera på vilket sätt eleverna i årskurs två har tolkat frågan om de haft möjlighet att vara med i elevkårens/elevrådets arbete. Troligtvis mycket konkret med tanke på deras ålder, att eleverna inte fått vara med som representant i elevkåren/elevrådet.

Eleverna och lärarna anser att eleverna vet hur de skall göra för att få en ändring att ske i skolan, medan vårdnadshavarna upplever att eleverna inte vet hur de skall gå tillväga. Det är kanske en fråga som vårdnadshavarna inte i förstahand har diskuterat med sina barn om och skolan har eventuellt inte informerat vårdnadshavarna om sådana förfaranden då allting har fungerat som man förväntat sig.

Eleverna upplever att de får hjälp av lärarna då de behöver. Detta anser även lärarna och vårdnadshavarna. Vilket är bra, men de fyra elever i årskurs två som upplever att de inte får hjälp då de behöver, blir utanför. Det är positivt att det är en så, men ändå är det några som blir åsidosatta. Lärarna upplever att dåliga resurser är hinder för delaktighet, då främst tidsbrist och för stora grupper. Detta kan förklara varför några elever upplever att de inte får den hjälp de behöver. Men å andra sida är det lätt att ta sig till en förklaring, som tidsbrist.

I frågan om utvärdering av skolarbete ansåg majoriteten att eleverna har utvärderat sitt skolarbete, men inte andras arbeten. I läroplanen framgår att eleverna skall utvärdera sitt arbete i alla årskurser medan enbart de äldre eleverna skall därtill utvärderar andras arbeten. Detta kan förklaras med ett pedagogiskt perspektiv. För att utveckla färdigheter att utvärdera andras arbeten bör man kunna utvärdera sitt eget arbete först. Då eleverna har erfarenhet av att utvärdera sitt eget arbete under de lägre klasserna kan de sedan pröva på att utvärdera andras arbeten.

Frågor där andraklassisterna i Sjundeå inte får vara delaktiga, t.ex. läsordningen, gruppbyten, prov, kan man fråga sig om små barn behöver vara delaktiga i sådana frågor. Möjligheten till delaktighet bör vara i proportion med barnets ålder och utvecklingsnivå. Delaktighet i för stora frågor med tanke på utvecklingsnivån ger inget mervärde däremot kan det bli en belastning för eleven. En andraklassist behöver inte ha kunskap, ta ansvar om eller ha möjlighet att påverka t.ex. läsordningen i skolan.

För att må bra både fysiskt och psykiskt behövs känslan av sammanhang och mening. Aaron Antonovsky talar om bemästringsförmåga. När en elev upplever sig som en del av en större helhet, en del av skolan eller klassen och samtidigt känner en frihet att göra egna val och styra sitt öde. Att ha en känsla att kunna påverka skolans verksamhet, skolarbete och skolmiljön, alltså att vara delaktig. Då finns förutsättningarna för de mest gynnsamma möjligheterna för en individ att uppleva sitt liv som meningsfullt. Man känner sig inte ensam i sitt skolarbete, det blir mer meningsfullt och svåra situationer blir lättare att hantera. Genom att eleverna har möjlighet till delaktighet kan relationen mellan elever och lärare även bli mera symmetrisk.

Skolan är en helhet, en institution, som har sina egna ramar som skall följas. Läroplaner, läsordningar och strama scheman som de vuxna i skolan bär ansvaret för. Dessa ramar ses både som möjligheter och hinder för delaktighet bland lärarna. Här är attityderna hos de vuxna i skolan av stor betydelse.

Lärarnas attityder till delaktighet och arbetssätt ses både som hinder och möjlighet för delaktighet. För att möjliggöra delaktighet bland elever vore det bra att lärarna och övrig personal i skolan går till sig själva och klargöra sin egen inställning till delaktighet. Det är viktigt att klargöra vad delaktighet innebär för dem själva och för skolan. Här kunde utbildning och tema diskussioner kring delaktighet medföra medvetenhet och kunskap. Då lärarna har mer kunskap om delaktighet och klargjort för sig sin egen attityd och inställning ser jag större möjlighet för delaktighet bland elever. Jag hoppas att undersökningen har väckt tankar och funderingar kring delaktighet hos lärarna och där med på börjat en process av tankearbete på någon nivå. Lärarna är en nyckel till delaktighet.

Elevernas egenskaper, attityd och ålder ses av lärarna och vårdnadshavarna både som hinder och möjligheter för delaktighet. Alltså ett barn som är blygt och försiktigt har mindre förutsättningar för delaktighet än ett barn, som modigt ropar ut vad han/hon tänker och tycker. Lika så har en yngre elev sämre förutsättningar för delaktighet än en äldre elev. Genom att medveten göra lärarna och vårdnadshavarna om denna problematik, vet de vem som behöver mera stöd och uppmuntran för att få möjlighet till att vara delaktiga.

Ett av svarsalternativen i undersökningen var Vet ej. Då man studerar mängden av Vet ej svar i undersökningen, kan man konstatera att dessa svar bland de vuxna är mycket få, men bland eleverna är de fler. Eleverna har enbart ett år bakom sig i skolan vilket kan förklara att de inte i det här skedet ännu har kännedom om allt i skolan. Rätt få av vårdnadshavarna har svarat, Vet ej, på frågorna, där av kan man dra slutsatsen att de upplever att de känner till vad som händer i deras barns skola. Detta ser jag som mycket positivt. Man kan konstatera att skolan informerar vårdnadshavarna i tillräcklig mån om vad som händer i skolan. Bland lärarnas svar finns enbart enstaka Vet ej svar, de är få men ändå för många, anser jag. Vem ska veta hur det står till i skolan om inte lärarna

har kännedom om det? En annan tolkning kan vara att läraren varit kritisk över frågeställningen och därmed svarat på detta sätt.

Utbildningsstyrelsen nya grunder för läroplanen i den grundläggande utbildningen skall ligga som grund för nya lokala läroplaner, som skall tas i bruk i augusti 2016. Enligt de nya grunderna skall eleven ha en aktiv roll, eleven skall lära sig att ställa mål och lösa problem självständigt och tillsammans med andra. Enligt undersökningen har eleven delvist en aktiv roll då eleverna i årskurs två upplever att de utvärderat sitt arbete. För övrigt uppfylls inte dessa mål i dagsläget, då eleverna inte får vara med och bestämma om hur mycket läxor han/hon får, vad eleven får lära sig i olika ämnen (egna inlärningsmål) inte heller om vilken extra hjälp (stödundervisning, hjälp av specialläraren, arbeta i mindre grupp) han/hon får i något ämne. Med hjälp av denna undersökning vet Sjundea bildning hur nuläget är. Tanken är att undersökningen skall användas som grund då bildningen utvecklar sitt arbete och gör upp den nya lokala läroplanen, som skall tas i bruk i augusti 2016. Enligt undersökningen upplever eleverna i nuläget att de inte kan påverka var de skall arbeta men de nya grunderna för läroplanen poängterar att olika arbetssätt skall finnas med i undervisningen och att man skall sträva till att föra ut undervisningen ur klassrummet. Det blir intressant att se, hur och om detta kommer att ändra, då den nya läroplanen tas i bruk.

Frågan i enkäten, får eleverna hjälp av lärarna då de behöver, kan bevisa att eleverna inte slumpmässigt eller systematiskt svarat på frågorna i enkäten utan att läst vad frågan gäller. Då respondenterna är barn finns alltid en risk för detta. I de flesta fall har eleverna svarat stämmer inte alls på frågor före och efter frågan om de får hjälp av läraren, men svarat stämmer bra just på denna fråga. Alltså har de haft kännedom om vad frågan de svarat på gäller. Lärarna har hjälpt eleverna vid behov med att läsa högt frågorna på enkäten.

Undersökningsresultaten är presenterade i procent, med relativa frekvenser i stolpdia-gram för att lätt synliggöra upplevelserna för läsarna. Andra former av statistiska analyser skulle ha varit bra att göra, men då jag inte kunde överföra materialet från plattformen, där enkäten är sparad, till något statistiskt program var detta inte möjligt. Harts modell för delaktighet har fungerat bra som analysram och mätinstrumentet för delak-

tighet bland elever. Möjligheterna till elevers delaktighet kan tydligt synliggöras med hjälp av modellen.

Resultatet för elevernas del kan ses som mycket representativt. Då 100 andraklassisternas representerar Sjundeås 109 andraklassister. De vuxnas deltagande kan jag också vara rätt nöjd med då $\frac{3}{4}$ av alla lärare besvarat enkäten och $\frac{2}{5}$ av andraklassisternas vårdnadshavare. Här medför metoden enkät en fördel för att få ett representativt resultat.

Detta är en fall studie i en specifik kontext. Fokusgruppen är Sjundeå elevers delaktighet och därmed kan man inte generalisera svaren för elever i årskurs två i allmänhet på andra orter. För att kunna generalisera resultaten bör flera studier på olika orter göras. Då man diskuterar studiens varaktighet, kan man konstatera att då eleverna blir äldre kommer deras upplevelser troligtvis att ändra.

Avslutningsvis kan konstateras att jag är nöjd med undersökningens förlopp och resultat. Hela undersöknings materialet blev dock allt för stort och måste avgränsas till en årskurs. Förhoppningsvis kommer det resterande materialet också att utnyttjas i ett senare skede. Fastän begränsningen gjordes hade jag mycket material att bearbeta och därmed måste vissa val göras. Mycket mer kunde man gjort. Undersöknings materialet kan vara i framtiden botten för andra examensarbeten eller kanske en doktorsavhandling.

Det centrala resultatet av detta arbete är att eleverna i den grundläggande utbildningen i Sjundeå får delvist vara delaktiga i frågor som berör deras skolarbete, skolans verksamhet och skolmiljön. Elevernas, lärarnas och vårdnadshavarnas upplevelser är rätt lika, men lärarna och vårdnadshavarna upplever dock att eleverna är mer delaktiga än vad eleverna gör.

Då resultatet jämförs med tidigare forskning kan konstateras att andra forskare har kommit tidigare till liknande resultat. Alltså kan detta resultat se som trovärdigt. I några frågor är situationen av delaktighet bättre i Sjundeå än på andra orter och tvärtom. Sjundeå bildning är på god väg med delaktighets arbete, men det finns fortfarande utrymme för förbättring.

8.1 Förslag till fortsatt forskning

I min undersökning kunde jag inte på grund av valet av undersökningsmetoden, som var enkät, inte få direkta svar på huruvida en dialog förs mellan eleverna och lärarna. På basen av svaren kunde en tolkning göras, men man kunde studera detta närmare genom en observation. Därför föreslår jag att man kunde forska vidare och göra en observation eller intervju i ämnet.

KÄLLOR / REFERENCES

Ahlberg, Ann. 2001, *Lärande och delaktighet*, Lund: Studentlitteratur, 173 s.

Anderssen, Ranghild. 2002, *Sociala nätverk, grupper och organisationer*, Stockholm: Natur och Kultur, 354 s.

Arponen, Anu-Leena. 2007, "Miten nuo pienet ossaa ajatella niin fiksusti?" *Lasten mielipiteitä arkiympäristöstään*, Jyväskylä: Sosiaali- ja terveysministeriö Lapsiasiavaltuutetun toimisto, 57 s. Tillgänglig:

<http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/04/lasten-mielipiteita-arjesta.pdf> Hämtad: 17.5.2015

Askheim, Ole Petter & Starrin Bengt. 2007, *Empowerment i teori och praktik*, Malmö: Gleerup, 234 s.

Bell, Judith. 2009, *Intoduktion till forskningsmetodik*, 4 uppl., Lund: Studentlitteratur, 256 s.

Blom, Antti. 2013, Rör på dig mera–stör mindre. *Aktuell i Utbildningsstyrelsen*, 15.5.2013. Tillgänglig:

http://www.oph.fi/aktuellt/101/0/ror_pa_dig_mera_stor_mindre Hämtad: 31.5.2015

Carlberg, Alec. 2005, *Ett bättre liv är möjligt- om empowerment och social mobiliserin*, Stockholm: Nutek, 36 s.

Denvall Verner, Heule Cecilia & Kristiansen Arne. 2011, *Socialmobilisering- en utmaning för socialt arbete*, Malmö: Gleerups Utbildning Ab, 238 s.

Dolk, Klara. 2013, *Bångstyriga barn-Makt, normer och delaktighet i förskolan*, Stockholm: Ordfrontförlag, 299 s.

Ejlertsson, Göran. 2005, *Enkäten i praktiken. En handbok i enkätmetodik*, Lund: Studentlitteratur, 159 s.

Ekblad, Solvig. 2006, Empowerment - ett viktigt verktyg för att uppnå hälsa bland flyktingar och andra invandrare, *Socialmedicinsk tidskrift*, vol. 83, nr 3, s. 189-192. Till-

gänglig: <http://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/viewFile/1153/947>
Hämtad: 20.3.2015

Elvstrand, Helene. 2009, *Delaktighet i skolans vardagsarbete*, Linköping: Linköpings universitet, 280 s.

Elo Satu & Kyngäs Helvi. 2007, The qualitative content analysis process, *Journal of Advanced Nursing* , nr 62, s. 107-115.

Tillgänglig:

http://www.researchgate.net/profile/Satu_Elo/publication/5499399_The_qualitative_content_analysis_process/links/02bfe5112a36ee6e8a000000.pdf Hämtad:28.5.2015

Eriksson, Esa & Arnkil, Tom Erik. 2009, *Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista*, Tampere: Stakes, 60 s.

Tillgänglig: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1 Hämtad: 13.1.2013

FN:s generalförsamling, 1989, *FN:s Konvention om barnets rättigheter*.
<http://www.unicef.fi/helabarnkonventionen> Hämtad 14.1.2014

Forskningsetiska delegationen. 2009, *Etiska principer för humanistisk, samhällsvetenskaplig och beteendevetenskaplig forskning och förslag om ordnande av etikprövning*. Helsingfors. Tillgänglig: <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/etiskaprinciper.pdf> Hämtad 21.4.2014

Gardner, Howard. 1998, *Så tänker barn och så borde skolan undervisa*, 2 uppl., Jönköping: Brain Books Ab, 303 s.

Johannesen, Nina & Sandvik, Ninni. 2009, *Småbarnsdelaktighet och inflytande: några perspektiv*, Stockholm: Liber, 120 s.

Kindberg, Ulla. 2005, *Skolans arbetsmiljöhandbok för alla i skolan*, Malmö: Liber, 152 s.

Malmberg, Fredrik. 2009 *Kom närmare. Om att överbygga avståndet mellan barn och vuxna*. Stockholm: Barnombudsmannen, 116 s. Tillgänglig:

http://www.barnombudsmannen.se/globalassets/systemimporter/publikationer2/komnarmare_090331.pdf Hämtad:7.4.2015

Markström, Ann-Marie. 2007, *Att förstå förskolan-var dagslivets institutionella ansikten*. Lund: Studentlitteratur, 236 s.

Nyberg, Lena. 2006, *Röster som räknas. Barns och ungas rätt till delaktighet och inflytande*. Stockholm: Barnombudsmannen, 194 s.

Tillgänglig:

http://www.barnombudsmannen.se/globalassets/systemimporter/publikationer2/rostersomraknas06_tillganglig.pdf Hämtad:6.4.2015

Pirttinen, Susanna. 2007, Oppilaiden osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet. I: Matti Rimpelä, Matti. Rigoff, Anne-Marie. Kuusela, Jorma & Peltonen. Heidi (red.) *Hyvinvoinnin ja terveydenedistäminen peruskouluissa – perusraportti kyselystä 7.–9. vuosiluokkien kouluille*, s. 49- 55. Tillgänglig:

http://koulutustoimikunnat.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/oph/embeds/ophwwwstructure/46848_hyvvoinnined.pdf#page=49 Hämtad: 30.5.2015

Roine, Mira. Puusniekka, Riikka. Luopa, Pauliina. Kinnunen, Topi & Jokela, Jukka. 2011, *Kaikki Mukaan! Yhteisöllisyys Helsingin peruskoulujen voimavaraksi*, Helsinki: Helsingin kaupunki ja Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 53 s.

Ronthy, Marika. 2013, *Ledarintelligens*, Stockholm: Liber, 160 s.

Seikkula, Jaakko & Arnkil, Tom Erik. 2009, *Dialoginen verkostotyö*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 182 s. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205084999> Hämtad: 20.4.2014

Shier, Harry. 2001, *Vägar till delaktighet: Öppningar, möjligheter och skyldigheter*. En översättning av Orginalartikel: Shier, H. 2001. Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. A New Model for Enhancing Children's Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Children & Society* Volume 15 (2001) pp. 107-117. Tillgänglig: <http://hso.se/PageFiles/1556/Shier,%20%C3%B6versatt%20artikel%202.pdf> Hämtad: 10.5.2014

Stenhammar, Ann-Marie. Rinnan, Tove & Nydahl, Erika. 2011, *Lyssna på oss! Bättre stöd när barn och ungdomar är delaktiga*, 2 uppl., Sundbyberg: Handikappförbunden 126 s.

Tillgänglig:

<http://www.hso.se/Global/Projekt/Delaktiga%20barn%20och%20unga/vuxenhandboken%20%28inlaga%29.pdf> Hämtad:13.3.2015

Sävås Nicolaisen, Charlotte. 2005, *Utvärdering av elevinflytande på grundskolor i Uppsala kommun*, Uppsala kommun. Tillgänglig:

http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Skola_o_forskola/Skolrapporter/Utvardering_av_elevinflytande_pa_grundskolan.pdf Hämtad: 20.4.2014

Sjundeå kommun. 2014, *Skolor och undervisning*. Nätdokument. Tillgänglig:

http://www.siuntio.fi/default.asp?id_sivu=282&alasisivu=282&kieli=752 Hämtad: 5.4.2014

Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli. 2009, *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 9 uppl. 9., Helsinki: Tammi. 182 s.

Undervisnings- och kulturministeriet. 2012, *Barn- och ungdomspolitiskt utvecklingsprogram 2012-2015*, Statsrådet: Undervisnings- och kulturministeriet, 66 s. Tillgänglig:

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM7.pdf?lang=fi> Hämtad:17.4.2014

Undervisnings- och kulturministeriet. 2013, *Skolfredspaketet*, pressmeddelande

20.12.2013. Tillgänglig:

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2013/12/Vuodenvaihteen_muutoksia.html?lang=fi&extra_locale=sv Hämtad 15.1.2014

Utbildningsstyrelsen 2004, *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen, 319 s. Tillgänglig:

<http://www02.oph.fi/svenska/ops/grundskola/LPgrundl.pdf>. Hämtad 12.1.2014

Utbildningsstyrelsen 2011a, *Demokratia kasvatusselvitys*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen, 75 s.

Tillgänglig: http://www.oph.fi/download/139654_Demokratiakasvatusselvitys.pdf
Hämtad: 4.4.2014

Utbildningsstyrelsen 2011b, *Ändringar och kompletteringar av grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2010*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen, 61 s.
Tillgänglig:

http://www.oph.fi/download/132883_Andringar_och_kompletteringar_av_grunderna_for_laroplanen_for_den_grundlaggande_utbildningen2010.pdf Hämtad 12.1.2014

Utbildningsstyrelsen 2014, *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen. Tillgänglig:
http://www.oph.fi/lp2016/grunderna_for_laroplanen Hämtad: 15.3.2015

Wulff, Antonia. 2010, *Demokrati i skolan. En metodbok*, Helsingfors: Svenska kulturfonden, 95 s.

Lagar och förordningar:

Barnskyddslag 417/2007. Tillgänglig: www.finlex.fi Hämtad: 15.1.2014

Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män 8.8.1986/609. Tillgänglig: www.finlex.fi
Hämtad: 20.4.2014

Lag om grundläggande utbildning 21.8.1998/628. Tillgänglig: www.finlex.fi Hämtad
14.1.2014

BILAGOR / APPENDICES

Bilaga 1

Studie om elevers delaktighet i den grundläggande utbildningen i Sjundeå.

Bästa elev

Får du som elev i den grundläggande utbildningen i Sjundeå vara delaktiga i frågor som berör skolarbete, skolans verksamhet och skolmiljö? Hur upplever vårdnadshavare och lärare elevers delaktighet? Dessa frågor ingår i denna studie, som är en del av mitt masterarbete på masterprogrammet för det sociala området i yrkeshögskolan Arcada. Studien görs i samarbete med Sjundeås bildningschef Tina Nordman.

Denna enkät skickas till alla elever i årskurs 2-6, deras vårdnadshavare och lärare i den grundläggande utbildningen i Sjundeå.

Att besvara enkäten tar ca 10 min. **Ditt svar är viktigt!** För att vi skall få en så bra helhetsbild, som möjligt, av dagsläget för delaktighet bland elever i Sjundeå. Vänligen svara så fort som möjligt, **senast 19.9.2014**. Enskilda personers svar kan inte identifieras. Deltagandet är frivilligt.

Har du några problem med att besvara frågorna eller några frågor angående enkäten, tag då gärna kontakt!

Med länken medan kommer du till enkäten. Då enkäten öppnas är den på finska, men du kan välja svenska som språk på enkäten. Genom att klicka på den blåa rutad där det står suomi och sedan klicka på svenska byter enkäten språk!

<http://>

Tack för din medverkan!

Sjundeå, September 2014

Sabina Ekström

Bildningschef Tina Nordman

Handledare för masterarbetet,
Arcada
Överlärare Ellinor Silius-Ahonen

Tutkimus oppilaiden osallistumisesta perusopetukseen Siuntion kouluissa.

Hyvä oppilas

Saatko Siuntion perusopetuksen oppilaana osallistua koulutyötä, koulun toimintaa ja koulun ympäristöä koskeviin asioihin? Kuinka huoltajat ja opettajat kokevat oppilaiden osallistumisen edellä mainittuihin asioihin? Nämä kysymykset sisältyvät tutkimukseen, joka on osa sosiaalialan opinnäytetyötäni ammattikorkeakoulu Arcadassa. Tutkimus tehdään yhteistyössä Siuntion sivistystoimenjohtajan Tina Nordmanin kanssa.

Tämä kysely on lähetetty jokaiselle Siuntion perusopetuksen 2-6 luokan oppilaalle, huoltajalle ja opettajalle.

Kyselyn vastaaminen kestää noin 10 min. **Vastauksesi on tärkeä!** Jotta saisimme mahdollisimman hyvän kokonaiskuvan tämänhetkisestä oppilaiden osallistumismahdollisuuksista Siuntion kouluissa, on osallistumisesi tärkeää. Olkaa ystävällisiä ja vastatkaa mahdollisimman pian, **viimeistään 19.9.2014**. Vastauksia ei voida yksilöidä. Osallistuminen on vapaaehtoista.

Ongelma tilanteissa ota yhteyttä.

Alla olevasta linkistä pääset kyselyyn.

<http://>

Kiitos osallistumisestasi!

Siuntiossa, Syyskuussa 2014

Sabina Ekström

Sivistystoimenjohtaja Tina Nordman

Opinnäytetyön ohjaaja,
Arcada
Yliopettaja Ellinor Silius-Ahonen

Bilaga 2

Studie om elevers delaktighet i den grundläggande utbildningen i Sjundeå.

Bästa vårdnadshavare

Får eleverna i den grundläggande utbildningen i Sjundeå vara delaktiga i frågor som berör deras skolarbete, skolans verksamhet och skolmiljö? Hur upplever vårdnadshavare och lärare elevers delaktighet? Dessa frågor ingår i denna studie, som är en del av mitt masterarbete på masterprogrammet för det sociala området i yrkeshögskolan Arcada. Studien görs i samarbete med Sjundeås bildningschef Tina Nordman.

Denna enkät skickas till alla elever i årskurs 2-6, deras vårdnadshavare och lärare i den grundläggande utbildningen i Sjundeå.

Att besvara enkäten tar ca 6 min. **Ditt svar är viktigt!** För att vi skall få en så bra helhetsbild, som möjligt, av dagsläget för delaktighet bland elever i Sjundeå. Vänligen svara så fort som möjligt, **senast 21.9.2014**. Enskilda personers svar kan inte identifieras. Deltagandet är frivilligt.

Har du några problem med att besvara frågorna eller några frågor angående enkäten, tag då gärna kontakt!

Svara på enkäten för en elev/enkät. Om ni har flera elever i årskurs 2-6 i den grundläggande utbildningen i Sjundeå svara då en gång för varje elev. Begreppet elev i enkäten betyder ditt barn.

Med länken medan kommer du till enkäten. Då enkäten öppnas är den på finska, men du kan välja svenska som språk på enkäten. Genom att klicka på den blåa rutan, där det står suomi och sedan klicka på svenska, byter enkäten språk!

<http://>

Tack för din medverkan!

Sjundeå, September 2014

Sabina Ekström

Bildningschef Tina Nordman

Handledare för masterarbetet,
Arcada
Överlärare Ellinor Silius-Ahonen

Tutkimus oppilaiden osallistumisesta perusopetukseen Siuntion kouluissa.

Hyvä huoltaja

Saavatko Siuntion perusopetuksen oppilaat osallistua heidän koulutyötä, koulun toimintaa ja koulun ympäristöä koskeviin asioihin? Kuinka huoltajat ja opettajat kokevat oppilaiden osallistumisen edellä mainittuihin asioihin? Nämä kysymykset sisältyvät tutkimukseen, joka on osa sosiaalialan opinnäytetyötäni ammattikorkeakoulu Arcadassa. Tutkimus tehdään yhteistyössä Siuntion sivistystoimenjohtajan Tina Nordmanin kanssa.

Tämä kysely on lähetetty jokaiselle Siuntion perusopetuksen 2-6 luokan oppilaalle, huoltajalle ja opettajalle.

Kyselyn vastaaminen kestää noin 6 min. **Vastauksesi on tärkeä!** Jotta saisimme mahdollisimman hyvän kokonaiskuvan tämänhetkisestä oppilaiden osallistumismahdollisuuksista Siuntion kouluissa, on osallistumisesi tärkeää. Olkaa ystävällisiä ja vastatkaa mahdollisimman pian, **viimeistään 21.9.2014**. Vastauksia ei voida yksilöidä. Osallistuminen on vapaaehtoista.

Ongelma tilanteissa ota yhteyttä.

Jos perheessä on useita kyseisiä kouluja käyviä oppilaita, vastaathan jokaisen oppilaan kohdalta.

Alla olevasta linkistä pääset kyselyyn.

<http://>

Kiitos osallistumisestasi!

Siuntiossa, Syyskuussa 2014

Sabina Ekström

Sivistystoimenjohtaja Tina Nordman

Opinnäytetyön ohjaaja,
Arcada
Yliopettaja Ellinor Silius-Ahonen

Bilaga 3

Studie om elevers delaktighet i den grundläggande utbildningen i Sjundeå.

Bästa lärare

Får eleverna i den grundläggande utbildningen i Sjundeå vara delaktiga i frågor som berör deras skolarbete, skolans verksamhet och skolmiljö? Hur upplever vårdnadshavare och lärare elevers delaktighet? Dessa frågor ingår i denna studie, som är en del av mitt masterarbete på masterprogrammet för det sociala området i yrkeshögskolan Arcada. Studien görs i samarbete med Sjundeås bildningschef Tina Nordman.

Denna enkät skickas till alla elever, vårdnadshavare och lärare i den grundläggande utbildningen i Sjundeå.

Att besvara enkäten tar ca 6 min. **Ditt svar är viktigt!** För att vi skall få en så bra helhetsbild, som möjligt, av dagsläget för delaktighet bland elever i Sjundeå. Vänligen svara så fort som möjligt, **senast 21.9.2014**. Enskilda personers svar kan inte identifieras. Deltagandet är frivilligt.

Har du några problem med att besvara frågorna eller några frågor angående enkäten, tag då gärna kontakt!

Med länken medan kommer du till enkäten. Då enkäten öppnas är den på finska, men du kan välja svenska som språk på enkäten. Genom att klicka på den blåa rutan där det står suomi och sedan klicka på svenska, byter enkäten språk!

<http://>

Tack för din medverkan!

Sjundeå, September 2014

Sabina Ekström

Bildningschef Tina Nordman

Handledare för masterarbetet,
Arcada
Överlärare Ellinor Silius-Ahonen

Tutkimus oppilaiden osallistumisesta perusopetukseen Siuntion kouluissa.

Hyvä opettaja

Saavatko Siuntion perusopetuksen oppilaat osallistua heidän koulutyötä, koulun toimintaa ja koulun ympäristöä koskeviin asioihin? Kuinka huoltajat ja opettajat kokevat oppilaiden osallistumisen edellä mainittuihin asioihin? Nämä kysymykset sisältyvät tutkimukseen, joka on osa sosiaalialan opinnäytetyötäni ammattikorkeakoulu Arcadassa. Tutkimus tehdään yhteistyössä Siuntion sivistystoimenjohtajan Tina Nordmanin kanssa.

Tämä kysely on lähetetty jokaiselle Siuntion perusopetuksen 2-6 luokan oppilaalle, huoltajalle ja opettajalle.

Kyselyn vastaaminen kestää noin 6 min. **Vastauksesi on tärkeä!** Jotta saisimme mahdollisimman hyvän kokonaiskuvan tämänhetkisestä oppilaiden osallistumismahdollisuuksista Siuntion kouluissa, on osallistumisesi tärkeää. Olkaa ystävällisiä ja vastatkaa mahdollisimman pian, viimeistään **21.9.2014**. Vastauksia ei voida yksilöidä. Osallistuminen on vapaaehtoista.

Ongelma tilanteissa ota yhteyttä.

Alla olevasta linkistä pääset kyselyyn.

<http://>

Kiitos osallistumisestasi!

Siuntiossa, Syyskuussa 2014

Sabina Ekström

Sivistystoimenjohtaja Tina Nordman

Opinnäytetyön ohjaaja,

Arcada

Yliopettaja Ellinor Silius-Ahonen

Bilaga 4.

Enkät för elever

Studie om delaktighet i den grundläggande utbildningen i Sjundea

Bakgrundsfrågor. Ange det som stämmer för dig:

1. Eleven är:
Flicka Pojke

2. Jag går i årskurs:
1 2 3 4 5 6

3. Jag är elev i:

Sjundea Svenska Skola Aleksis Kiven koulu Päivärinne

Nedan följer ett antal påståenden och frågor om hur du kan påverka i din skola.

Stämmer bra, Stämmer ganska bra, Stämmer ganska dåligt, Stämmer inte alls eller Vet inte

1. Jag kan vara med och göra upp skolans ordningsregler
2. Jag får vara med och bestämma om vilka utflykter/studiebesök vi ska göra
3. Jag får vara med och bestämma om vilka temadagar vi ska ha
4. Jag får vara med och bestämma om vilken skolmat vi ska få

5. Jag vet hur jag skall göra för att få en ändring att ske i skolan
6. Jag har som elev stora möjligheter att ändra på saker i skolan
7. Min klass har stora möjligheter att ändra på saker i skolan

8. Elevkåren/elevrådet har stora möjligheter att ändra på saker i skolan
9. Jag har haft möjlighet att vara med i elevkårens/elevrådets arbete
10. Jag skulle vilja vara med i elevkåren/elevrådet
11. Skolan har uppmuntrat mig att vara med i elevkårens/elevrådets arbete
12. Jag tycker att elevkåren/elevrådet tas på allvar och lyssnas på av de vuxna i skolan
13. Frågor som tas upp i elevkåren/elevrådet kommer oftast från andra än elever
14. Vad gör elevkåren/elevrådet? _____

Nedan följer ett antal påståenden och frågor om hur du kan påverka ditt skolarbete.

15. Lärarna lyssnar på mig
16. Lärarna frågar mig om min åsikt/vad jag tycker
17. Lärarna tar mina åsikter och förslag på allvar
18. Jag får/kan berätta om mina idéer i klassen
19. Jag vågar säga vad jag tycker även om de flesta andra i klassen tycker annorlunda
20. Jag får vara med och bestämma om frågor som gäller mig själv
21. Lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar när en fråga diskuteras

22. Jag får vara med och bestämma om vad jag får lära mig i olika ämnen (mina egna inlärningsmål)

23. Jag får vara med och bestämma om hur mycket läxor jag får
24. Jag får vara med och bestämma om vad för slags prov vi ska ha

25. Jag får hjälp av läraren om jag behöver
26. Jag får vara med och bestämma om vilken extra hjälp (stödundervisning, hjälp av specialläraren, arbeta i mindre grupp) jag får i något ämne
27. Jag har varit med och utvärdera mitt arbete
28. Jag har varit med och utvärdera andras arbeten

29. Jag får vara med och bestämma om hur vi ska arbeta (i grupp, i par eller ensam) på lektionerna
30. Jag får vara med och bestämma om jag vill byta grupp (då klassen är delad i mindre grupper)
31. Jag får vara med och göra upp läsordningen
32. Jag får vara med och göra upp klassens regler
33. Jag har större möjlighet att vara med och bestämma om frågor i klassen idag än när jag var yngre

Nedan följer ett antal påståenden och frågor om hur du kan påverka skolmiljön.

34. Jag har haft möjlighet att säga min åsikt om var jag skall sitta i klassen
35. Jag har haft möjlighet att säga min åsikt om var jag arbetar (vid pulpeten, sittande, stående, liggande, i ett annat utrymme än i klassen)
36. Jag har haft möjlighet att säga min åsikt om matsalens trivsamt

Vad tycker du att är bäst i din skola?

Vad skulle du helst förbättra i din skola?

Vad vill du vara med och bestämma om i skolan?

Tack för dina svar!

Bilaga 5.

Enkät för lärare

Studie om delaktighet i den grundläggande utbildningen i Sjundea

Svara på enkäten ärligt och enligt nuläget i din skola. Inte hur det förr var eller hur du anser att det borde vara. Begreppet elev är här ingen specifik elev utan elever i allmänhet i er skola.

Ange det som stämmer för dig:

1. Jag är lärare i:
Sjundea Svenska Skola Aleksis Kiven koulu Päivärinne
2. Min arbetserfarenhet: 0-3 år, 4-7år, 8-11 år, 12-15 år, 16-20 år, över 20 år

Nedan följer ett antal påståenden om hur du upplever att eleven kan påverka i skolan.

Stämmer bra, Stämmer ganska bra, Stämmer ganska dåligt, Stämmer inte alls eller Vet inte

1. Eleverna får vara med och göra upp skolans ordningsregler
2. Eleverna får vara med och bestämma om vilka utflykter/studiebesök de ska göra
3. Eleverna får vara med och bestämma om vilka temadagar de ska ha
4. Eleverna får vara med och bestämma om vilken skolmat de ska få

5. Eleverna vet hur de skall göra för att få en ändring att ske i skolan
6. Eleverna har stora möjligheter att ändra på saker i skolan
7. Eleverna i klassen har stora möjligheter att ändra på saker i skolan

8. Elevkåren/elevrådet har stora möjligheter att ändra på saker i skolan
9. Alla elever har haft möjlighet att vara med i elevkårens/elevrådets arbete
10. Eleverna vill vara med i elevkåren/elevrådet
11. Skolan har uppmuntrat eleverna att vara med i elevkårens arbete
12. Elevkåren/elevrådet tas på allvar och lyssnas på av de vuxna i skolan
13. Frågor som ta upp i elevkåren kommer oftast från andra än elever
14. Vad gör elevkåren/elevrådet? _____

Nedan följer ett antal påståenden om hur du upplever att eleven kan påverka sitt skolarbete.

15. Lärarna lyssnar på eleven
16. Lärarna frågar eleven om hans/hennes åsikt
17. Lärarna tar elevers åsikter och förslag på allvar
18. Eleverna får/kan berätta om sina idéer i klassen
19. Eleverna vågar säga vad de tycker även om det finns olika åsikter i klassen
20. Eleven får vara med och bestämma om frågor som gäller honom/henne
21. Lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar när en fråga diskuteras

22. Eleven får vara med och bestämma om vad han/hon får lära sig i olika ämnen (egna inlärningsmål)
23. Eleven får vara med och bestämma om hur mycket läxor han/hon får
24. Eleven får vara med och bestämma om vad för slags prov de ska ha

25. Eleven får hjälp av läraren om han/hon behöver
26. Eleven får vara med och bestämma om vilken extra hjälp (stödundervisning, hjälp av specialläraren, arbeta i mindre grupp) han/hon får i något ämne
27. Eleven har utvärderat sitt skolarbete
28. Eleven har utvärderat andras arbeten

29. Eleven kan påverka hur de ska arbeta (i grupp, i par eller ensam) på lektionerna
30. Eleven kan påverka om han/hon vill byta grupp (då klassen är delad i mindre grupper)
31. Eleven kan påverka läsordningen
32. Eleven kan påverka klassens regler
33. Elever i klass 4-6 har större möjlighet att vara med och bestämma om frågor i klassen än elever i klass 1-3

Nedan följer ett antal påståenden om hur du upplever att eleven kan påverka skolmiljön.

34. Eleven kan påverka var han/hon sitter i klassen
35. Eleven kan påverka var han/hon arbetar (vid pulpeten, sittande, stående, liggande, i ett annat utrymme än i klassen)
36. Eleven kan påverka matsalens trivsamt

Möjligheter och hinder för elevens delaktighet i skolan.

45. Vilka faktorer möjliggör att eleven kan vara delaktig/ kan påverka i skolan? _____

46. Finns det enligt din uppfattning några hinder för att eleven skall kunna vara delaktig/ kunna påverka i skolan? _____

Tack för din medverkan!

Bilaga 6.

Enkät för vårdnadshavare

Studie om delaktighet i den grundläggande utbildningen i Sjundeå

Svara på enkäten för en elev/enkät. Om ni har flera elever i den grundläggande utbildningen i Sjundeå svara då en gång för varje barn. Om ni har tre elever svara då tre gånger på enkäten. Begreppet elev i enkäten betyder ditt barn.

Ange det som stämmer för dig:

1. Jag är vårdnadshavare till en:
Flicka Pojke
2. Eleven går i årskurs:
1 2 3 4 5 6
3. Eleven hör till specialundervisningen:
Ja Nej
4. Eleven går i:
Sjundeå Svenska Skola Aleksis Kiven koulu Päivärinne

Nedan följer ett antal påståenden och frågor om hur du upplever att eleven kan påverka i sin skola.

Stämmer bra, Stämmer ganska bra, Stämmer ganska dåligt, Stämmer inte alls eller Vet inte

1. Eleven får vara med och göra upp skolans ordningsregler
2. Eleven får vara med och bestämma om vilka utflykter/studiebesök de ska göra
3. Eleven får vara med och bestämma om vilka temadagar de ska ha
4. Eleven får vara med och bestämma om vilken skolmat de ska få
5. Eleven vet hur han/hon skall göra för att få en ändring att ske i skolan
6. Eleven har stora möjligheter att ändra på saker i skolan
7. Elevens klass har stora möjligheter att ändra på saker i skolan
8. Elevkåren/elevrådet har stora möjligheter att ändra på saker i skolan
9. Eleven har haft möjlighet att vara med i elevkårens/elevrådets arbete
10. Eleven skulle vilja vara med i elevkåren/elevrådet
11. Skolan har uppmuntrat eleven att vara med i elevkårens/elevrådets arbete
12. Elevkåren/elevrådet tas på allvar och lyssnas på av de vuxna i skolan
13. Frågor som ta upp i elevkåren/elevrådet kommer oftast från andra än elever
14. Vad gör elevkåren? _____

Nedan följer ett antal påståenden om hur du upplever att eleven kan påverka om sitt skolarbete.

15. Lärarna lyssnar på eleven
16. Lärarna frågar eleven om hans/hennes åsikt

17. Lärarna tar elevens åsikter och förslag på allvar
18. Eleven får/kan berätta om sina idéer i klassen
19. Eleven vågar säga vad han/hon tycker även om de flesta andra i klassen tycker annorlunda
20. Eleven får vara med och bestämma om frågor som gäller honom/henne
21. Lärarna tar upp/lyssnar till flera olika åsikter och synvinklar när en fråga diskuteras

22. Eleven får vara med och bestämma om vad han/hon får lära sig i olika ämnen (egna inlärningsmål)
23. Eleven får vara med och bestämma om hur mycket läxor han/hon får
24. Eleven får vara med och bestämma om vad för slags prov de ska ha

25. Eleven får hjälp av läraren om han/hon behöver
26. Eleven får vara med och bestämma om vilken extra hjälp (stödundervisning, hjälp av specialläraren, arbeta i mindre grupp) han/hon får i något ämne
27. Eleven har utvärderat sitt skolarbete
28. Eleven har utvärderat andras arbeten

29. Eleven kan påverka hur de ska arbeta (i grupp, i par eller ensam) på lektionerna
30. Eleven kan påverka om han/hon vill byta grupp (då klassen är delad i mindre grupper)
31. Eleven kan påverka läsordningen
32. Eleven får vara med och göra upp klassens regler
33. Elever i klass 4-6 har större möjlighet att vara med och bestämma om frågor i klassen än elever i klass 1-3

Nedan följer ett antal påståenden om hur du upplever att eleven kan påverka skolmiljön

34. Eleven kan påverka var han/hon sitter i klassen
35. Eleven kan påverka var han/hon arbetar (vid pulpeten, sittande, stående, liggande, i ett annat utrymme än i klassen)
36. Eleven kan påverka matsalens trivsamt

Möjligheter och hinder för elevens delaktighet i skolan.

47. Vilka faktorer möjliggör att ditt barn kan vara delaktig/ kan påverka i skolan? _____

48. Finns det enligt din uppfattning några hinder för att ditt barn skall kunna vara delaktig/ kunna påverka i skolan? _____

Tack för din medverkan!

Bilaga 7.

Tabellen läses så att de faktorerna i huvudkategorierna och överkategorierna är ordnade så att den mest betydande är högst upp och den med minsta betydelsen kommer sist. Faktorerna i underkategorierna är alla av samma betydelse.

Möjligheter för delaktighet		
Huvudkategorier	Överkategori	Underkategorier
Läraren	Attityd	Öppenhet
		Intresse
		Inställning
	Arbetsätt	Dialog
		Aktivitet
		Erfarenhet
		Elevsyn
Stämningen i klassen		
Eleven	Egenskaper	Förmåga att uttrycka sig
		Mod
		Beteende
		Öppenhet
		Aktivitet
		Ålder
	Attityd	Initiativ tagande
		Intresse
		Motivation
	Stämningen i klassen	
Skolans verksamhetskultur	Läroplanen	
	Skolsystemet	
	Skolans kultur	
	Ledarskap	
Elevkåren/elevrådet		
Föräldrarna	Stöda eleven	
	Aktivitet	

Bilaga 8.

Tabellen läses så att de faktorerna i huvudkategorierna och överkategorierna är ordnade så att den mest betydande är högst upp och den med minsta betydelsen kommer sist. Faktorerna i underkategorierna är alla av samma betydelse.

Hinder för delaktighet		
Huvudkategorier	Överkategori	Underkategorier
Resurser	Tidsbrist	
	Gruppstorlek	
	Ekonomi	
Eleven	Egenskaper	Förmåga att uttrycka sig
		Blyg
		Störande beteende
		Ålder
	Attityd	Passivitet
		Brist på intresse
		Brist på motivation
Stämningen i klassen		
Skolans verksamhetskultur	Läroplanen	Stramt schema
	Skolsystemet	
	Skolans kultur	Invanda rutiner
	Ledarskap	Brist på tydliga regler och målsättning
Läraren	Attityd	Ovilja
		Brist på motivation
		Inställning
	Arbetsätt	Dialog
		Auktoritet
		Lättja
	Stämningen i klassen	